

Koblenz

U 112

1790

v. 7

181

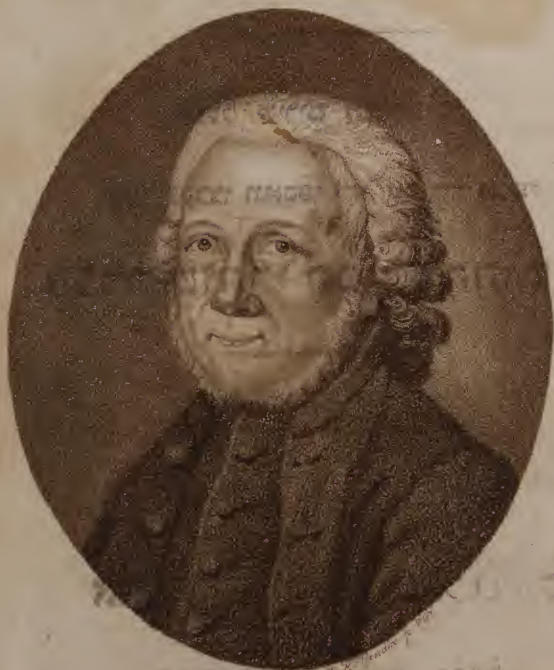
14310

Handwritten text in a cursive script, likely a title or page number, located at the top right of the page.

Handwritten text in a cursive script, likely a title or page number, located on the left side of the page.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or index, located at the top of the page. The text is faint and partially obscured by a large, dark, curved mark on the right side.

Handwritten text in a cursive script, located in the middle of the page. The text is written in two lines, with the first line starting with a large, stylized letter 'H'.

Abraham Wolff.
Mathematiker zu Berlin.

פארוס פארוס
פארוס פארוס

המאסף

כרך השביעי

כולל שירים ומכתבים

אשר נקבצו ונאספו יחד על ידי אנשי

חברת שוחרי הטוב והתושיה

הובא לדפוס

על ידי

אהרן בן - וואלף ויואל בר"ל

חברים להחברה הנ"ל

עם צורת המהנדס ר' אברהם קאסל ז"ל

Breslau, 1797.

Gedruckt in der Kön. Pr. priv. Graßischen orientalischen
und deutschen Stadt-Buchdruckerey.

MEMOR

ET R B C D E F

1790-1791

1791-1792

1792-1793

1793-1794

1794-1795

1795-1796

1796-1797

1797-1798

1798-1799

1799-1800

1800-1801

המאסף

הנהגת השבוע

מהברת ראשונה

תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבֻתֶיהָ .

כִּי תִחְלֶיךָ כְּחֹהֶה יְהִי בְּכָל־יָמֶיךָ :

לֹא נִחְנוּ יְלִידֶיהָ בְּנִת־בֹּוֹתֶיהָ .

כִּי עָמָה שִׁבְנוּ יָחַד בְּעֻמּוֹתַי .

בעקרון

(ג)

באור ספרי הקודש

א

קנת דוד על שאול ויהונתן

(שמואל ב' א' פסוק י"ט — כ"ז)

דיין שמוקן, א' ישראל !

ענטווייחט ליגט ער דא אויף דיינן העהן .

אך ! זא זינד זיא גפאללן דיא העלדן :

ערצעהלט עס ניכט צו גת

פרקינדטס אין אשקלון'ס שטראסן ניכט :

דאש דער פלשקים פרויען זיך ניכט פרויען

ניכט דראב פראהלאקן דער אונבשניטנן טעכטער .

א , איהר בערגע גלבוים !

קיין טויה , קיין דעגן ווערדע אייך מעהר .

נאך האפראנגענדרס זאטט גפילדע .

דען

הצבי ישראל

על כמותיך חלל

איך נפלו גבורים :

אל תגידו בנת

אל תבשרו בחוצות אשקלון

מן תשמחנה בנות פלשתים

מן תעלונה בנות הערלים :

ארי בגלבו

אל טל ואל מטר עליכם

ושדי תרומות

א ב ג ד

דען הארט טראף שמוך דער העלדן וואָס :
שאול'ס שילד , ניא מיט עהר גטרענקט ,

מיט ערשלאגנר בלוט , מיט פֿעט דער העלדן נור ;
אונד יחונת'ס גשאס , דאס קראפֿטלאז ניא צורוקגפרעללט ;
אונד שאול'ס שווער , דאס פֿרופֿטלאז ניא צור
שיידע קעהרטע .

שאול אונד יחונתן !

גלייך האלד אונד ליבליך איין איהרס לעבן ,
טרענטן זיא איך איך אים טאדע ניפֿט ;
זיא , בהענד דען אדלר , מוטטיגער דען לעבן .

ווינט , איהר טעפֿט ישראל'ס ! ווינט אום שאול ,
דער אַק פֿורפֿור אונד פֿראכטגוואנט איך היללשע ,
מיט גילדנן שמוק איירער קליידר זויס פֿרציהרטע .

אך ! זא זינד זיא פֿאללן דיא העלדן , אים קרויסקאמפֿף ,
לגסט

כי שם נפל מן גבורים
מן שאול בלי משיח בשמן
מדם חללים מחלב גבורים
קשת יחונתן לא נשוג אחור
וחרב שאול לא תשוב ריקם :
שאול ויחונתן
הנאהבים והנעזמים בחייהם
וכמותם לא נפרדו
מנצרים קלו מאריות גברו :
בנות ישראל אל שאול בכינת
המלכשכם שני עם עדנים
המעלה עדי זהב על לכושכן :
איך נפלי גבורים בתוך העלחמה
יהונתן

(ה)

לִיגֵסֶט עֶרְשֶׁלֶאֱגֵן , יְהוֹנָתָן דָּוָא ! אֵיפֹךְ אֵינִיגֵן הֶעֱתָן ?
וְיֵא אֵיזֶט מִיֵּד וּוְעָה אֹם הֵיךְ ,
מִיֵּיִן בְּרִיבֶרְלִיכֶר פֿרִינֶד , יְהוֹנָתָן !
וְיֵא הַאֲלֹהִיעֵלִיג וואָרֶשֶׁט דָּוָא מִיֵּד ,
וְיֵא אֹיסֶרֶאֲרֶנְטִליךְ דִּינֶע לִיבֶע צו מִיֵּד
פֿאַרצִיגִליכֶר דֶּען פֿרִינֶעֲנִליכֶע
אך ! זֵיא זִינֶד גֶפֿאַלֶן , דִּיא הֶעֱלֶרֶן
הֵין אֵיזֶט דָּאס קִרִינֶסֶרֶעֱהֶט !

יְהוֹנָתָן עַל בְּמוֹתֶיךָ חָלַל :
צַר לִי עֲלֶיךָ
אֲחִי יְהוֹנָתָן
נִעֲמַת לִי מְאֹד
נִפְלְאוֹתָהּ אֲהַבְתֶּךָ לִי
מֵאַהֲבַת נָשִׁים :
אֵיךְ נִפְּלוּ גִבּוֹרִים
וַיֵּאבְדוּ כָּלִי מִלְחָמָה :

באור

הַצִּבִּי יִשְׂרָאֵל , כִּה מִתְחַלֶּטֶת הַקִּנּוּס , וְאָמְרוּ בַּמִּסּוּךְ הַקּוֹדֶשׁ
וַיֹּאמֶר לְלֹמֵד בְּנֵי יִסּוּדֶה קֶשֶׁת הָלֹא הָיָא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֶּשֶׁר
נִרְאָה לִי הַיּוֹם שְׁעוֹרֵי שֹׁמֵר לִשְׂרָא אֹתוֹ עַל דֶּרֶךְ אֹתָהּ הַקִּנּוּס
הַמִּתְחַלֶּטֶת נִמְאָמֵר לְלֹמֵד בְּנֵי יִסּוּדֶה קֶשֶׁת וְאָשֶׁר הָיָא כְּתוּבָה עַל
סֵפֶר הַיֶּשֶׁר הַמּוֹכֵר כִּנּוּר בַּסֵּפֶר יִסּוּשֶׁע , וְהוּא סֵפֶר נֶאֱבָד וְנִשְׁכַּח
מִמֶּנּוּ שְׁלֹפֵי הַנִּרְאָה הָיוּ נִכְתָּבִים בְּנֵי שִׁירֵי קוֹדֶשׁ , כַּמִּשְׁמֵשׁ בִּ"ב
מִסֵּפֶר יִסּוּשֶׁע : הַצִּבִּי , לִשׁוֹן פֶּאֶר וְיוֹפִי כְּדִנְחִיב וְלִבִּי עֲדִיו
לְגִאֹן שִׁמְהוֹ (יִחְזָקָל ו' כ') , וְאֹלֵי שִׁנְקִרְאֵת הַחִיָּה הַיְדוּעָה
בִּשְׁם לִבִּי בַּעֲנוּר קִרְיֵה הַיִּפִּיס שֶׁהִס כַּעֲיִן כֶּתֶר לְרֹאשָׁה :
יִשְׂרָאֵל , דֶּרֶךְ קִרְיָה , לַעֲוֹרֵר אֶת לִבִּי יִשְׂרָאֵל לְקוֹנֵן עַל
אֲנִיָּוֶסֶת הַרְבֵּה נִפְלִיָּק שְׁאֹל וַיְהוֹנָתָן שִׁמְהוֹ תִּפְאַרְתָּם : חָלַל ,
לֹא

לא יתכן לחנך ענין ההריגה לשם תפארת / אבל ענינו כאן
לשון חולין / כי כן כתיב לחלל נאמן כל צדי (יט"ז כ"ב ט') /
ונכתוב ואחרי חלל רשע (יוחאל כ"א למ"ד) כבר פירשו רד"ק
לשון חולין / ואין צוה ספק כלל אחרי שנמצא שם נקבה זוה
וחללה מזה הענין . אבל באמת יתכן לומר שכן המשורר
לשם צדק זה המשמעות לסרי אפי / וכחצוהו ב"כ בתיבת לני /
שיעלה צוה ב"כ בדמיון השומע או הקורא דמיון הריגת אוהביו
כשפיכת דם נקי של לני / שהיא חיה זכה וטהורה במעשים
ומדותיה / אשר יפלה לפני רודפיה בגורי הליד : איך נפלו /
לשון חמיה והשתוממות / כאלו אמר נפילתם היתה למעלה
מדרך ההרגל / כי איך היה אפשר שיפלו בגורים כאלה :
אל תגידו בנת / הנה דוד היה עוד עם אנשיו בעת אשר קנן
את הקנה הזאת בארץ פלשתיס / ולכן הוהיר אותם צוה שלכל
הפחות הם לא יגידו אותם צערי פלשתיס : בנות פלשתיס /
שם צנות כולל לכל הנשים בעם מה מנתולה עד זקנה / כעין
שם נשים אצל הזכרים בני פלשתיס / בני עמון / בני ישראל /
ולכן תרגמתי צנות הראשון בשם פרויטן לבדתי כפול מלה אחת
פעמים : ושרה הרובות / שרה שיש עליה קמה נראה כאלו
מרים ראשו מכר האדמה / כי נראה יותר מרחוק כשדה אשר
אין עליו תבואה / וקלל בדי בלבוש שאל תבוא עוד עליהם
ברכת ה' / בעבור שפלו את פיהם לקחת דמי שאל ויהונתן /
מגן גבורים / אולי שטעם שם מגן הוא על דרך כלל ויחוד /
שמלכד ענינו הפרטי המורה על כלי מיוחד המכונה כל"א שילד /
יורה ענינו הכללי על כל כלי מלחמה הדומים צוה שם מבינים
על בעליהם / צמה שם מונעים באויביהם . ולכן אמר מתחלה
דרך כלל מגן גבורים דהיינו כלי מלחמה של שאל ויהונתן /
ואח"כ פרט מגן שאל וקשת יהונתן וחרב שאל . ואולי שהיה
גבורת שאל בחרבו וגבורת יהונתן בקשתו שהיה רונה קשת
משכיל מאוד / ולפי שאין לרונה קשת מגן בשמאלו כמו להלוחמים
בחרב / כי הם לריבים שתי הידיים לזריבת הקשת / לכן לא
זכר המגן כי אם אצל שאל : בלי משיח בשמן / כי אם חמיד
היה משוח מדם חללים ומחלב גבורים / כלומר שלא נח וזמן רב
עד שנקמע ונעשה בלדים בלדים והיה צריך למשחו בשמן לרכך
אותו

אלהו (כי המצוינים היו נעשים לרוב מעור חזק) כי אם היה
 קשר רך ע"י דם חללים וחלב נגזרים שנלח פעם אחר פעם
 בעלחמות רבות אשר עשה: לא נשוג אחר, יש לפתור על
 יהונתן שלא נס מעולס במלחמה, ולא יהיה חרנומו (דפר
 י"ח פ"ג לזרזוקיך), אבל זה אינו נכון בעבור כפל הענין
 הבא אחריו, טעם לא חשוב מוסב בהדיא על החרב ולא על
 שאל. וס' קשה הוא מאותן הדברים בלתי חיים הנאים על
 שני משקלים כאחד כמו שמש רוח אם והדומה, כי כן כתב
 והיתה הקשת (בראשית ע' י"ז) והקשת אשר יהיה (יחזקאל א'
 כ"ח). וטעם קשת דרך כלל בעבור שהוא גוף הכלי, אמנם
 מוסב לפעמים על החיים. וטעם לא נשוג אחר, כי אם
 לא יהיה להרונה די כח לא יתקע החץ בנוף הנורה אליו,
 וכי אם יפול לאחור, ולכן אמר שמעולס לא רפה כח יונתן
 במלחמה מאורך לב או מפחד, כי היה אמיץ לב נגזרים.
 וס' לומר ב"ב טעם לא נשוג אחר, שהיה רונה אל השערה
 ולא יחטיא, ולא היה החץ נשוג אחר מנקודת המערה ימין
 ושמאל ולפ"ו יהורגם בל"א (ראש נ"ח דאט ל"ז פ"ד פ"ה טע)
 והנותר יבחר: שאול ויהונתן, כמו שהיו דומים זה לזה
 בחייהם בהיותם שניהם כאחד נאבדים ונעיימים לנריות, היו
 דומים ב"ב במיתתם ולא נפרדו זה מזה, כי שניהם מתו מיתה
 אחת וזיוס אחד, וכדי שלא יעשה השומע לאחר שמרפיון ידים
 נפלו, הוסיף ביד לאמור מנשרים קלו וכו': קלו, אין
 לבאר לענין קלות רגלים, מה שמחולק בל"א בשם (פ"י פ"ג)
 כי זהו כוונן לחם מלחמה. אבל הטעם לענין מהירות העשיה,
 שימחר הנגזר להכות מכה רבס שוק על ירך מכה אחר מכה,
 ויהואר זה בל"א (בהענין). ואמר מנשרים קלו על כי
 הכסוב (חבוק א' ח') כנשר חס לאכול, כי כן דרך סנשר
 ממחר לעוף מרום השמים על טכפו בארץ ננחילה רבס:
 הכלבישכס, ע"י השלל הרב שהיה לארצו. ואמר לבנות
 ישראל שתבניה נגד אמרו למעלה שבנות הלשמים תעלונם,
 כי כן היה המנהג בימים הקדמונים שהנשים יולדות במקלות
 כן לשורר כן לקוין. ומה מאוד ידע הנוסדר את תכונתו לב
 הנשים בתמו טעם לנכיתן, בעבור שלא יוכלו עוד לקשט
 עצמן

מוכתב מהוקר ר' דוד הגובר ליקורנו ר' יצחק
וואלפואהן על דבר השאלה במאסף הקדוש ר' יצחק
לשנת תק"ן .
האלאווער תקנ"ב

מעט הסתברו רעים אלוניס , מעט קמו דורשי אמת ,
ומהמעט מכל העם אנשי סס הקבצו , אנשי חכמים
ונבונים , ללמד לבני יהודה כתב ישר ודברי אמת , למען
הפרץ חכמה ודעת , להרים לשוניו הקדושה פיושלת בדר מחין
דורס , השכל וידוע דקדוקים , צחוחי , ויופי מליחות ,
(הנה זה כמעט שני שנים מיום הוצא לאור המססף מה"דלע)
מיום זה לפנתי בלתי אחרותיהם אמרות עובדות מוזקקות
שנעשים , שמחתי ידידי ! שמחתי ! כי עוד לא פסו אמונים
מקרב עמינו , ורודפי דרך לא אסבו , הפלתי צד , לפיתי
היות חסד לשוחרי טוב , אכן הזמן בנד בי , בלי יכלתי לנשת
חן חבורתם , הנה מנחתי במעט צרי ומעט דגש נאפת מרעיוני ,
בלי יכלתי .

צעיר לימים עודני הייתי , בלי הן ימין ושאל , וברנות
עלי הימים , כן רבו שפתי חלקות הדונקות עבים
נאוף יפה לענה וראש עלי נפש שמו למטרה , הנה האנשים
אשר מיום נאחזו מרחם עד לכת אל בית הספק כל עולם
עליוני , לקורות לנו דרך נלכה בה , מעגל ונחוב נסור צליס ,
בלב ולב ידברו יחדיו , כורו נא — — — סוף ג' — — —
אולם ! אחאפק אחרים מזה איש תבונה אהם ידידי לק ורוע
הסתום אה !

זה שלש שנים עברנו מדי נקחתי כמעט היחידים לחים , צס
קשרו ורועתם , שברתי דלקום גלושה שמו על לני ,
ונתקשים צס שמוני , אחרי חוקרי מדע ורודפי דרך דלקתי ,
אחרי אובני חכמה , אובני ישר מהרתי , קטפתי מליחות
מגן אשר נטעו , אחרתי אחסס בנילו , חסיתי ! ומאלתי נופס :

כזאת קרה לי ידידי ! אכן החסימי מדבר טוב מלשאל בשלוש דורשי לשון עבר / כי זה שש תקופות הסינו אחר ידיהם / בת שירתם נחה / ובמסתרם ישנו עד עתה מבלי שת מילין רוות זמאני / מעו ומחסה לנפש המשתוקקת לדעת מה נפיהם נכונה / עד כי זה חודש ימים הונח לאור תקופה ד' משנת התק"ן בתוכה מלאתי שאלה אחת בענין ביאור פסוקים אחדים (ביהושע ק' י"ו / פ' י"ד י"ח) מחך ידדי לבי אהב חכמה / תשואות חן לך ! תשואות חן ! כי בקעת לי מעין / ממקורו אשאב מים אשככם ננדיך / אודיעך מה מלאתי מענה על דבריך .

* * *

טרם כל דבר אליה נא הנה ידידי דברי שאלתך למען תוכל שקול במאזני דרך את אשר אני דובר אליך

(א) ונמי היו המדברים ? אם היו אפרים ומנשה / איך

ויאמרו גורל אחד הלא לכל שנת ושנת ה' גורל

יבלדו וחם ה' מנשה ואפרים לא ידק שאלתם

ומדוע נתת לי גורל אחד הלא תשונתם בלדם

ומדוע שונים וכו' . הלא ה' לזה למשה עבדו /

ולתת לכל שנת גורל אחד /

(ב) ומה היא האמירה שני' ומה היא התשובה של יהושע ?

הלא הם אמרו לא ימלא לנו החר והוא השיב כי

ינהר יהי לך

(ג) וביאור המלות נפלאות מאוד בזה המאמר ודומיהם

יירדים " עכ"ל .

להשיבך מילין נחקירה תחלה האם ה' לנית יוסף לאפרים

ומנשה לכל אחד ואחד גורל בפני ענאמו מחלק הארץ או

לא / כי לדעת הרמב"ן בפ' פנחס / לא ה' כי אם גורל אחד על

כל בית יוסף / אולם לדבריו לא נוכל למדין הכתוב (יהושע

ק' י"ד / פ' א' ג') ואלה אשר נחלו בני ישראל בארץ כנען

בגורל נחלקם כאשר צוה ה' ביד משה להשעת המעות וחצי

במטה / כי נתן משה נחלק שני המעות וחצי מעבר לירדן וכו'

לח

לא נתן נחלה בנחום / עיין מה שכתב מזה האגדנאל שאל
לא הי' לאפרים ומנשה לכל אחד גורל לבדו וגם ללוים לא הי'
נחלה / א"כ לא נשאר ליהושע לחלק רק לח' וחזי שמטות /
ולמה כתיב לט' וחזי אע"כ הי' לאפרים ומנשה לכל אחד גורל
לבדו / וזה לפי דעתי גם פירוש הספוק שלאחריו כי הי' בני
יוסף שני מטות מנשה ואפרים וכו' / עיין היטב האגדנאל
באותו מקום כי דבריו דברי נכוחים המה *

אך יש לנו לעורר מה דבר הי' אל משה בענין חלוקת הארץ
(במדבר כ"ו / פ' נ"ד נ"ו) לרב חרבו נחלמו ולמעט
חמעט נחלמו וכו' / אך גורל יחלק הארץ וכו' על פי הגורל
יחלק הארץ בין רב למעט / הלא הפסוקים סותרים זה את
זה / שאל גורל יחלק הארץ / לא הי' ביכלת ענדי ה' הרווח
חלק לרב והמעט למעט / כי הכל הי' על פי הגורל כמה דכתיב
בין רב למעט / ומה שכתב מזה רש"י / כלי יקר / הרמזין /
והרלב"ג ושאר מפרשים שהגורל הי' ע"פ רוח הקודש / אלמור
הי' לונג באורים ותומים וכו' / וזה דברי קבלה דרוש וסוד /
ונעלם ממנו ואין לנו לשען על זה / וגם אחת ידידי הלא נזית
להשיג על דרך פשוט ישרים למבין דעת / והקושי במקומה
עומדת /

ובג"ל שחלוקת הארץ הייתה כך וכך / מתחלה הוטל גורל על
כל מטה ומטה שנים עשר גדלות / ואחר זאת נחלק
הארץ על כל ראשי המטה וכל שבע ושבע / כפי מכסוס השבע
בין רב למעט וכדעת הגמרא (בבא בתרא דף קכ"א ע"ב) הי'
בעי להו ארץ ישראל לשבעים חילכלו או לקרקוק גבדא וכו' /
עיין שם ובין רב למעט הכתוב בתורה פירושו כפי מכסוס
המשפחה מכל שבע בין רב למעט / וכמה דאחרונה הרמב"ן
בתרגומו אשכנזי (נאך דעם דא פאמיליא למהוריין ארר
טוואך חייט) *

ועתה לכו נא ונזכר / מאחר שכבר לקחו החזי שבע מנשה
חלקם עם גד וראובן בענין פירדן מורחה מה הי'
ליהושע לעשות לחזי שבע מנשה הנותרים / להשליך גורל על
כל

כל שנת מנשה? הלא החזי שנת כתר נטלו חלקם עם גד ורחובן
ומה יעשה עם חזי גורל הנשאר? אע"כ ז"ל יהושע השליך גורל
אחד על החזי שנת מנשה כפי מנת חלק הנאה: על חזי השנת
זה הי' רק לרעת בני מנשה כי המה היו עם רב / ואלו נתן
לכם יהושע גורל אחד עם אחיהם מנשה הי' נטלו חלקם כפי
מכוסם משפחותיהם הרבה כאשר עשה בגורל אחד /

וזה הי' דברי חזי בני מנשה ליהושע / מדוע נתת לי נחלה
גורל (המחזיק ככל אחד) טוב מתך לי חזי גורל שהוא
גורל אחד עם אחי מנשה / ובא על חלקי כפי מכוסם משפחותי
ואני עם רב כאשר עד כה דרכני ה' .

ועל זה השיבם יהושע / מה אעשה לך הלא אחיך בני מנשה
פנר נטלו חלקם עם גד ורחובן ולי אין לעשות רק כאשר
צויתי מעד ה' רבי משה / אולם אישך / אם עם רב אתה
עלה לך היערה ובראשו לך שם בארץ הפרזי / כי אין לך הר
אפרים / והנה בדברי יהושע לא נאמר שם דבר שיכנסו בני
מנשה ההר לך אדרבה יהושע בעצמו אמר ידעתי כי אין לך
הר אפרים .

לכך ענו בני מנשה ואמרו / הלא אתה ידעת כי לא ימצא
לנו ההר / ומה שאמרת שנעלה ההר לברות לנו בארץ
הפרזי / אף כי עם רב אנחנו אולם רב גורל בכל הכנעני ואין
לנו כח לכנסו כי חזק הוא / וכשאנו יהושע דבריהם נאמרים
באש / ובעצמו ראש אפין כח לבני מנשה ללחום נגד הכנעני /
או דבר יהושע אל כל בית יוסף לאפרים ומנשה יחדו לאמר הלא
אתה עם רב ולך כח גדול / מדוע לא יבי' לך גורל אחד /
(ואעטעטע דוא ניכט מיין לאמט האברהמ'ס ווערדן קען ?) *

והשלים יהושע דבריו באמרו כי הר זהו לך בני יער / הלא
ההר יבי' לך כאשר שם היער ממה שדברתי למעלה

עלה

(*) ולדעתו בלשון הימיה דבר יהושע זאת באשם שגור לאפרים ומנשה להבטיח
והוא פני גרלות ומדוע אמר יהושע לא יבי' לך גורל אחד / הלא וזהו
דבר כך בלשון הימיה / וכמה דקדושתו בל"א :

על ה' יערה ד' חפץ כי אחרת לי כי לא ימצא לך כהן חולס
בשועת אחיך חפצים ובראשו וכו' לך מולאוי כי מורש את
כנעני חף כי רכב גדול לו . חף כי חפץ חולס . כי כל
אחיו אפרים חתן וכו' יחי בעורין .

ולמען היות כל להבין מה שדברתי לך ידיד נפשי / איני
יפה פירוש הספוקי צלשון חשבו / ולך ידיד לשפוט
הכנים דברי אל לא .

ויה קינדר יוסף רעדטן דען יהשוע פאלגנדרמאסן אן ווארם
גאכסט דוא מיר איין גאנצעס דאזאס (דאס נור איין שטריך
ענטהעלט) צום ערשט הייל ? דא דאך מייני מאנשאפט
וואמיט דער עוויגע מיך ביס יעצט געגענט האט . זא
צאהלרייך איזט .

יהשוע אברזאמטע אייגענען זייען היינטיג מאנשאפט ווא
צאהלרייך איזט געהיט היינוף אינים געהעליך , פלעל דיר
דארט אס לאנד פרעט אונד רפאים . דא דער בערג אפרים
דאך צו אונדקונעם איזט . דאס כלל דאס איזט
דיא קינדר יוסף זאמטען הירויף , דער בערג איזט אונס
איינמאהל נישט הינרייכער , אונד אין גאנץ כנעני זינד
אייזען פעסטע רייטער זא וואהל אונטער דען יעניגען דיא
איהרן בויץ אים טיפער לאנדע האבן יוועלס צו בית שאן
אונד דעסן לאנדשטעטי גהערט , אלס אונטער דען יעני ע
אים נרונדע יורעאל .

גון

(יד) וידברו בני יוסף את יהשוע לאמר מדוע נתתה לי נחלה בנרל אחד
וחבל אחד ואני עם רב כאשר עד כה פרבנו הי :

(טו) ויאמר אליהם יהשוע , אס עם רב אתה עלת לך היערה , ובראיתו
לך שם בארץ הפרוי והרפאים , כי אין לך הר אפרים :

(טז) ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו חתר , ורכב גדול ככל חכנעני
היוצא בארץ העמק לאשר בבית שאן ובמותי ולאשר בעמק יזעאל :

טון ואנטע יהושע צום הויזע יוסף, צו אפריקא אונד מונשע
פאלגנדעם דוא ביסט יא מעכטיג גנוג, היינט מאנשאפט איז
יא צאחרליך, זאלטעסט דוא נישט איין לאזס האבהאלט
ווערן קענן?

דער בערג ווארום יעני וואלדונג איזט ווידר דין זיין , פֿעללע וויא נידר , אלס דאן ווערן זייני באַניסענגי היד-ניצען ווען כּואַ איינסט דען כּנעני פֿרטרייבן ווילסט אבשאַהן ער אייזען פֿעסטו רייטער האט , אב שאַהן ער מעכטיג גנוג איזט .

(יו) ויאמר יהושע אל בית יוסף לאפרים ולמנשה לאמר עם רב אתם וכן גדול לך לא יהי לך גדול אחד •

(י) כי הר יחי' לך בי יער הוא וכדאמרו, ודו' לך מוצאותיו כי תוריש את הכנעני כי רכב ברזל לו כי חזק הוא :

ועל ידי שם נא עיניך על הדברים האלה אשר כנחתי לפניך
הודעני מה מנחת בם להשיבני / והי' זה שלן' מנחת יודוך
מקצת שלומך .
דוד ברוך הנובר :

שִׁיר יִם

על יום הולדת החכם

ד' דור פרידלענדר גרין

שִׁירוּ מִשׁוֹרְרִים שִׁירְתְּכֶם שִׁירוּ

שִׁירוֹ לִיעֲלַת חֵן שִׁירֵי עֲנָבִים

יִשְׁבְּחוּ בְּקֹהֶל עִם דָּם עֲנָבִים

752

נצחו בנינוות הריעו וזכרו

לא כמזכר מלים אהבירה

אנכי לדור אנכי אשירה •

מה רבו מעשיך דוד, מה נעמו

יום ליום רב מובך יפיע

לבקרים צדקתך חדשים תודיע

אספרם מחול ירבון מצמתי עצמו •

מפאר פרוח נכונים דלית

מימיה חכמה ומדע שתית

לבן אם שנותיה יכלו מעשיך לא יתמו •

לכן דור לדור צדקתך ירגנו

גם אם יקין בארץ שארף

חי חי כמוני היום יודך

יאמרו עוד דוד חי יש בקרבנו

זת חלק צדיק וזה נחלתו

עפרו נאסף ושכ לאדמתו

לא רוחו - רוחו מתהלך בתוכינו •

ממשה

מִמִּישָׁה בְּחִיר אֵל וְנֶאֱמָן בֵּיתוֹ ,

מִבְּנוּ מִנְחָם , וְיִלְמְדָהּ בְּצִלוֹ יְשֻׁבֶת ,

שֶׁם אִיצְרוֹת הַחֲכָמָה אֶפְסָת ,

בְּיוֹגֵק מִיֵּן שָׂדִים יִנְקֵת חֲכָמָתוֹ ;

שֶׁם הַיֵּשֶׁר אֲוִרְהוּתִיהָ לְמוֹדֵת ,

אִשְׁרִיהָ דוֹד מִצֻּתָּיו שְׁמֵרֵת ,

אִשְׁרֵנוּ בָּהּ לְנֶגֶד עֵינֵינוּ תְּמוֹנָתוֹ •

אֵלֶּה כְּהֵנִי עִם הַיּוֹשְׁבִים עַל כְּמֵאוֹתָם ,

שׁוֹמְרִים הַכְּלִי שׁוֹאֵא אֲנִי וְהַתְּרָפִים ,

נִתְּנוּ יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל לְגִהוּבִים ,

כִּי טַח עֵינֵיהֶם מִרְאוֹת מַחֲשָׁבֹל לְבוֹתָם ,

בְּנֶאֱמָנָם יִתְדָמוּ לְרוֹכֵב עֲרֵבוֹת ,

לְחַפּוֹשׁ חֲדָרֵי בָטָן לְחִדּוֹר לְכָבוֹת ,

לְהַרְשִׁיעַ אִישׁ אִם לֹא מַחֲשָׁבוֹתָיו כְּמַחֲשָׁבוֹתָם •

חֲרָבִים חָרֵב נִקְמָת , שׁוֹתָה דָם חֲמָתָם ,

כִּי בְּאַפָּם רַבִּים חָלָלִים הִפִּילוּ ,

עַל שֶׁבַע עַל יֵשׁוּשׁ לֹא יִחְמוּלוּ ,

מִנְחַת קִנְאוֹת לֹא קָרְאוּ לָמוֹ שְׁמוֹתָם
אֶךְ מִנְחַת קִנְאוֹתָם - לוֹ תוֹעֵבָה
שְׁפוֹט רַעֲיוֹנִי אִישׁ אֶלְהִים לֹא צִוָּה
אֲרוּר אִפֶּס כִּי עָוֹ אֲרוּרָה עֲבַדְתָּם *
לְמִים זְרוֹנִים הָאֵלֶּה גִלְיָהֶם כִּי גָאוּ
אֲרָצוֹת שָׁשְׁבוּ בָלָה עָשׂוּ כַעֲוֹלָם
מִי שֵׁם לָמוֹ חוֹק וּגְבוּלָם *
מִי שִׁפְחָם כָּמוֹ נֹד כָּמוֹ גַּם קָפְאוּ *
הֲלֹא אַתָּה דֹד אַתָּה לְבִדְדָה *
רֹאיתִי כִּי אֵין אִישׁ וּתְיֹשֶׁעַ לָךְ יָדָה *
נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ וַיִּשְׁכַּח עוֹד לֹא יָרְעוּ *
כִּבְנוּ יֵשׁוּ שֵׁם בְּאֱלֹהִים עֹמֵי וְנִצְחוּ *
הִתְעוֹדֶד לְקִרְבָּאת הַעֲנֹק מִנֶּת *
מִגְדְּלוֹ לֹא פָחַד מִשְׁאִיתוֹ לֹא חָת *
נִלְאִיתִי נִשְׁוֹא תִרְפֶּת עֲמִי חֲפִישׁ רֹחוֹ *
צִדְקָתוֹ סִכְכָּה עָלָיו בִּישְׁרִיוֹנָה
וְאַמְתּוֹ עֲמִידָה לוֹ בְּמִינִיָּה *
בָּהֶם בָּטַח לְבֹו וַיִּקְלַע הָאָכָן בְּמוֹצָחוֹ *

כֵּן הִרְאִיתָ אֶתָּה עֵוֹה כִּי שָׁנִים ,
 בְּקוֹם אֲנִשִּׁי מִדּוֹן אֲחֵבֵי מִצָּה ,
 חָלְלוּ מִשָּׁה מוֹדִיָּה פִּרְעוֹהוּ לְשִׁמְצָה ,
 חָלְלוּ הוֹרְתוֹ הַתּוֹרָה אֱלֹהִים חַיִּים * ,
 אִין הוֹכֵדֶת לְאַחֶיךָ נִצְחָם בְּחִרּוֹנָה ,
 לֹא בְּחֶרֶב וְלֹא בְּאֶזֶן כִּי אִם בְּעֶטָה ,
 בְּעֶטָה סוֹפֵר מִהִיר הַבֵּית הַזֶּה חֲמוֹתִים •
בְּפָרוּעַ פִּרְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּנִלוֹת כְּבוֹדִם ,
 רַבִּים קָמִים עָלֵיהֶם רַבִּים צָהִימוּ ,
 רַבַּת שִׁבְעָה נִכְשָׁם לַעַג מִסְמִינּוֹ :
 "אֱלֹהִים עֹזְבִים לוֹ נִחֲשָׁבוּ כְּלֹא-אָדָם ,
 "וּבְעֵינֵינוּ כְּבָלִי אֵין-חֶפְזָן ,
 "כְּכֶסֶל אָדָם וְרוּחַ אֵין בְּקֶרְבוֹ ,
 "כִּי נִרְבִּים הָמָּה בְּטִלְאָכָה לֹא יִשְׁלַחוּ יָדָם •
רִאִיתָ בְּעֵנֵי עַמָּה עִם רַפָּה יָדַיִם ,
 וְתָקַם רוּחַ יְיָ עָלֶיהָ הוֹפִיעַ ,
 וּמִלְשׁוֹנָה כָּל לְשׁוֹן אֶתָּה תָקוּם תִּרְשִׁיעַ ,
 נִלוּ

* (כֹּאשֶׁר פִּעְרוּ פִּיהֶם לְכָל חֵק וְלִנְלוֹ עַל יַד כְּחֶרֶט הַשִּׁבְעִי עַל הַחֹמֶת
 וַיִּשְׁמְרוּ לֹאֲכֹן כֶּנֶף וְלִמְכֹּשׁל בְּדֶרֶךְ עַם ה' •

נָלוּ אִמְרוֹת טְהוֹרוֹת מְזוּקָמִים שְׁבַעֲתִים *

קִסַּת אוֹיְבֵינוּ חֲתָה בִּי חֲמִישֹׁתָם

אֶל חִיקָם מִדּוֹת לֶהֱם חֲתַפְתָּם

חֲזִיאת צִדְקַת נִמְדָה וּמִשְׁפָּטָם בְּצִדְקֵיהֶם *

הֵן אֱלֹהֵי אִישׁ חֲמוּדוֹת קִצּוֹת דְּרָכֵיהֶם

עַל כֵּן בִּרְכָה אֱלֹהִים מַחְבִּירָה

שָׁמֶן שִׁטּוֹן מִשַּׁח עַל רֹאשָׁהּ

וַיֵּצֵא לְבָרָכָה מִמַּעַל לִשְׁכּוֹן בְּבִיתָהּ

זֶרַע בְּרוּמִים מִחֲלָצִיהָ יֵצְאוּ

עֲקֹבוֹתֶיהָ גַם הַיּוֹם בָּהֶם נִדְרְעוּ

גַּם בַּת אֲשֵׁרוּהָ בְּנוֹת שׁוֹכְבַת הַיָּקָה *

וְהַיּוֹם הַזֶּה בְּאֵתִי בִשְׁנֵי הַחֲלָה

יּוֹם יֵצְאֶת מִמְּרָחֶם אֲמִידָה

יּוֹם בּוֹ נִוְלָדְתָּ לַיִּשָּׁע עֲמִידָה

זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ בּוֹ נִגִּילָה :

קוֹמוּ אַחֵי הַשָּׁמַיִם קוֹל וּמְרָה

אַתֶּם תַּעֲנוּ וְאַנְכִי אֶקְרָא :

יְחִי דָוִד לְעוֹלָם סֶלָה !

אחרון וואלפסואחן

ב ב ב

משלי מוסרי

השועל והענבים

שועל קטן אחד מנסחלי כרמים
הלך לדרכו למצוא טרפו
והנה ענבים לקראתו גבוהים וענפים
והוא מצאד להורידם אל כפו
וילך הלך וסבב למצוא תהבולה
ולא יכול להם כי גבהו מאוד לעולה
וירע בעיניו להכנאות כדרך נבלם
בפני רעיו אשר עמדו על מאכלם
על כי אין לאל ידו להשיג ביאורם
ויועק קול גדול ופניו פני להבים
מה לי ולכרם זה הלא מור פרוי
ויפן וילך ויבו את הענבים

* *

הבוערים בעם זה דרכם ככל למי
יען כי אין לאל ידם לעלות מעלתם
על כל דברי מדע ירהיבו פימו
ובחכמות רמות ישימו תהלה

ויהי ל...
ויהי ל...

ויהי ל...

ויהי ל...

ויהי ל...

ויהי ל...

ויהי ל...

(כא)

העונש והעונש

העונות והפשעים יהיו הלכו
לשוט בארץ אנה ואנה

ובמקום כפות רגלם דרכו

הוביש ששון גלתה רנה .

תהת חטא חוהים צמחו

קין ודרור תחת עושנה

מפניהם אמת וצדק ברחו

השלום בראותם עורף הפנה .

עודם הלכו וישאו עיניהם

והנה העונש נוסע אחריהם

משענתו בידו ולאט מהלכו

בי הוא צולע על ירכו .

ויקראו אליו בלעני שפה :

מה לך כי תרדוף אחרינו

הלא רגליך עיפום ירך רפה

האמור תאמר השג תשיגנו ?

ויען העונש אם לא כמוכם

ארוצה רעים ! אל תכוון לי

עור יבוא המועד אשיגכם

כי לאט מהלכי זנכון בואי .

אהרן וואלפס ואהן .

(כב)

מכתבים שונים

א

אגרות חכמה

לקחת מוסר השכל לתת לנער דעת ומוטת
לחבין דברי חכמים והורות .

האגרות האלה שלוחות הן לנו מאיש נכבד ויקר רוח תמים
ובר לבב שכן מפורסר ל ליב ערר פאן העניגס
בערג מקוטני עיר פראג המעטירה . משפחתו חפשי נישאל
ונעמים / כי הרימה וינשאה הקיסר המנוח יוסף השני ו"ל
עט עוד חיה משפחות יקרות מאמינו להשיגש עט נדיני
ארנו / המה הסרים המנוים ב"א בשם אדל . ברוך השם
אשר לא עזב חסדו ואמתו מתקנו / ולא נזהלם טקן שארית ישראל
ופליעת יעקב . ואנחנו שמחים מאוד לראות בליש היקר הזה
קורה וכבוד במקום אחד / וחשוקהו להועיל לעונת כלל בני
עמנו בלמודיו אשר חסד וקבץ הית רוממחו / וענות לנו
הנכרת מבין אמרוהו ה"א גדולתו . ונהיות שהאגרות האלה
מלאות דברי חן ושכל טוב / לא נאחר מלחלקם ביעקב /
ונאמר לו חסדו חן על אופן שכר הניעו לידינו / ונבקש
ממנו עוד לחוק את ידיו במלכות הקידש לבאר חגדות חו"ל
על דרך וזה ונעימה / ובכזה תבוא עליו ועל איש סיעתו
מאת ה' המשלם לאיש כמעשהו .

דברי המאספים .

ל'אדוני כוהני המזבחות ומיידעו !

י'הי' עמך וישם לך שלום !

הן כפעם בפעם אמרת / י'הי' ור' פנינים באגדות ומדרשי
חז"ל / משמון / חכמה ודעות יקרות נמנה בס' : מי יתן
והי' עם לבב איש חכם כנון דבר וי'אע' נחות להוניה יקר מחוך
דבריהם ! מים עמוקים דברי פי חכמים : איה איש חנונות
ידלם ל'אם את הפעם מנאז מים חיים כרו לנו חכמים ! מי
ישת' ל'אם לפני העם אמרי דעת הכמינו ז"ל המלמדים חקי
חיים / חק ומשפט אשר יעשה האדם וחי בהם / במה יוכל את
א'הו / חק יתקנה עם אלקים ואין יתהלך את המלאים ! מי
יראנו טוב / יקר מדות חכמות הנראה על פי פעלם ! מי
יעצמו טוב עטם אמרי נועם ומנוה רך היורדי' על פי מדותם
ועדות על עהר נפשו המלאה חכמה וחשד וענוה לרק ! מי
יראנו ב'ית' ונבונים בכל דבר חכמה ומדע / ואין לשון חכמים
קיעז דעת ! מי יליכנו חדרי הנפש פנימה להרחות חק ידעו
הזה המלכות' ואין דבריהם נוסדו על חכמת הנפש ! כי
הפירושים הנמלאים אינם לאמרוס דבר דבור על אכניו ולא שמו
לב לחכמת הנפש למען באר חק לשון חכמים מרפא ומשלים
נפש ואין שומע לענות מאשר : ועל כן לא יפיקו רצון /
והשואלים להבין דברי חכמים / מורש חין להם . — ונאף היו
דברך לי אחרון כנא' לשאר פניך ואמלאך יושב ובניך לפניך משגיב
לך שומעים לקול דברך מוסר השכל אשר במאמרי חז"ל .

טובים המה דברך : אך חין איש שם על לב ! נבונים
וידועים אך מעטים המה / וגם מהנה חין משים על
לב ואך לנפש יעומו / יגברו חכמה ודעת ולא ישתדלו לעם
שבר רענון נפש . הן אמר לנפש יראו : רבים המה עם
החרץ / (נרפים המה נרפים על בן) חורשים דע על חשיבה
היושבים לנעה חסם ; רבים המתקדשים והמטהרים אומרים :
אחנו חכמה ואין עוד / חטאת היא לדעת וללמוד את אשר לא
למדנו ולא ידענוהו אחנו — ואך צואת מתקדשו / תלכס
לא חנוניה מלין / אך את דבריו חכמינו הנסתרים מעיני עם

המאמרי חז"ל / י'הי' עמך וישם לך שלום !

הארץ שימו לפניכם לאחר / כואת דברו חכמיו / כואת
לנו עלינו / כואת עשה החכם הזה ; או תאלמנה שפתי שקר
הדבורות עתה בגאון ובנו . או או יפקחו העיניים עיניהם
וידעו אם אשר לו מדות נכבדות ונפש חכמה / ומי האיש ירא
ה' , או או יודע הקדוש והאדון לחייו , או יבדל הקדוש
והמתקדש , הטהור והטהור : ההולכים בדרך חכמים ומתנהגים
על פי מדות / הן המה תמימי דרך . ומה רב טוב תעשו
בזה לעם ! כי בעת / האיש אשר לא חלק לו חללים בבינה
ורחב יב , ולא עלתה גורלו להיות מבעלי הנמ' ; הלא ריקה
נפשו ומאומה לא ידע מדברי חכמים , מה הניע להם ומה
עשו , ולא לו יהיה הטוב : ומדוע יגרע ?

אך כואת השמרו : לבגלי פרש האגדות הסתומות אשר אין
פ' גלוי לכל יודע ספר ולשון חכמים / משנו יד מהם /
כי לא תהי' תפארתכם על הדרך הזה : כי בעינינו ראינו אשר
יפרשם כל איש בכל העולה על דוחה / שחכם בחכמתו והנביל
באולתו אשר לחכמה תחשב לו ; ויש אשר ימלאו מקום לשם
ע"י דופי בחכמים , כי לא יחשדו כסיל בתבונה כי חס בהגלות
לנו , ע"כ הם שמים במתן תואנה לשם עליהם עלילות
דברים , קנו קודה לאמור : הן רבים המה המאמרים הקדומים ,
אין אמתו יודע עד מה ברור כוונתם . תנו כבוד לחכמים
לאמור : הן מפי חכמים לא ולא הוללות , אך מה נעשה
ואנחנו לא נדע . הנשחרות הניחו : אך הנגלות לנו ולבנינו
המה ללמד מהם חקי חיינו מוסר השכל חכמה ודעת ליקרם
כבוד נפש חכמים . הן אלה שומן לפני העם ובהן הדברו .

ולדעת וכה ויהי המשפט הנאות לדבר גם כספר יחזקאל איש
לכבוד חכמים : המעשים והקורות אשר קדו את
חכמינו יספר בלשון נח ובשפת שפתיים , יוסף לקח מה טוב
לכת בדלתיים , יראה יקרא חכמים , עהר לנס ותמים דרכם
עם אלהים ואנשים ; ישמע סם וידמה אליהם , והזים המומי
ידע כי נבדלו דרכיהם ליתן כבוד לחכמים . חוק ומשפט בהנהגת
האדם יבאר , איך בחכמת הנפש יתבונן ואיך יאשר עושה ;
ואם יגדלו בהנהגת ה' או בעיני מדע , יראה בינת נבונים

ועוב עשם
חכמיו , ה
ודנה אודי
ה
אנוכי ה
ר
גם בחכמי
נחם לך ל
כוכב לשון
עליו : כ
איך : גם
עליו בלשון
מליצה וכו'
אמרי ספר
אם
ל
צמר
לנפש ולת
על לשון
ש"ס
אל נפשי
כי יבוא
ואת
לכבוד
נפשו
שעונו

ועוד טעמם • אולי במסחר הנכס נפס יקרה כי אנשים חכמים
 חכמינו, הנקט חכמה ודעת וירצה כבוד ישראל —
 והנה אודיע לאדוני, את המעט אשר עשיתי על פי בדברים
 הח'ה • ראש נא אדוני! דברך עשו כפי וזה כרמים •

אנוכי החלתי לשוט לבי על אדמות מס' דברות כל יקר
 רחמך עיני ו'ני ראש חכמה ודעת הרבה בדבריהם:
 גם בחפשי באנורת מכתבך-דב טוב מלאתי נפיי' התגדלות אשר
 נקח לך לדרוש נא • והן יש אתי נחור מהיר יודע לחות לה'ק
 כותב לשון נח וקל להבין וחונן-תנן לה נעימות מלינה, ואלו
 עליו: כהוב לי מאמר זה והרחיב הביאור בו כאשר חומר
 איך: נכס נא לספר המעשה הזה ולבוס'ק לקח מוסר השכל
 עליו-בלשון נח • חני חללה-לו רעיוני ודעתי חזק יערוך ערך
 מלינה וחוס יסיה לי לכם, חני עורך לכניו מערכו, לב והוא יסון
 אמרי ספר • ועל טוב יזכר הנחור בשמו: מאיר סעמניץ •

אם רבים ילכו אלי לעשות עמדי בדבר הזה, חנר נחמן אתי
 להס', כי טוב הדבר בעיני, אך כנך ממני עשוקו לבד,
 צעיר חנוכי לימים ורב לי עוד ללמוד ולחפוף חכמה ודעת
 לנכשי ולחור בחכמה עד כי קצרה ידי וקטנה מעשות את כל אשר
 עלי לעשות, ואף כי חסיד לבי גם לזאת ללמד ולהורגת • —

שים עיניך על הדברים אשר חנוכי עורך לחניך • חס טובים
 הם, ישמח לך, כי אתה הסכות זאת, דברך נחו
 אל נפשי • נא! אל תכלא ממני דברך וחנוכי חסידים-לבי עד
 כי יבוא עת לעשות • כתיקרון בעיני חתק •

ל — פ — ה •

הערה

זאת לדעת כי הכותב ישוע חמיד לנגד עיניו הקורא אשר אליו
 ישים דבריו: חס' חיש ואם נער כן יערוך ערך אליהו •
 לב כותב משכיל ישכיל כיהו, לדבר בלשון הקורא כמו שער
 נכסו כח' צינת ומכונת חיש אשר אליו הוא דובר: נגד ילדי
 מעשויים בלשון חנה ורבה, ונגד חיש דעת ידבר דבריו בלשון
 חיש

אִישׁ • וּכְן יִמָּלֵא אֶדְוִי גַם הֵנָּה • פֶּעַם יִדְבַּר נֶגֶד נַעֲרִים •
וְהוּא בַּמַּעֲסָה מִן הַמַּעֲסִים הַמְּסוּפִּירִים • כִּי הוּא מִתְּעַנֵּיט
בַּשְּׂמֵעַס סְפּוֹר מַעֲסָה • וְהַמּוֹסֵר הַנִּמְלֵא בְּמוֹ לִקַּח טוֹב הוּא לֹהֵט
יִקְחוּהוּ לִנְכֶסֶס • אִם כּוֹחֶמֶת מוֹסֵר בְּמֵה יוֹכֵה נַעַר אֶת אֶרְחוֹ •
אִם קְרִיאָת זִירוֹ לִהְיוֹת לֵב לִתְכֻנָּה וְכֹדוּם • וּפֶעַם יִדְבַּר נֶגֶד
הַזֵּרִים וְהַזֵּרִים אֲשֶׁר עֲלִיהֶם מִלֻּחֶה ה' לִחֲקֹךְ הַנַּעֲרִי וְלִהְדָּרִים
בַּמַּעֲנֵלִי יוֹסֵר • וּפֶעַם נֶגֶד גְּדוּלִים אֲשֶׁר נִידֶם כֹּל טוֹב לִהְיוֹת
לְאִחֵיהֶם • וּפֶעַם לִחְכָּמִים אִיךְ יַעֲשׂוּ כַחֲכָמָהֶם • הַכֹּל כִּפִּי עֲנִין
הַמֶּאֱמָר •

I.

הַיּוֹכֵחַ תּוֹכֵחַ אֶת עַמּוּתְךָ • וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵי הַטָּה •
בּוֹ לִרְעוּתוֹ חֶסֶד רַב • וְאַיֵּשׁ תְּבוֹנָה וְהַחֲשׂוֹשׁ •
יִלְרִי שְׂעוּשִׁים ! נַעֲשִׂי נִלְמָה !

שְׂמַעוּ שְׂמַע • וְרֹאוּ רֹאוּ • לִמְעַן תִּבְנוּ הַדָּבָר אֲשֶׁר אֶדְבַּר
אֵלֵיכֶם זֶרַע בְּרַךְ ה' ! הַקָּשִׁינוּ אֵלַי וַעֲשׂוּ אֶת אֲשֶׁר
אָמַרְתִּים הַיּוֹם • לִדְיוֹת לְטוֹב לָכֶם כֹּל הַיָּמִים • כִּי תִרְנוּ
וְתִגְדְּלוּ • וְתִרְאוּ אֶת מַלְאֲכֵי אֲשֶׁר בְּפִי מַעַס ה' אֱלֹהֵיךְ •
לְבַלְתִּי לָכֵת בְּרַבְרִי • שִׁמְרוּ מִי ! נִאֲשֶׁר הַיּוֹם • אֵל יִשְׁלַח רֹחַ
קִנְיָה לְחַלְסִים • לְחַמּוֹר • נִקְוָה מֵהָר לְחַרְפִּי • נִוְרִיד לֶאֱרֹךְ
בְּנֹדוֹ • וְנִשְׁמָחוּ לְחַרְפֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • כִּי בָּלִיְדוֹ פֶּשַׁע — אֵל
בְּנִי ! חֲדָלוּ הָרַע ! וְאֵת עֲשׂוֹ • דְּבָרוּ אֵל לְבִי בַּמַּעֲנֵה רַךְ •
וְהוֹכִיחוּהוּ עַל פִּנּוֹ • (הֵךְ לֹאֵט לֹאֵט לָכֵן • לִמְעַן לֹא יִרְחַק
מִמֶּנּוּ • וְהִסְתַּיְבוּהוּ • וְיִוְלִי גַם טוֹב הַסִּיּוּבִי • כִּי יִשׁוּב
וְיִחַס) וְהִי כִי יִקְשֶׁה רֹחוֹ לְבַלְתִּי שְׂמַע לְקוֹלִי • סוּרוּ מִנִּי
סוּרוּ ! הַחֲרִישׁוּ מִמֶּנּוּ • וְאֵל תִּלְמִדוֹ • עֲתֵה דָרַע לוֹ • טוֹב לֹא
יַעֲשֶׂה עוֹד • אִךְ מוֹקֵשׁ יִהְיֶה לְעוֹשִׂים וְלֹאֲשֵׁרִים בְּלוֹתָם • הַשְׁמִירוּ
לָכֶם לִנְקֹשׁ רַעְיוֹ • וְאֵל קֹל בְּעִינֵיכֶם לִנְלוֹת קְלוֹנִי • כֵּן תִּחַשְׁמוּ
בּוֹ — גַּם קוֹב לֹא תִקְבְּרוּ • גַּם דָּו לֹא תִבְנוּ לוֹ • כִּי חֲמַר
הַחֶסֶד • בּוֹ לִרְעוּתוֹ חֶסֶד רַב • וְאִישׁ תְּבוֹנָה וְהַחֲשׂוֹשׁ • בּוֹאֵת
מִתְּכִלָּה • הַשְׁמִירוּ בְּדָרֵי אֵל ה' • וְיִסֵּר אֶת לֵב הַאֲנָן מִקְרָבוֹ •
וְכֵן וְכֵן לוֹ • וְכִי תִרְחוּ אֲנִשִּׁי שֶׁם אֲשֶׁר מַעֲלֵס זֶה דְּרֹכָה •
לְדָרֶךְ

לְדָרֶךְ
וְכֵן קָל וְשֵׁ
יִשְׁמְלוּ • אִךְ
לוֹ חֲכָמִים יִשׁ
הַתְּלִמּוֹד

מַעֲלִיטָה
הַקָּרֵן • אִךְ
פִּתְחָה בְּחֶסֶד
הַלֵּךְ כֵּה אֵל
עוֹד הַיּוֹם
הַשְּׂמֵעִים
נִכְסֵם • ר
שֶׁלֹּאֲשֶׁר
בְּעִינֵי
מִדְּרֹכָם

בִּינוּ
הַ
שְׂמִירוֹ
הַחֶסֶד
מִדְּוֹעַ
עַמּוּתְךָ
שְׂמַע לִק
עֲלִיטָה
רוֹחֵם

(*)
ר
דְּבָרִים
וְשֵׁמֶשׁ
רִחְמוּ עוֹ

לדרך ולסדף עושי רע / לקלס ולקלחם ברחובות קדוה /
 ובין קהל ועדה / אל חפנו לדרכס / כי חושים המה לא
 יועילו / אך ישחיתו את נפש החוטאת —
 לו חכמו ישכילו בדרך תמים אשר הלך בו החכם מגדולי חכמי
 בתלמוד • (ברכות דף י"ד ע"א)

(*) בשכונת רבי מאיר היו בני נליעל אשר הזיקו לו עד
 מאוד / ויהיו כקוק מכאבי בעיניו על רוע
 מצליהם / ויעקר אל ה' / לסבותם בצונם ולהכחידם מן
 הארץ • אך אשתו אשת חן כראותה את אשר עם לבנו / פיה
 פתחה בחכמה לאמור : אל נא אדוני ! לשה תעשה כה לאחיד ?
 הלא כה אמר דוד מלך ישראל : יתמו חטאים מן הארץ / ורשעים
 עוד אינם • חושים לא אמר (שהשמש לכתור על גופי
 הרשעים העשים רשע) כי חס חטאים : (והם הצונות והפזעים)
 כקקס רשע / ורשעים עוד אינם • חס ! עשה זאת חסדו :
 שא לאשר הרע לך / ויחקר בעיני ה' אלהיך / כי תעשה הישר
 בעיניו כדור עבדו / תסלל גם אתה בעדו / למען ישוננו
 מדרכס וחיו •

בין נא דברי החכם הזה ומענה אשתו / אשר לא נעקו מדרך
 הישר / ועשה כל אשר בידו לטוה / למען הוליד את
 שכניו הרעים במישור (כי לולא נאמר כן / הלא יפלא על
 החכם הזה / איכה נעלמו מעיניו דברי התורה ? והיא גם היא
 מדוע לא הציבה אחריה לו מתורת משה : הוכח קוביח את
 עמחיד ? —) ואחרי רואו / כי המרו את עלמו / וימאנו
 שמע לקולו / הסתיר כניו מהם / ולכל זאת לא ספק בו
 עליהם / אך ברחונו נפש פרש כפיו השמימה / אולי יאסף
 רוחם ויגעו בעונם / ולא יהיו עוד למכשול ; לולי אשתו
 הישרה

(*) הנהגותיו דכו בשכונתו דר"מ / והיו קמאצק ל"ט טוה / הוא קצת ר"מ
 רחמי עליהם / כי הוכיח ללמוד / אמרה ליה בקורים דמחבו : מאידעא
 דכתיב יתמו חטאים ? חטאים כתיב • וגם כיפיה דקרא חטאי
 ורשעים עוד אינם • כיון דתמו חטאים / ורשעים עוד אינם ? נש
 רחמי עליהם לליהרו במשונה •

היטרה הטתה את לבנו לעוֹבִי ונרְאוּתוֹ אֶת עֲלֵתָהּ כִּי נַעֲמָה /
וַיִּשְׁמַע לְקוֹלָהּ

בַּסֵּף אֶתֶּם בְּנֵי ! קִבְּלוּ אֶתֶּם מִמִּי שֶׁאִמְרוּ / כִּקְטַן
כְּגֹדֹל אֱלֹהֵי תַשְׁמְעוּן

מ — ס

2.

לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי ! וְאִסְפַּרְה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר נִדְּבָרוּ יִרְאִי ה' /
אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ / תַּעֲלֹמָה כְּלִי וְתִסְכַּס כִּי תִרְאוּ מִה נִמְרָצוּ
אֲמָרֵי יוֹסֵר / וְתִבְנִינָה אֶת יִשְׂרָאֵל הַמָּה דְרָכֵי ה' / וְלִדְרֹקִים יִלְכּוּ
בָּם / לִמְעַן תִּלְכּוּ בְּדֶרֶךְ עֹבִיִם / וְתִשְׁכִּילוּ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּשְׁמְעוּן

(*) אַרְבַּע מֵאֹת חֲבִיתוֹת יֵין הָיוּ לוֹ לְרֵבִי הוֹנָה וְהַחֲמִיזוֹ / וַיֵּלֶךְ
אֵלָיו ר' יְהוֹדָה אֲחִי הַחֲסִיד ר' סָלָא וְהַחֲמִיזוֹ /
וַיֹּאמְרוּ לוֹ : הֲלֹא תִרְאֶה אֲדוֹן עַל מַעֲשֶׂיךָ / לִמְעַן תִּדְעַת עַל
מֶה עָשָׂה לָךְ ה' כְּכֹה / וַיַּעַן לָהֶם וַיֹּאמֶר : אֲחִי ! וְכִי חֲשׂוֹד
אֲנִי בְּעֵינֶיכֶם ? — וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו : אֵיךְ אֲמַנְטָה אֶל לֵא יִרְשִׁיעַ וְלֹא
וְלֹא יִשְׁמַע מִשְׁפַּט — וַיֹּאמֶר : נִיחַמְתִּי עַל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי / אֲחִי !
הַיּוֹרֵנִי אֶת אֲשֶׁר שָׁבִיתִי ! הָאִישׁ אֲשֶׁר רָאִה אֲנִי שָׁמַע / יָגִיד עַל
פִּנֵּי דְרָכֵי / וְאֵם פַּעֲלֵתִי חוֹן לֹא אֶחָדִיךְ / וַיַּעֲנוּ אֵלָיו לֵאמֹר :
הִנֵּה זֹאת שִׁמְעוֹנָה אֲדוֹן / אֲשֶׁר לֹא נָתַתְּ לְאִרְיֶיךָ חֲקוֹ מִשְׁרִיבֵי
הַגֶּפֶן / אַחֲרֵי הַבָּנֵר כְּרֹמֶךְ / וַיֹּאמֶר : הַזֹּאת חֲשַׁבְתָּם לִמְשַׁפֵּט ?
הֲלֹא בַּסֵּף חֲלַק מִחֲלָקֵי לֶחֶם / וּמַעַט מַעַט אֲשֶׁר הִשְׁאִיר לִי / מִדּוֹעַ
אֶחָדִיךְ תֵּת לוֹ ? רַב לוֹ כִּי אֲעֹבֶדֶת אֶת הַגִּבּוֹרִת בִּידוֹ / וַיִּשְׁכַּחוּ
לוֹ

(*) בְּלִכּוֹת דָּף ה' ע"ב ר' הוֹנָה הִלֵּל ת' דִּבְרֵי דְחַמְרָא / תְּקִיפוּ לִי / עָלָא לִבִּי
ר' אֲחִיבָה דר' סָלָא חֲסִידָא וְרַבֵּן / א"ל : לַעֲיִין מִרְ בְּמִלִּי / א"ל : וְעַד
אֲשִׁידָנָא בְּעֵינֶיךָ ? א"ל : מִי חֲסִידֵי הַקֵּבֶה דְעֵבֶר דִּינָא בְּלֹא דִינָא ? א"ל : אִי
אִיכָא שְׁמוּעָה עַלִּי מִלֵּתָא לִימָא ד' א"ל : הֲכִי שְׁמוּעָה לִן / דְּלֹא יִהְיֶה מִרְ שִׁכְשָׁא
לְאִרְיֵיךְ ד' א"ל : וְמִי קִשְׁתִּיק לִי מִיָּדִי מִדְּלִי ? הֲאֵל קָא גִבּוֹר לִיד כּוֹלֵה ד' א"ל :
הָיוּ דְחַמְרָא אִינְשֵׁי : אִי כִתְרֵי גִבּוֹר וְעַמְחָא עֵינִים / אֲמַר לְהוֹ : קְטוֹלָא עַלִּי
דִּיבְנָנָא לִיה / אִיכָא דְחַמְרִי : אִיִּיקָר חָלָא כּוּי"ע"א אֲשֶׁר דְּחַמְרָא חֲסִידֵי הַקֵּבֶה

לו לאמור : זה הדבר אשר יאמרו אליו המושלים : גונב מן הגנב (אם אשר גנב לו) גם הוא מטעמה טעם — . ויען אלהם ויאמר : כן דברתם אחי , שמע אשמע לקולכם , חלק בחלק אמן לו בכל אשר ימלא .

ובאת ה' היתה נסבה , (יען ראה את מעשיו ויעט בעיניו) כי הוקיר החומץ / וימכרו במחיר יין .

השתעשעו והממו ענים משכילים ! מה גדלו מעשה החכמים האלה , מה מאוד לבנם שלם עם ה' אלקי' איך לא נשאו כנים גם לאיש אשר חזון יקראו לו —

וראו נא את אשר השיב לשואליו האדם הגדול הזה וכיחשדו אני בעיניכם ? מי יאמר : חף אנכי מפשע ולא עוון לי , כי אם איש בר לב אשר נד וישר פעלו — ולכל זאת כאשר יספרו בשבע פיהם ויאמרו : האנוש מאלוה ידק ? איך ירדו דבריהם מהר חדרי בטנו , (ואף עדן לא מלא את כפשו עובר על פשע) עד כי ענה ואמר : האיש אשר ראה או שמע , יניד על פני מעללי — וגם הם לא ככו חטאה , ואמרו את אשר אמרו , ואף את זאת מלאו — .

ואמרו נא אתם בני ! מי מאתנו לקח שומן מנהו ? —

השבילו בדרך תמים ואורחת דליקים השמרו , חנו לסכיר פעלו כי יבא על שכרו , אם בלדק , אם במרמה הלך אחכם — אל תגרעו לאיש חקו , ואל תאמרו : סן כפועל אדם ישולם לו , כי יתר מרעו דליק . —

ורנו לב , ותראו כי זכרי כי חכמים מן ושלל טוב , וכי טעינו את אשר דברו פתח דבריהם : דרוש נא על מעשך , כי הלא דבר ה' נעשה לך הדבר הזה — ולא מילדו דבר אחר מפשע בנואם אליו , כי על כן באו — כאשר לא קטיב שאת לנפש החוטאת , ולא חשא כני' האיש הדובר איה , כי יפתח את פיו ויבה דרוש שפתיו , ערש הכירה היא את מעלליה , אשר לא עונים המה , ותאמר לו דבר ואשמעך — אכל כאשר תחפוץ לשמוע בקול דברו , ותאנוה לאמר : פתח

פוך ויפירו דבריו ; וזה כי יביר על פניה דרכה / הלא יאזין
לקולה בעשותו את אשר צוה עליו / ורלוה היה כבודם
לכן השכילו עשות אנשים האכזבים הלא / את אשר לא נשאו
לכנס לדבר הדבר אשר לאענה באו / גם בזמננו : ופי חסוד
אני בעיניכם ? הלא נסה עלינו מקוה לדבריהם לאמר : כואת
וכואת עשית ? אך שכלו להשב הדבור / עד אשר אמר :
הורוני / את אשר שבתי בנינו לי ואלו דברו — וכל ערום
יעשה בדעת .

ובעבנו וראו מה עובד אמרי הישר הלא / דבריו מה נעמו !
באמרו : שמע אשמע לקולכם אחי / וכן זה הוא
דרך הישר לאיש צדיק / אשר חבריו הושימו על כניו דרכו /
ונפשו יודעת כי צדקו דבריהם / להכיר נגד פניהם כי האמת
אמת / וכי יקבל דבריהם בטוב לב / למען יסמחו הצדיקים
במעשה ידיכם / ויוסיפו אומץ לעשות כהנה וכהנה .
מ — ס
3.

ויאמר משה אל-ה' : הראני גא את כבודך . ויאמר : לא
תוכל לראות פני (שמו' ל"ג) . אמרו חכמי התלמוד *)
כה אמר ה' אל משה : כאשר חפצתי / וישרה בעיני הראותך
את כבודי / לא רצית / עתה כאשר חפצתי / לא תישר עוד
בעיני / ולא תוכל לראות את פני .
אחת דבר אלהים / שחיס וז שמענו . כן חקק חכמה בלבוך
ודעת לנפשך ינעם / וזה כאשר יקרה לך כאשר
הימים להשלים חפצך / לאסוף חכמה ודעה לנפסך / יהי לך
נכון : עזוב את כל אשר בידך וכלבבך לעשותה . ואל יעלך
דבר ; גם פגעי בומן כי יסבך / אל תתמהמה ואל תאחר
מבטלך

*) ברכות דף י' ע"א תנ' חשמי' דרבי"ק : אמר ליה הקב"ה למשה : בשרותי
לא רצית / עכשיו באהה רואה / איני רואה / פירש רש"י כשרציתי בטהרה /
לא רצית שלאחר : ויסקר משה כעין וכו' .

ממועד אשר קרה לך , כי לא יאונה לאדם דבר , וזה לא
 כזה — אך האלהים חנה לידך , והלא הוא מוריכך בדרך
 חלק , ומלמדך להועיל . התרפית ביום ההוא , וסוין חילך
 הלך לו , אם תנקטו כנסך ובמעמדות תחפסנו , לא תמלאנו
 עוד : הימים אשר עברו עליך , לעולם לא ישובו לקראתך .
 ומי יודע אם לעת אשר תישר בעיניך להכין לבבך לדרוש חכמה
 באמרך : מה אמלא מקום דעת בינה , התיישר עוד בעיני ה' ?
 כן לא מחשבותיך מחשבותיו — לכן שמה לבבך על כל אשר יצא
 לפניך , ואם טוב הוא מיד הקבלו . כי מי לנו גדול ממשה ,
 ורעה מה עליה לו על הדבר הזה . —

ועוד זאת הראנו אלהים : כי יקחך לבך לדעת חכמה ולהכין
 אמרי בינה , אזי כל דבר אשר יושע לפניך והוא טוב
 להשכיל , תפנה והשכיל . אל תרף ממנו מרפיון רוח לאמר :
 אם לא לא אדע ולא אבין לו , בגדולות ממנו אין דורש לבסוף
 כי אם בדרך עמו בחרת , לא יהיה הפחדך על הדרך הזה —
 אזור כנבר חלליך , חוק וחמש בכחי נפסך , אשר חלק לך ה'
 אלהים , וחל הקטן בעיניך עד מאוד : בחון , ועשה את
 אשר תמלא ירך .

ועתה בני , הנה גדולים עברו ונעשו , שימו לב למען
 יכונן דרככם . הלא חכמה תקרא , ופתח ביחכם
 תסון קולה , שימו לה לב , אל תחרישו ממנה , בערם חלק
 וחייננו . כי אם בימי עלומיכם תשובו , גם עד זקנה ושיבה
 לא תמלאו . לכן הקצו לדעת בינה , ואל תעונו ימי
 עלומיכם , כי לא תוסיפו לראות עוד עד קולם . למדו
 היטב ! העו חזון לקול מורכס ומלמדס , להועיל . והלא
 עיניכם רגוה כי כל מאורי אנוכיכם ומחשבותיכם עליכם .
 טרף ומזון ארוחה יערכו לפניכם , לעת האוכל כי יצא , הנה
 תאכלו ותשבעו משובט אשר לא עמלתם בו , ולמלאות כל
 מחשבותיכם יום יום ידרושון , וכל איש ישר יודע דעת בהביטו
 כי יש את נפשותיכם לשמוע חכמה ודעת , נפשו עליכם להורות
 חכמה דעה , ולהשכילכם בינה . רבים יורו חכמה בדרך
 חלקו

הנה לא יאונה לאדם דבר , וזה לא כזה — אך האלהים חנה לידך , והלא הוא מוריכך בדרך חלק , ומלמדך להועיל . התרפית ביום ההוא , וסוין חילך הלך לו , אם תנקטו כנסך ובמעמדות תחפסנו , לא תמלאנו עוד : הימים אשר עברו עליך , לעולם לא ישובו לקראתך . ומי יודע אם לעת אשר תישר בעיניך להכין לבבך לדרוש חכמה באמרך : מה אמלא מקום דעת בינה , התיישר עוד בעיני ה' ? כן לא מחשבותיך מחשבותיו — לכן שמה לבבך על כל אשר יצא לפניך , ואם טוב הוא מיד הקבלו . כי מי לנו גדול ממשה , ורעה מה עליה לו על הדבר הזה . —

תלכו בו / הניס יסקלו רחמיהם לפניכם : עתה פנו ולכו
לכם וה' סליל דרככם *)

מ — ס

4.

הבננו וצפנו דעת / ופי אויל מחתה קרובה .
אמר החכם : למוד לשוק לאמור : אינו יודע / פן תתנוה
ומאחו — (ברכות דף ד' ע"א) .

בזה עינו דברי החכם ! מה נעים כי תשמרם בלבבך : לשאריך
מלשון מדברת גדולות / ולהנליך מדבר הספוכות . כי
אם תמאן שאת לקולו / אך תגורר אומר על כל אשר יושם
לפניך / ויהי כי יניחון אליך דבר הקשה / אשר למדקה עיניך
לא הובל לשפוט עליו מהר / כי יסלא ממך / עתה תבוס
השן לשחליך עוד בדרך החמת / לאמור : פליחה דעת ממני /
נשננה לא הובל לה / יען השכן לא השכלת שעות כה —
חשיב ולא בדעת / מדבר / אך לא נשכל / ונקל יהיה לך
ביום ההוא לחפזות דברים לא כן מהם / למען לא תבזו ולא
תכלם בשומך יד לפה . אבל שומע לשחכם וחסם / כי חסם
החרש יחריט / ויהי לו לחכמה .

זאת ועוד חזת חסדעף מדברי החכם הידבר : למוד לשונך
לאמר : איני יודע / ובדרך חכמה תמלא . כי יושם
לפניך דבר למשפט / אשר החכמה תלזה את בעליה / להכח לה
תחת לשונו (אם מלד המקבל כי רחוקה היא ולהלאה מהשגתו /
ולא יבין לאישורו : אם מלד המדבר / הירח לדבר את אשר
עש

*) כבר נא אינו ! הלא ידבריו אלה הנה / אשר שמעתיך מדבר לפני אחרים
בנתי לשחר פניו . בקרבו התאחר הזה לבנים / שאלתי נפשי לדעת
למה תלזני מדבר הדברים האלה / כי מה יוכיחו לקח מדתה זאת . אך תחת
דעתי ונחן שפיה בלתי / נכחתי לקח טוב נחת להם וקדתי כחתי ונאשר
עוני הדברים בעיני / נזהיר בנתי היתה לבקשם על כפי .

ל . פ . ה .

עם לבנו , מן יטה השומע את דבריו אל מקום אחר —
ואיש יעשה בודון להעמק שאלה , או הנבה למעלה , למען
הפילך גרסת אשר עמן לרגליך : הלא לב חכם ישיב פיהו ,
לאמור : את אלה לא ידעתי , ולא יראה בך ערות דבר ושב
מאחריו . אבל לא כן האיש אשר לא רבל על לשונו , מענה
החכם ועלתו , אם יחשה , אם ידבר יזר לו .

הולך תמים יודע , ונעקש רבכים יפול באהת —

ועוד בה שלשים , אשר הורה החכם במאמרו ואחות לשונו :
למוד לשונך לאמור : אינו יודע , (ר"ל להחליט דבר
בדבר , כהוראת מלה זו ע"פ יסודי הלשון —) מולא
שפתך תשמור , לבלי יעברו חק , לאמור : זאת חקרתיה
כן היא ! אף אם ידעת כי האמת אחר . ואל ישיאך רוח
בנוהה לאמור : הן את אלה ידעתי , ואמת יבנה חכי , כאשר
עם לבני הדבר , כי לא יהיה תפארתך על הדרך הזה , אם
יטו שומעך אך מעט מנקודת האמת אשר אליו כוונת מחשבתך
וחורשי עליך רעה , גם כן יבנוו לך , לא כן כי תבחר לשון
ערומים , ושומעך ישפוטו הם , והיה כי לא יפארוך גם לא
ימירו את כבודי — . וזה הדבר אשר דבר משה עבד ה' :
במלות הלילה וכו' , ולא אמר במלות (ומשה מי לא ידע ?
אך) כן לא יעברו היטב חווי המלך ויתבזה , לכן הענינו מכל
לא שם לבנו לזאת אשר יאמרו : הן משה לא ידע .

ותומת ישרים תנחם .

מ — ס .

נורי וחמי ארופי ומיורעי

לא חוכל התאפק להניב לפניך הנה דברי משה בפפור תולדות
האקראשעים אשר העתקתי יען כי בחושים המה לעיני
הם , למען דעת כי לא ככל עת יאות לחכם הדורש שלום
ועונת עמו לדבר כאיש אשר חין אמו נכונה כי אם עת לדבר
כלב נכון בעומ בדבר האמת כי יש אמו .

ידעת

ג א י 3

ידעת את משה ונעמיא רוחו / את רוחו שם בכל דבריו /
מה נעמו ! הולך חן בשפתותיו ודורת חסד על לשונו /
ועל שפתיו יוסיף לקח אף לאשר לא נסה ללכת בדרכי בינה
ולתור בחכמה / כי בעצמו מוזק דבש נועם אמרו תאורנה
עיניו לדעת בינה / נא שים עיניך על העמקתי אם נתתי
מקדור עליי . ראה לואתה הנבתי את דבריו בל"א למול העמקתי
למען תשכחו במיסור *

*

*

*

אין מנהיג דער רעליגיאן טייטש ער פאלגדי אקאסאיע
פאר מוין גהאבעט לז האבן . יעדו פאלט (ערהוי מדר
איינזג דיא אפגעבאר לזר אונטערלעכקייט פיהרט אונד מוזא
דער גליקעליגקייט דעם אענטליכן געלעכטס ענטגען מיט ,
ווארדי פאן איהם אויף קיינלייז ווייז פערטאהט , ואנדרן
עפנטליך מיט בייזין דער הייזר , אפיסטן , אונד דעם
גייטן פאלקט , בטריטטן , לעכרליך גאכט אונד אין
איהרן אונגרייאטן אכטייליכן פאלגן גלייגט . פאן דער מרט
ווארן דיא (ערהן דער פאלברייכט פאן דען טוואהייטן ,
אונגערעכטיגקייטן , ענטדליכן ביינדרן אונד ליינדטאפטן דיא
זיא איהרן געטערן לז טרייבן . איבר דערקלייכן זעלי ,
זא וויא איבר אונריכטיג ברייף פאן דער פארענהונג ,
רעגירונג גאטטס , בלאהונג דעם גוטן , בטערמאנג דעם
בען וואר ער ניאאלס לזיק האלטער , ניאאלס , זעלבסט
לזס טייג נישט לזוייגלהאפט : ואנדרן אלזייט ענטטלאסן
דיא זאזי דער וואהרהייט איז דער גרעסטן אונערטראקג
הייט לז פרעכעטן , אונד וויא דער ערפאלג גלייגט ויין
בקענטניס איז דעם טארי לז פרייגלן . אייני (ערהוי דיא
בלאס עהעמארעטיס פאלט אונד דען יעטן זא גראסן טארן
נישט בריינג קאנטי אלס פאן איינר ניימאנג לז בלייכטן וואר ,
איס ער אונאנגעפאלעטן , בקאנטי זיך פילאזהר עפנטליך לז
דער העררשנדן איינזג , בעאכאכטעי דיא דארף גרינדען
זעראמניטן אונד רעליגיאנסגברייכי , פערואיד הינגען אלזי
גלעגנהייט

גלעגנהייט צו איינער ענטשיידערן ערקלעהרונג : אונד ווען
 איהר ניכט מויל צו ווייזן וואר , זא האט ער מיין צושלעכט
 אין ברייטשטאנד , דאס איהרס נאמאס ענטשענען קאנטי :
 ער טיילט זיין אונזיסענהייט פאר . —

הירנער ביינשטייגט איהר פאליגליך די אנטארע צו לעהרן ,
 דאס ער , זא וויר גענען , מויל אנדרן אבייטען געוועהט
 האט ער . דען דאס ער וויי לעהרן נאמאס אייט דעס
 האכטאטע איינס מלויסערן אאנעס אנקיינדיגט , דאס ער פיל
 אעהר ניכטס וועלכטס בהויפטע ווארדן מלוייט דאס וואהר
 הייט דורך פראגן פאן ווען צוהערערן הרויס צו למקן
 וועט : זא וואר איהרס ערלויכט , דאס ניכט צו ווען ,
 וואס ער ניכט ווען קאנטי מיר דורכט . דאס אייטקייט
 מויל מלוי פראגן אייט אנטווארט צו ווען , האט זא אאנען
 גראמט גייסט פערפיהרט דינע צו בהויפטן , דאס ער אייט
 אנדרי איינס אנדרן געטאלט האבן ווירדע . סאקראטעס וואר
 פאן דער אייטקייט ווייט ענטשענע . פאן דינען דאס ווייט
 אייט ווען הארילאנט ווארן , געטאלט ער אייט דער נאכטען
 פרייהייטקייט : דאס ווייט מויל ניכט , אונד ווען ער
 אערקעט דאס איהרס פאלן גלעגט ווארדן אונד געוועט
 געטענדיגט אבגלאקט ווירדן , זא לאג ער זיך אויסדער
 פלייגט אונד נאכט : ניכטס ווייט מויל . ווייט איהר ,
 טפראך סאקראטעס , ווארדן אפאללא איך פיר דען
 גראמט ווייט מויל ערדן העלט ? ווייל אנדרי אעהרנע
 טיילט עטוואס צו ווען גלויבן דאס זא ניכטס ווען , מויל
 אב : וועהר וואהר מויל אונד געטענע דאס מלויט וואס מויל
 ווייט , דארוף היינט לויט , דאס מויל ניכטס ווייט . —

ברברי אונזיסענע וועט מויל כואט . לכל למוד שום
 ודיעה כוונת המקננים לאור ושלוש האדם
 נהשחיתם דרכו על פני הארץ , לא נשא פנים מעולם לבבות
 קלונס , כי אש שם אומס ללעב ולקלס , ויגלה את נבלותם
 לעיני

מדרגתו ולפי תפארתו יתברך באהלו וס' ינקר בהיכלו / יונק
ללמוד וללמד מחור הרחבה יפנו מעיינותיהם חוזה / כל אחד
מה שיעלו בגורלו הלא המה אחי ורעי חכמי ומופלגי תורה עיר
ואם בישראל ק"ק פראג יע"א *

שמעו דא המורים מופלגי חכמי עירי את פי המדנר אליכם
דברים היוצאים מהלב הן המה משקור נאמן לא יסנו
סיבת שגאה ונקמה וכיודע ועד יודע שאין בהם מחשבת חור
אלל התעוררות היראה להליל את בני קהלתנו מוקלול איסור
יבמה לשוק ואיסור א"א לעלמא / ועסה ה' ה' נא עס פי
הורגי את אשר מדנר ויה' שלא אכשול בדנר הלכה ח"ו ולא
אכוש לעולם * שמעו את דברי ואסתר לכס את המאורע והן הן
הדברים אשר אני נרדף להודיע הלא ידעתם שאלהים מלא את
עון ענדו נדכיתי ונחליתי עד ש"פ עזת הדופא מואסה לרבים
הלכתי מחור לעיר לאחת בתי הגדה הסמוכים לעסוק בדרכיה
לשחור חור וך ונקי למלא תרופה למכתי / והנה כאשר הייתי מחור
לעיר חיה ימים בא אלי איש אחד ונידו מבית ספרים מחוסה
והנה מענה בכי שכתב זה נשלח לי מאת אחד מחשובי קהלתנו
ואמו לא הוגד לי וכאשר פתחתי וקרייתי בו ראייתי שהוא
העתק מפנקס של העלה יר"פ מוואזח המנוח ר' שמעון קוא
ז"ל ובהשקפה ראשונה כנתי כוונת זה המשלה שרואה לתת חרב
בידי לנקוט נקמתי מהני חרי רבנן הרב מוה' מיכאל בנרך /
והרב מוה' יעקב ב"ב אשר הי' בפוכרי זה פעמים שדברו סרה
עלי למנוע ממני דבר אשר זכיתי בו ע"פ דין תורה ולהוריד
לעפר כבודו וע"י כתב זה הי' באמת בידי לנקוט בהם ולגרשם
מדירתם ולמנוע מהם חוקם אשר ניתן להם מהקרן קיימת של
רש"ק ז"ל אך בחפזי אמרתי חלילה לי לחשוו בסנך המדה הגדולה
לנקוט ולנעור מלעשות מעשה נגד בני חרי רבנן הם לי לזרעא
דאנא מלעשות בדבר הזה להרע לאדם אף לשנאי ואם הם המירו
נגדי ועשאו שלא כהוגן וע"פ עזתם והרחם ה"ך איש אחד
להקטינני בעיני יוצאי הארץ שרי המדינה אע"פ לא חשיב להם
כגמולם ואף גם זאת שאני דן אותם לכף זכות כי לא מחור
רע לבד עשו זאת אך מחור קלות הדעת ומיעוט הכרתם בגני
האדם

האדם שמעו לעצת נבוע החוניף אשר אינו רואה בגדולת אדם
הגדול ממנו בתורה ובחכמה ובדעת כי הוא ירא לנפשו אם יתגדל
אדם בעל תבונה הגדול ממנו / יוקצין חיותו אשר ע"י חלקלקות
לשונו וחוכמתו הוא ממשיך לבב העם ובאים אליו לקבל ממנו
עצות בדעת ובמרמה גם משלישים בידו שלישים וכדומה ומכל
אלה יש לו הכנסת • ואם יעמוד איש אשר לקטנו ענה ממתנו
ויעשה כל זה בהם לבב בלי תשלם גמול בוודאי רעה נגד פניו
שיהי' יושב בדד וידום ולא יבא עוד אדם לפני החוניף הזה /
וכי זוגי רבנן לא הבינו כי במרמה בא האיש הזה ושמעו לעצת
נחש הערום מכל / וזה דנתי אותם לכ"ו ולמה אשנא אותם
אם קולר השגתם גרמה להם להתייבב נגדי לריב על לא דבר
ולמה אבקום לשנא אותם הלא המה אנוסים מחק טענים להאמין
לכל דבר ונללנו מלהשיג כי יד צפי איש המחרחר ריב ובמרמי
בדעתי לגנוז ההעקק הזה ואמרתי אל לבי שתיק שתיק יהי'
הדברים לך לבדך ולאיש אחר אל תגלה / והנה נתעוררתי
ורעיוני על משכני סליק שמעתי קול דופק בי ולבי הי' אומר לי
מה לך נרדם למה תחרים בדבר אשר יוכל להסתפק מני' אישור
יבמה לשכר ואיסור א"ל לעלמא בן מי את הלא אתה בן קנאי'
אחיו במעשה אביך שהי' מקנא קנאות ה' לצאות / ולא הי' הם
על הונו וכמה הוקות היו לו ע"י קנאתו ובכל זאת הי' עומד
בדקתו ועמד בפרץ ועשה דבר שנלעצר בו אותו הלדיק יכשיל
בו זרעו קום אזור כגבור חלליך וקוצא לחכמי עיר ותולא דברייך
ואם האמת בפיך אז הם יהי' לך מעיר לעורר ואם טעות הם
יוליכך בדרך האמת ויכירו טעותך ואם ח"ו יכשנו פניהם בקרקע
ויניאו פני האנשים האלה אז אתה חקקה מקללה הזאת / והנה
עדיין הי' הן ולא רפי' בי הי' קשה עלי לזלזל בכבוד הרבנים
אך כאשר שקלתי הדברים אמרתי במקום שיש חילול השם אין
חולקין כבוד לשום אדם ונתעוררתי על דברי החכם שאמר אוהב
אני את מפאלטון ואם אריסעו / אבל האמת אהוב מן הכל /
ועתה עמדו ושמעו דברי הנוואה אות צאות בלי גרעון ותוספ'
בלשוננו ממש וז"ל בפסוק פ' איך ביטע אגוד כפעהלי' אויך
ערטליך דאם פאן מלוצן גלעהרטן אין ווייניג לוייז פאדיליאהן
טודיר הייזר וועלכע פאן אבער ראבינר איט לוייהונג דערן
מבר

אבר יוריסטן אונד איינעם ווייבעס עדל חי' אונד איהרע
 ערבן וויא גראַכט איין געלט ווערדן דיא זעלבע דערפֿן
 דורך אזוי קיין דינסט אין דער גאיינדע אלהיר ניכט האבן
 עז אאָז אימאָר נאָמן האבן וויא עס נור נאָמן האבן קן פֿאָן
 קליינסטן ביז לונד גרעסטן / אויך ניכט איין טוהלפֿער וואָלט
 ווערד אונטער יוריסט גטוויגן אנדערע דינסטע ניכט לז האבן
 אויך דער זעלבי דערף ניכט אין לאַמס גלעגט ווערדן וויא
 ניכט אינדער וואָן איינר פֿאָן דענען גלעהרטן אין אייני טדודיר
 היינערן דינסט אין דער גאיינדע בקאָמן זאָלטע אונד דען
 דינסט אנגעהאן ווערדי זאָ זאָל דער זעלבע אזוי איינען
 טדודיר היינערן אבגאָטעט ווערדן אונד לז ווייכען טודיר
 זיין / טעטהעט אבר דענען גלעהרטן פֿרייאַ / זיך פֿייגע
 טדודענטן אָס דער בלאַהלונג לז פֿרעמפֿן אונד אַלגעהאן /
 אונד איט איהנען לז טדודירן אבר קיין דינסט דערפֿן דיאזעלבי
 דורך אזוי ניכט אנגעהאן וואָן אבר קיין דינסט האט אונד
 פֿאָן אברראַבינר אים לז ליהונג דערן אבר יוריסטן פֿראַאָז
 לאַמס הרזי קאָאט אונד איינע זעלט ווירד דער זעלבע האט
 זיין גוטס זעבנסלאַנג אונד וואָכענגעלד לז גניטן אונד ניכט
 פֿרעטאָסן ווערדן קאן אויסער דאָס איין ווירקלעך בעזויי
 וועהרע דאָס דער זעלבע ווירד איין טעטאָאָענד גהאנדלט /
 טכ"ל הַנוֹחָה בענין הַלומדים * ועתה אָסס למודי ה' סקלו
 נאָ בדעתיכס אָס לאַ כּוונת הַנוֹחָה הוּאָת הַיָּא שְׂמֵחָה הִי'
 מַקְפִּיד וּגַם הַאֲפִלָּנוֹן הִי' כִּלְל הַתַּנְאִי הוּאָ שְׁלֵא יְהִי' הַלומדים
 הָאֵלֶּה אֲפִילָּאנוֹן * והנה אָס הִי' סִפֵּק בְּלִשׁוֹן הוּאָ אָס נִס
 בַּמַּשְׁמָעוֹת דִּינִסֵּט אִין דְּעַר נִמְיִינְדֵּע נִס הַאֲפִילָּאנוֹן הַמֵּה כִּלְל
 הוּאָ וְהִי' בּוֹ בִּית סִפֵּק הִינּוּ יוֹכִיִן לְדַעוֹת דִּין זֶה לְהַנּוֹחַן מִתְּנֵה
 ע"מ שְׁלֵא תַעֲלֶה דְּבַר זֶה וּגַם כֵּאֵן הַתַּנְאִי הוּאָ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה דְּבַר
 זֶה וַיִּקְבְּלוּ דִינִסֵּט בְּחֹד נִמְיִינְדֵּע / וּמִבֹּאֵר בַּח"מ ס' רמ"א
 הָאֵמֶר לַחֲצִירוֹ הִרִינוּ נֹחַן לך כֵּךְ וְכך ע"מ שְׁתַּעֲשֶׂה דְּבַר בְּלוֹנִי
 עַל הַמִּקְבֵּל רִאִי' שְׁקִיִּים תַּנְאִי אֲבָל אָס אָמַר ע"מ שְׁלֵא תַעֲשֶׂה
 דְּבַר זֶה עַל הַנּוֹחַן לְהַבִּיא רִאִי' שְׁנִיעַל תַּנְאִי וְנֹחַ הִי' לִנּוּ לְלִמּוֹד
 זִכּוֹת עַל הַנִּי זֹנִי דַעֲנָן דָּגִם כֵּאֵן ע"מ שְׁלֵא תַעֲשֶׂה דְּבַר זֶה וְהִי'
 כִּל הַנּוֹחַן לְהַבִּיא רִאִי' אָס הִי' חִי' וַעֲשִׂיו שְׁמַח עַל הַמַּעֲרַעַר
 לְהַבִּיא

להביא רא' שניתנו התנאי אבל אחר העיון ליכא לדמו' כלל
 לנכון דידן דא' טעם הדבר הוא מנאר בכמ"ט ש"ס כ"ב
 דלכך יש חילוק בין תנאי אם תעשה לתנאי אם לא תעשה ולכאנן
 מוקמינן הדבר על חוקה שנשאר הדבר כמו שה' פ"ה ל"ד
 להביא רא' שנשכחה הדבר עכ"ל * וכה דנרון דין בנודאי
 נשכחה הדבר והנה עשו מעשה שנעשו אפילו נשכח על
 מעשה אם נעשה שהרי בנודאי נעשה המעשה רק שאין מספקים
 במשמעות השטר והדבר מנאר נכמה מקומות / שיד בעל השטר
 על התבונה ועל המקבל להביא רא' אם המשמעות השטר
 כמו שהוא אומר / וכן מנאר אפילו היכא שהוא מסופק על
 לשון המתנה אם נכתוב למתנה גמורה על המקבל להביא רא'
 כמו שמיאר בח"מ סי' רמ"ו ס"ה וזה הוא כלל גדול בדינא שיד
 בעל השטר על התבונה / וגם כאן שיש בית ספק אם נכתוב
 הנותן וקפיד להתנות הנאי וקפיד גם על אפילו נשכח לאו
 עליהם להביא רא' ומדי דברי דין זה מנתי מנוכה גדולה
 דלעיל בסי' פ"ב ס' י"ב פסק המחבר דאם הלה אומר דשטר
 נעשה על תנאי אלא שאמר שעדיין לא קיים הלוה תנאו על
 המלוה להביא רא' והנה לנאורה הוא תמוה למה סתם המחבר
 כאן ולא מחלק בין תנאי שב ואל תעשה לתנאי קים ועשה
 ואמרתי ליישב שנס' רמ"א מייירי המחבר שהקבל הוא מוחזק
 במתנה ולכך לא מהני לי' חוקה בתנאי שב ואל תעשה שמוקמינן
 הדבר כמו שה' אבל הכא המלוה בא להוציא מעות מהלוה לא
 אלים כך חוקה לאוקמי הדבר כמו שה' להוציא המעות מהלוה
 שהוא מוחזק במעות' אף בתנאי קים ועשה ועל המלוה להביא
 רא' ולכך לא מחלק המחבר בסי' פ"ב בין תנאי שב ואל תעשה
 לתנאי קים ואין להקשות לפ"ו אי מייירי בסי' רמ"א שהקבל
 הוא מוחזק א"כ למה דתנאי קים ועשה על המקבל להביא רא'
 הא הוא מוחזק במתנתו דיל' דחוקת המקבל לא אלים והוא
 חוקה נרוע האיל ומורה שכתורת מתנה על תנאי בא לידו
 ומחילתה הוא של הנותן ח"כ יש להנותן חוקת מרא קמא משא"כ
 בסי' פ"ב בחוקת הלוה במעות' הוא חוקה אלימא אף הכ"ש
 בא"ה סי' ז"ח פ"ק ע' מפרש דעת המחבר בסי' רמ"א
 דתנאי שב ואל"ס על הנותן להביא רא' ואם לא הביא רא'

המקבל

המקבל מוצא ממנו עכ"ל הנ"ס ע"ש והיא תמו' צעיני דבמה
ראה הנ"ס דהמחבר מיידי שהנותן הוא מוחזק ולפי דברי קשה
למה לא מחלק המחבר בסי' פ"ב בין תנאי שב וא"ת לתנאי קום
ועשה והדבר צריך עיון אך אני בעת כנן כפר בלי ספרים
הראשונים והס"ס לעיין בדבר ואני דן רק מתוך הס"ס ואחרונים
אשר הנה אתי בנית ונחזור לדון שכן על המקבל מתנה
להביא רא' איך הוא משמעות השטר הואיל וספק הוא במשמעות
אם גם הביא דינא רצה הס בכלל דינאט בקהלה אך אלופי
לדעת' אין לדמות זה לזה כלל ואין כאן בית ספק ואינו נגדר
הספק כלל וכל מי שיש לו מוח בקדקדו ירא וישפט שכוונת
המורה רש"ק ז"ל ה' שנס אפילו נטען לא יהי' ונראה מה דך
התמונה אפילו נטען ולדעתי אין לכנות אותם בשם שם אחר רק
שם להם דינאט בתוך הקהלה ושם הנאה להם הוא שהם עובדין
בעבודת הקודש ויש להם שירות לשרת בקדש והנה אחת משתי
לדיך לכנות להם או לומר שהתמונה של הבית דינאט רצה הוא
ממשלה הנקרא אמת / או לומר להם שהם עובדים בעבודת
הקודש ויש להם דינאט בקהל והנה זה בודאי אי אפשר לכנות
להם שם להם ממשלה ושררה שהוא אמת כי איך נאמר לשון
שררה וממשלה לאנשים אשר בעו"ה אין להם שבע מושל ובע"ה
ידיהם חסורים לשפוט שפט או לנקוט לאחד העובר על דת
ופורץ גדר / אך הם נקראים עובדים בעבודת הקודש כי עבודת
הקודש מוטל עליהם כי על מי מוטל להשגיח ביה המעבדי
ולבדוק השותפים בכל שבע על מי מוטל להשגיח עיני איסור
ופיתר ועל מי מוטל לבחור תפלות ונקשות בעת לזה ר"ל על
מי מוטל להודק לקבוצ נדבות לעת הצורך / ומעתה קומו
וראו כי עליהם מוטל כל זה ועתה יאמרו כל ישראל שיש להם
דינאט בקהל והבי' דינאט רצה הם עובדים בעבודת הקודש
ועליהם נאה לומר שיש להם דינאט ביה קהל בייא דער גמיינדע
עליהם מוטל להשגיח על כמה דברים ואין כחם אלא כמה
להודיע שדבר זה הוא אסור או להודיע שנוון לעשות דבר זה
אבל אין להם שבע מושל להכריח על אותן הדברים אשר הם
משגיחים עליהם וזה הוא שרת : דינאט : ממש שכל מי שיש
לו שרת להשגיח על דבר ולהודיע מה שרואה ואין לו שבע מושל

הוא עובד והנה יש להם שכירות על עבודתן הכנסות שמינות
 מורינו וחבר שכר וטיין וחליהם , וכדומה הרי מבואר שהם בכלל
 דינסט חין דער במיינדע , גם מלבד כל זה מי שזרע ומכיר
 בלשון דייטש ומורגל נז יודע שכל העמטר יכולה בלשון דייטש
 בשם דינסט חון מי שהוא מושל מדינה או שהוא כעבדינסט ,
 אבל בנבטריאל רעהטע , אפילו אטאחנס רעהטע לאנדערטעטע
 כולים יכולים לכוין בשם דינסט , ועל פי רוב מורגל
 בכומס לומר (איך אומט איינען דינסט פפליקע בעפאןען)
 ובפרט אלל בעלי מלחמה גם התמונה של השר לנא נקרא
 בשם דינסט כי כולם עובדים המלכות בכללות המדינה ומכ"ש
 אנו ד"י כפופים בעו"ה בגלות מי ירים ראש לומר על עצמו
 שיש לו אומט אס לא מי שיש לו חירות לכוין את עצמו בשם
 אומטאפן גם אס נלך אחר אומד הדעת של המלוכה שהי' מקפיד
 כל כך שלא להיות גנאי לדקה ודיין צודאי נראה כוונת המלוכה
 הי' שחוקן הלומדים ילמדו בהקמדה לש"ס ולא יהי' להם שום
 ציטול ופני בדברים אחרים ומעקה נכורה נא ונראה אס הי'
 מקפיד על דיין שלא הי' עוסק בדיונין כי אס בשעה שלא יום
 ולא לילה דין מנחה למערב ובנאי לדקה ג"כ ציטולו הוא שעה
 מיטוטות בשבועה לחשוב חשבונות של נה"ב וא"כ אס על ציטול
 מיטוט כזה הי' מקפיד קל ואומר הדברים על אפילו אנטן שיש
 להם ציטול הרבה יותר ויותר מזה שיש לדיין ובפרט הרב מהו'
 מיכאל בכרך אשר יש לו עבודה הרבה מיטול הורה מאוד כי
 שלשה ספרים נפתחים לפניו ספרי החיים וספרי המתים
 ובתשון הוא לריך לדרוש אל המתים לחקור שם המה וסיבות
 מיתותיו באיזה הוגה וחת הכל לריך לכתוב הדברים כהווייתן
 במנקם , שנית הוא קורא למילות העבריות לשאלו הילד
 יולד לכם אס בן אס בת הוא לחקור על שם אביו ואמו סנדק
 וחובל משפחה ומשפחה ככמה ובקריאה ורשום הכל בכתב
 ישר ולחשוב המילות , שלישים לריך הוא למנות לבית
 תמונות לחקור שם החסן וכלה ומה ימי שני חייהם ושם
 אבותם וסודנים ולכתוב במנקם חיוונם את הכל הוא מוכרח
 לעשות ומעקה עליו מוטל עבודה רבה ומצטל הרבה מלימודו ,
 מי יקשה לנו לומר שכוונת המלוכה לא הי' על בית דינא

רבה / שלישי ילמוד סתום מן המפורש שה' אומר בזה הלשון
 קיין אונטר יורישט גטווייגן אדרע דינטטע ולשון גטווייגן
 הוא בל"ח כמו ק"ו כמו כ"ט / והנה על מה שהביא דינא רבה
 הם נקראים אפילו חנוני זה הוא שם כינוי אשר חין לנו יודעים
 מי כינה להם שם הזה ועל מה הם נקראים כך כי באמת בלשון
 דייטש נקראים אובריריטען ובלשון הקודש נקראים בני דינא
 רבה / ומעתה יוכל האדם ללמוד ק"ו מעצמו מה הוא הכ"ט
 מן אונטריריטען יאמרו נא אובריריטען שהוא ההמור מן
 אונטריריטען וכן בל"ח הק"ו מן אחד דני דינא וועט הוי
 אומר שהוא אחד הביא דינא רבה / ומעתה עמדו נא ושפטו
 במחזני הכל שאין ספק שהמזוה הי' מקפיד גם על אחד מני
 דינא רבה שלא ישב בחור בזה"מ שלו ואם נחזור על כל הדידים
 לא נמצא זכות על הני תרי דבון הרב מהו מיכל בדרך
 והרב מהו יעקב ג"ב והם יושבים בזה"מ של רש"ק ו"ל שלא
 צושר ואבן מקיר הועק על שהם דרים בניה אשר לא יוכה
 להם המזוה וחק אשר ניתן להם בכל שבוע לוקחים שלא כדון
 ולמה הדבר הדומה לנותן מתנה על הנאי והמקבל לא קיים
 התנאי ומחזיק במתנה שלא כדון / והנה בלשון וזו התנאי הוא
 מבורך כדון כל הנאי המזוה בזה"מ ריש סי' ל"ח שהוא תנאי
 כפול והן קודם ללבו ותנאי קודם למעשה / חמסם באמת בכאן
 לא צריך להיות כלל דיני הנאי כי בכאן המזוה הי' ניתנה תנאי
 אם שלוחו שהרב וני' דינא רבה ואשרו של המזוה המה שלוחים
 שעשה חוקם לשלוחו שם מה יחקורו אותן הלומדים שיסגנו
 בבית המדרש שלו ולא צריך בני כל דיני תנאים כמו שאין צריך
 בני דין תנאי כפול ועיין בזה"מ סי' ל"ח שק"ו אחר זה מלאתי
 מפורש בב"י ח"ה סי' ל"ח בזה"מ דכל תנאי שהוא מתנה
 עם השליח לא צריך בני דינא תנאי כלל וכלל ובל"ח בדרון זה
 לא שייך לדקדק דין תנאי דינא תנאי הוא דוקא לאחד שנותן
 מתנה לאיש הנוכחי או שמוכרו בשמו ואומר שנותן לו מתנה
 על הנאי בזה צריכין להיות פרטי דיני תנאים / אבל במי שמזוה
 שיסגנו הלומדים בזה"מ שלו ואינו מוכיר שמן מי שיהי' הלומדים
 רק שנותן בהם סימן מי שלא יחל לו דינאט בחור הנמיינדע
 אי"כ מי שיש לו שירות בקהל על זה לא הי' כוונתו ואינו זוכה
 במתנה

במחנה ואין דנין בו דין תנאי כלל ודבר זה הוא ברור לרעת
והרי דברך דומה לאדם שמוכר מקנה לאדם שלא ילא מפסח
זה ואינו מוכר שום שם מי שיהי' אדם הזה שבדלי' מי שלא
ילא זכה ומי שיזא חן לו זכות במחנה הרי' / ועתה אם
כני וזני רכנן יחזיקו בהנחה שיש להם בנ"מ בשאט נפש
בוודאי הוא חכם נכסס והם פסולין להעיד ממילא הם פסולין
לדין דכל הפסול להעיד כפול לדין כמבואר בח"מ סי' ד'
ס"ט / ועתה יראי' ונאמר מנות' גלו וראו הקלקולים
שיזא מזה אם הם יסדרו חליצה שהחליצה היא פסולה אם
הדינים פסולין לדין כמו שפסקין בא"ע סי' קס"ט ס"ד
חלצה בב' או בב' ונמלצו אחד מהם קרוב או פסול חליצה
פסולה / ואל יבדלוגי אדם לומר אם כדברך כן הוא למה זה
שחק חניך הגאון ז"ל ראוי המורים ולא מיהא נידם / כנס
אני מעיד בתורת עדות שאח"כ מופ' ז"ל הכ"מ לא ידע מפרטי
הדברים שנאמרו בלוחות רש"ק ז"ל ומעולם לא הי' הנוחה
לנגד עיניו כי לא הי' רוצה לאדקק לדברי הנוחה הוזה כי
הי' נכסו חרה על המנהג רש"ק ז"ל על שזלזל בכבוד בני בני
שלשה מדינות והי' מתנא שלא יד' הסחורים של בה"מ שלו
ממדינת פולין אונגערן מעזרן / וכאם פצמים שמעתי ממנו
שאס רש"ק הי' מאמץ בבני מדינות אלו הי' לו לכתיב סיהי'
בני מדינות פיהם ומכלל הן הי' נאמע לאן שלא יד' בני מדינה
אחרות והי' עושה כדון שבני מדינות קודמין לבני מדינות
אחרת ולא הי' לו להוכיח שום מדינה אחרת / אך דרך בנין
הי' נקל בעיניהם לזלזל בני שלם אלה המדינות ולכך הי' אח"כ מופ'
ז"ל הכ"מ מרחיק את עצמו מענין לוואתו / ואף העובות הנאה
שנתן מאת המנוח רש"ק ז"ל להרב אב"ד כמה זהו' לנרות
להדליק ביום טובים ומנוחה כסף להשמישו של הרב כל ימי
חייו של הרב לא קבל ממנו והי' מתאן בו כי לא הי' רוצה
לכיות לו עסק בדברי הנוחה הרי' ולא ראה ולא ידע פרטי
הדברים הנאמרים בו ואי' לנגד עיניו והי' יודע מה שנאמר
בו בכלל ופרט בוודאי לא הי' שוקק והי' מרעיש ברעם גדול
והי' מוזה נידם ומי שזעיר ואומר שגלו את אבי הגאון ז"ל
הכ"מ בדבר זה והמיר להם שקר כוח מעיד ובוודאי תק"כ

עתיד להפרע מן אותן האנשים אשר חולין בוקי סריקי בקדוש
 ישראל אחא"ב וז"ל הכ"ע ואל יחרדני חכם לומר שאני מוסיף
 לעו על הניטין וחלימות ע"י שליט שסדרו כבר הני חרי רבן
 ולדעתי אין בזה לעו כלל וכל החלימות וניטין ע"י שליט שסדרו
 עד הנה הם כשרים כי כל אדם הוא בחוקת כשרות מכ"ע
 הרבנים האלה שהם יראי ה' וחלימה לנו להראר אחריהם שהם
 ידעו מקדש פרטי הדברים של הנוהג ונשאל נפש עברו והחזיקו
 בהנחת האלה שלא כדון ואנו דנין אותם לכך וכוח כי בוודאי
 לא עינו בלשון הנוהג ולא ידעו עד היום מפרטי הדברים והם
 שוננים בדבר זה ואם עשאו שלא כהוגן שגשו מעשה שגור שהלכו
 אחר ענת אשה מ' חיל ח' ז"ל שהיא היתה מורת להם שאין
 קפידה אם הם מדינה רבא והם סמכו על דברי אשה / אבל
 אם היו רואים ומדקדקים בלשון הנוהג בוודאי לא היו מקבלין
 עליהם עבודה הקודש להיות אפילו נטען או שלא קבלו להיות
 צ"ה ונטעו אני בלדקתם של הרבנים האלה שיקדשו את השם
 ויקבלו את האמת ויעשו אחת משמם או ללכת מכ"ה או שלא
 להיות מבי דינא רבא / ואם ח"ו יגבור עליהם כבוד המדומה
 וינישו לומר שאכלו עד הנה דבר שלא בישר הם נפסלין מכאן
 ולהבא / אבל למפרע אינם נפסלין / ואם יאמרו היינו יודעים
 מכל פרטי הדברים ואם"ה עשינו דבר זה ויראי לעשות העקום
 למישר אינם נאמנים לפסול על ענינו למפרע והיו כמו שאמרו
 פסולי ענות היינו שלא באנו נפשות שאין נאמנים דאין אדם
 משים ענינו פסול / וחלימה לומר עליהם לשון הגמרא אין אדם
 משים ענינו רשע / והנה אם יחזיקו בתומם ויורו על האמת
 ויאמרו שהאמת איש חתי הם מזויזים להחזיר אותן הלאות
 שה' להם למפרע ולעשות בו דרכי רבים כדון גול וחזון יודע
 למי גול המוכר בח"מ ס' שס"ו ס' ק' חכם בזה דאנו פסקינן
 בש"ע נ"ד ס' קס"א ס' ר"ו רבול ומלוח בריכות הנה לעשות
 תשובה אם הוא דבר שזינו מאוים אם רוב עסקו נכר ומחיתיו
 בכך אין מקבלין ממנו כדי לפתוח לו דרך תשובה ובח"מ ס' ק'
 שס"ב ס' פסקינן אם אין הנוהג קיימת ותשובתו קשה אין
 מקבלין ממנו כדי שלא ימנע לעשות תשובה ועיין בסמ"ע שם
 ס' ק"א / והנה בוודאי על החזון בתשובה מוטל להחזיר / וכן

מפורש בש"כ י"ד סי' קס"א ס"ק י"ב בשם הרי"ף דהם חייבים
 להחזיר רק על המקבל גזרו חכמים שלא יקבל מהם ומעשה
 בגזול ואינו יודע למי גזול דריך לעשות דרכי רבים אני מסופק
 אם גם בזה נאמר שלא יקבלו מהם הואיל והדבר שייך לרבים
 א"כ ממילא נמחול להם מתקנות חכמים והפקד ב"ד הפקר
 ואין כאן אדם שיאמר שימחול לו כי הוא הגזול / והנה אין לי
 ספרים כי אם ספרי ש"ע ואין בידי לעיין ולהחליט הדבר
 וכל"כ הוא דבר מסור ללב כי אם רוצה לזאת ידי שמים ולהחזיר
 אין מוחין בידו מלקבל כללו של דבר אני נכון בזה ואסם תבחרו
 ותעיינו בענין זה • ומעשה בדבר אם ח"ו יגדיר על בני תרי
 רבנן אהבת הנוצח כבוד המדונה ולא יעשה אחת משתים כמו
 שכתבתי לעיל והן נפסלין מכאן ולהבא לדין אם הם גם נפסלין
 לגט / והנה זה פשוט דהם פסולין לסדר הגט ע"י שליח שזריך
 לומר בפ"נ בפ"נ דזה הוי קיים שטרות / ובודאי שנקרא דין ולריך
 ב"ד כשר ופסול בקרוב ופסול כאנואר בח"מס' ח"ו ס"ד שאף
 הרמ"א שם מיקל ביחיד מומחה פטילו בזמנה הואיל וקיים שטרות
 דרבנן אבל בזה לינא חולק דהוא כמו דין ופסול בלילה ומה
 הש"ך שם ס"ק קכז דאפילו בדעבד לא הוי קיום ומסיים שם
 ואין חילוק בזה בין שטרות לגט אפילו במקום עיגון • ומעשה
 ממילא נשמע כך לענין דין שפסולין לדין שגם דיעבד פסול
 אם נתקיים גט ב"ד שנאלץ בהם קרוב או פסול ואף שפסקינן
 בס' קמ"ד בשליח ועוד שנים אחרים כשרים קיים גט / והרי
 לדין יש עידי מסירה לזרף עש השליח ואין לריבין לב"ד
 המסדרי' זה אינו חדא דאין העדי מסירה והשליח מכוונים להיות
 ב"ד לקיום הגט ואין נעשין ב"ד בלי רצונם וכוננתם ועוד דיש
 קלקול גדול בשליח שטעה שליח דזריך לומר השליח שליח ב"ד
 אני בפני ב"ד כאנואר בש"ע שם סי' י"ט אך בגט שלא ע"י
 שליח שהוא מיד הנעל לאשה בזה יש לפלפל דהרמ"א בסדר הגט
 ס"ד החליט לחלוט שסידור הגט אין אך הכ"י בזה"ע סוף
 סי' קל"ו מביא בשם תפ"ר דגם בלילה פסול משום דגט הוא
 דין ואינו דין בלילה / והנה האמת הב"י חולק בדבר וז"ל ואינו
 יודע מה ענין דין לגט ולפ"ן הם כשרים לסדר הגט שלא ע"י
 שליח אך עדיין לבי מהסס בדבר זה כי יש אחד מגדולי הראשונים

ראש המדברים שסוגר דנט לריך ב"ד והוי כמו דין והוא רבינו
הגדול ראש הפרענים רש"י ו"ל דמפרש בריש מש' סנהדרין
בד"ה והמייאין ו"ל יתומה קטנה שהשיאה אמה ואח' לדעתה
יולדת בלא גט במיאון כל זמן שלא גדלה תחתיו ונכלשה בעיני
דכל דתיקון רבנן בעין דאורייתא תיקון ומיאון דרבנן דמדאורייתא
אפילו מיאון לא בעי דאין קדוש קטנה כלום אלא"כ קדשה אביה
עכ"ל • ומעתה מתוך דברי רש"י מוכח דנט לריך ב' דאי לאו
הכי אין שייך לומר דכל דתיקון רבנן כעין ד"ת הא בקידושין
במורין שהם מדאורייתא אין הגט לריך ב' ומה זה כסב רש"י
דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ודוסק לומר דכוונת
רש"י לדמות מיאון לחליצה דטפי"ה"ל לחכמי' לדמות לגט ולמה
יהא עדיף קידושין דרבנן מקדושין דאורייתא דקדושין דאורייתא היא
בפערת בלא ב"ד וקידושין דרבנן נפטרות בב"ד לא ע"כ לריך לומר
דרש"י סוגר דנט גט לריך ב"ד כדעת הסה"מ שהניא רבי' והנה זה
שנים שנות נעת שלמדתי מסכת' סנהדרין עם התלמידים
הקשיתי קשה חמורה על רש"י מה דאיתא במסכת' ערוכין דף
כ"ג ע"ש וו"ל הנמרח משה בר עזרי ערבא דברתי הויא ורב
הונא ברי לורבא מדרבנן הוי ודחיקו לי מלתא אחר אבני' ליכא
דנסבי עולה לרב הונא דלגיש לדניתהו וסתבע כחונה מאננו
וליהדר מהדר אחר לי' רבא והאנן מורר הגאס חנן ואבני' אטו
כל דאגרש בני דינא מברש שיאמרו לו ידור הגאס ילך בלנעה
ויגרשנה עכ"ל הרי מפורש בגמ' נגד משמעות רש"י בסנהדרין
והנה בלי פירוש רש"י בסנהדרין לא הוי יכול להקשות להך נמרח
ממתיקין דסנהדרין אי גט לא לריך למה יהי' מיאון לריך ב'
מדרבנן ד"ל דחכמי' עשו חיזוק לדבריהם יוסף משל חורה א"כ
בואיל ונריכה בדיקה בסומני' שלא גדלה תחתיו לכך לריך ב"ד
אבל לפי' רש"י שכתב כל דיני רבנן כעין ד"ת קשה מנמרח
דערוכין והנה עלה על זכרוני שהקשתי קושי' זו לאח' מזה ו"ל
הכ"מ וסירן לי על פה מה דאיתא במסכת' יבמות דף כ"א
ע"כ דבריייתא מיאון ב"ש אומרים ב"ד מומחה ובי' נב"ד ושלח
בב"ד חילו ואילו מודים דלריך ב' דברי' ופי' ור"א ברי' משמרין
בב"ד עכ"ל הנמרח הרי בב"ד אומרים בב"ד או שלא בב"ד ואפי"ה
אמר ר"י דלריך ב' ועפ"ז אחר א"ת מזה"ב ו"ל לוולא גט
דלריך

דלריך שלשה כמו שכתב רש"י רק סני נג' הדיוטות כמו בחליה
 דסני נג' הדיוטות היודעים לקרות אך סתם נג' דיוט נקראים
 ב"ד בעיר שהם מסתמא מומחים ועל זה אמר חז"ל דערכין
 אטו כל דמגרש בני דיוט מגרש היינו צוומחין שידעים הדין
 דלריך לידור הנאה הא יכול לגרש בפני נ' שאין מומחין ואינו
 יודעין דלריך לידור הנאה וזהו הדברים ראוי למי שאומרן
 אך דברי רש"י במס' ערובין חין סוגלי דברי חלה כי רש"י
 כתב יגרשנה בלינעא וב' הדיוטות לא מקרי בלינעא וזהו
 הכנה יס לדבר ולחדש בסוגי זאת אך נסתמו כי מעיני העיון
 כן הרופא הוהיר אותי שלא לעיין בעיון רב ולכך לא כתבתי
 שלא מה שריך לדינא בענין שאנו עוסקים בו ולדעתי הוא זה
 קושי בקולה על רש"י באסכ' סנהדרין ומי שסירן הקוש' זאת
 צריך נכון לחזק לי מלא חפזא טיבותא הוולא מזה דאם מטערך
 ב"ד הוא מאלוקות בין הפוסקים ולכך לכתחלה צוודאי חין
 ראוי להניח פסולין לדון ולסדר הנה ולפי מה שזולה על
 זכרוננו בט"ו ובתשובת ה"א אורח' ומהר"ם חלשיך מפלפלא בזה
 הדבר ואני כעת חונה על פני השדה ואין אחי בבית כי אם ד'
 ש"ע וכו' ופירא במרות ולא אוכל להחליט הדין ולחפש בתשובת
 ראשונים והאחרונים אבל זה צוודאי להחליט ונע' ע"י שליח
 פסולין וכל זמן שלא יחזור בהן מכאן ולהנא ואם הם כשרים
 לקיות מן המוספים בחליה ב"כ לכתחלה חסור כמ"ש הרמ"א
 בזה"ע ס' קס"ט ס"ו : ומעתה אהו' אחיי' והעני' יראי ה'
 ואחשבי שמו הנה הולעתי את דברי לפניכם כן כפר בלי ספרים
 הנזכרים לדבר זה ולכם משפט הבחירה להעמיק דדון הלא לבכם
 כפתחו של אולם ועבדא דש"ס והפוסקים נפתחים לפניכם ובעוה
 אנו במדת דלקתכם שלא חתנינו בזה לשון אדם ותוליא הדין
 אחת לאמיתו ואין אני אומר ח"ו קבלו דעתי אך אני אומר
 קבלו האמת מאי שאמרו ומי שידוע להפיק בוכות הני רבנן
 אחזיק לי טובה' אם יבא בראיות ברורות לדחות אותי הני מוכן
 ועומד להודות אך אחת שאלתי ואותו חבקק שלא יבא אדם לדחות
 אותי בקש בסגירות ברסיות כי הלא ידוע לכם כי ב"ה לאו
 קעלי קני באגמא אלא ואחרים אם ידחה אדם אותי בעלה כדף
 גם את זה חבקק שלא יבא אדם נגדו בדברי חזקים ובחופפה

יסבא ואני לשלו' כי אדבר אף לא יהי' דבריו נשמעין ולא
 יעשה רושם וזה יהי' סימן שאין בידו להשיב על דבריו כ"א בא
 להחניף לעשות נזמזם בלחד הגדולים אשר בארץ אשר נגזרה
 אפו יענה דברי הבליים ועל אדם בזה בולם יאמרו מה שאמרו
 חכמינו ז"ל ספרת מפני מה קוליו נשמעין הואיל ומימינו מועטין
 ודברי חכמים נחמתי ישמעון והנה ח"ו אין אני רוצה להרבות
 מחלוקות בישראל ושאתם האלו לריב מהר או לנחת נחרב או
 נחית ומבקש אני ממעלתכם שלא להתחוק במחלוקות עבור זה
 כי אין אחס לריבים לכך רק אם תאמרו כי יש ממש בדברי
 הפרסמו בדבר כי האמת אחי ואמילא לא תבא אשה להחליף
 בפניהם או להתגרש ע"י סידורם כי מה לה לזה להכניס
 עזמה בספק יבמה לשוק או ספק ח"א לעלמא במקום שיש
 עוררין ומחוררין בשער בשיטה אחרונה הרי אני מעורר ומשגיג
 אהבם באהבת אחים ורעים אלוהי' וצוודע חכמי קהלתינו שלא
 תהא ח"ו בכם איש פורע ראש אשר יראה לסלק את עצמו
 ולהיות מכובשי פניהם בקרקע חלילה לכם מעשות כדבר הזה
 הלא תדעו כי לאיסור יבנה לשוק ולאיסור ח"א לעלמא הדבר
 נוגע וח"ו יהי' קולר חלו' בלאוריכם קדשו את ה' ואל תראו
 ואם כנונה ארויס גבהו לא יוכל לכם אם אחס מפרסמם
 האמת בלי פנים ומי שחטמו אחת הוא יסייע לכם לדבר האמת
 וינכר אחכם בשלום ונאמת אלה הדברים נאמרו ע"י פשיעת
 המעתיק לא נתחלקו בזמנם כי לא הי' כדי מפרסם לחלקם
 ביעקב ולהפיסם בישראל וביני ביני קול ענות חלושה חנכי
 שומע כי לא ח"א מו"ה ז"ל הכ"מ הי' בשאל בדבר זה והתיר להם
 הנה מלבד מה שתולין בחילן גדול אינו מועיל כלל וכלל ודבר
 שנראה לעינים שהוא שלא כדין אין אנו סומכים על שום אדם
 עד שנתוודע הטעם נאווה מדרה דן אלא אף גם זאת שהוא
 שקר על דבר זה לא נשאל מעולם ח"א מו"ה ז"ל הכ"מ דרך
 שאלה ומעולם לא הי' למראה עיניו דבר הנוחה ולא ידע
 פרטי הדברים ואוהבים הוא דמפקי להאי קלא דאלו הי' יוצא
 מח"א מו"ה ז"ל דרך פסק בודעי הי' כוסס פסק דין בגירוף ב"ד
 והיו חותמים בו והי' נמסר פסק זה לחנו לעקום משתמר כי נובח
 לדורות ונוגע לקרן סקיימת שהוא לעול עד זאת הנא ב"ד ובודאי

ה' ראוי לכתוב דבר זה בכתב יושר למען יעמוד ימים רבים
 ולמען ידעו דור ודור שחוקן הלומדים דב"ה של רש"ק ז"ל
 יכולין להיות מזי' דינא רבא והי' נכתב בו טעם הדבר הרי
 נראה לעינים שדבר שקר הוא ואם בכל זאת יבא עדים ויכתבו
 את הידוע ויאמרו שהא"מ ז"ל החיר להם דבר זה וילאו ממנו
 בדרך פסק (כי בודאי כל זמן שאין הרבנים האלה מביאים
 רא"י בעדים לשרים בדין המה פסולין) צריכים העדים לעמוד
 ולהעיד בפני ב"ד כשר והלומדים הראוי' ללא לבית המדרש
 בעקום הני ווגי רבנן המה פסולין לזה ומונעים בדבר עד
 שיסתלקו את עצמן מכות זה וגם צריכים להסתלק מהנחת
 הצרכי רבים אשר יהי' חייבים לעשות ממה שכבר אכלו שלא
 ביושר אם ילאו חייב מד"ד / וצריכין להסתלק בקניין כמבואר
 בח"מ סי' ל"ז סי' י"ט ואפילו הלומדים שיש להם עתה דינסע
 אין דער גמיינדע ב"כ פסולין לזה ואין לדחות דין זה למ"ש שם
 סעיף י"ד דכל היכא דהשתא אין גוגע בעדות אע"פ שאם
 יתעשר יבנה בעדות כשר להעיד ע"ש היינו דווקא שאין לו לבא
 הנאה על ידי עדותו עד שיטעש דהוא דבר שאינו בידו אבל
 הכא הוא בידו להניח מן חותמו דינסע ולכנס במקום הרבנים
 האלה ולכן בודאי צריך שיסתלק מזה וצריך בזה קבלת עדות
 בפני בעלי דינין שהם הרבנים האלה וקציני הקהל והפונדיאטור
 קומיסיאטור שהם באים בהרשאת כל בני הקהל ואו צריכים להעיד
 כי בפניהם נשאל הא"מ ז"ל הכ"מ בדרך האלה מאנו שהי' נוסחה
 צוואה לנגד עיניו ולא שהי' שומע ענין הצוואה מפי הפואל אשר
 הי' יכול לשנות נוסח הצוואה כראונו או בשונה או במויד וע"פ
 נוסח הצוואה שהי' לנגד עיניו פסק כן דרך פסק דין אבל אם
 יאמרו העדים שהיו שומעין כן מא"מ ז"ל דרך שמועה הי'
 פטומי מילי ולא מפלים ולא מורידין / גם אין לרבנים האלה
 זכות כמה שנכתב בצוואה שאם אשתו בצירוף הרב וב"ד ימלאו
 צורך לשנות דבר מה בצוואתו או יכולין לשנותו בו הנד' תשובתו
 בלידו שכונת המזה הי' סיבה בו איה צורך ויהי' תועלת הקרן
 קיימת או לצורך אחר אבל בזה מה צורך יש בזה שהי' הלומדים
 האלה אפילאנטן וכי אין צרי' בגלעד ולא היו לומדים אחרים
 נמצאים בקהלתנו כי אם הרבנים האלה ועוד דהא נעשים

אפילו אנטן אחר שהי' נב"הם של רש"ק ו"ל וזה נורד הי' לבקש
 גדולות להיות מני' דינא רבה ואדרבה טוב יותר הוא שלא יבא
 הלוואה האלה מני' דינא רבה כדי שלא יהי' שום פנים וביטול
 בדברים אחרים כי כן הי' רגון המזה שילמדו נהמדה לש"ס
 ולא להקפא לבקש גדולות ולהתגאס בדיוסט בקהל ויבטלו
 בלימודים ולזה מעולם לא נתן המזכר רשות לשום אדם לשנות
 דבר זה מלואתו ואין ביד שום אדם כח לזה ואלו הי' המזה
 ח"י הי' טוען לתקני' שדרסיד ולא לעוותי ועכשיו אין טענין
 לי' כן / ובלא"ה הדבר הוא שקר מעיקרו שלא נתן מעולם
 א"א מו"ה ו"ל הכ"מ דעתו לשנות דבר זה כי לא הי' הלוואה
 לערסא עיניו כמ"ס ועליהם להביא רא' בעדים שהוא ידע מפרטי
 הדברים ופסק שיכולין לשנות דבר זה ונשקפה צירוף הרב וב"ד
 וזריך בי' קבלות עדות נדינו / עוד קול אחר נא ואמר שיש
 להם ש"א מו"ה ו"ל הכ"מ אחר ש"פ דין תורה כל הלוואה
 בעילה כנה אני מסופק אם יהי' עדים ששמעו דבר זה מפי קדוש
 אך לו יהי' כדבריהם וכל הלוואה היא בעילה א"כ אמילא אין
 להם וכות כלל דענה מה שיש לו לשם וגו' נב"הם מבח הלוואה
 ואם הלוואה היא בעילה מחמת שהי' מתנת בריא ולא הי' בו
 הקנין כדן או מחמת שהי' תולב בדעת אחרים שיכולין לשנות
 הלוואה או שהיא בעילה מטעם אחר ואני איני רוצה לסתור
 דבריו שכבר נתישנו ואינו מוטל עלי ואין בידי כלל ואני מדבר
 רק לפי דבריהם ודרך א"כ / ומעתה אם הלוואה בעילה כרי
 הכל שייך ליורשי דאורייתא של רש"ק ו"ל ע"פ ד"ת אשר העביר
 נחלה פהס א"כ הקרן קיימת והכל בטל ובפשיטא להרענים
 האלה יושגי' בו דלא כדן אבל באמת אין אני יודע בדברור אם
 ע"פ הד"ת הלוואה בעילה ולא עיינתו כלל ועשיתי לזה קיב
 לחכמה אבל באמת הדבר זה הי' מוטל על הרענים האלה ועיין
 בישיב זה הלוואה והקרן קיימת נעשה על דם ואם וכו' בו והי'
 הקנין כדן ולמי שייך המעות על פי דם כדי לזאת ידי שמים
 אך כזה הוא מזה שלא לומר דבר שאינו נשבע ויהי' איך שהי'
 עליהם להביא רא' ועדים על כל מה שיאמרו והב"ד כשר יפסק
 בדבר כ"ד אסקופה הנדרסת לפני כל בעלי תורה וחכמה גוש
 המוכה גושא חילי טוען וקורותיו נרדף מפרעוט אחת והוא
 כגנזר

כגנזר ל'
 ד' נהרף
 ד' נהרף

לפני

הני

אשר

ערי

אלה

השם

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

כבוד לא יוכל להשיג וזוהי כבוד אמתו ועזבה לשוטה
ה' בדרך עין. הק' שמואל לנדא בן האלון ע"ה יחזקאל
לנדא ה"מ אב"ד דק"ק פראג יע"א .

ג

לפני ימים אחדים והנה אהרן שלמה אלי מאוהבי אשר
בעיר נ. ונחזונו נאמר כדברים האלה :
הנני רוצה בזה למעלתך ספר קטן שטעם הבנות ורב האיות
האשר חזר ידלנו היקר המנוח ר' ע. ל' . בשכנו על
י, ערם דוי ונחליו אשר מתו / ואשר עשר לידי ערם מותו
לחלקו ביעקב ולהפילו בישראל . וכה דבר אשר ידלנו הנוכח :
ההסבר הזה חזרתי לכבדו חזונו חס' אלהים רנינו משה בן
י, מנחם מדעסויא אשר חכנת עולם חכמיהו וירחמו היתה על
י, פני תמיד . וידעתי ביום זאת הספר הזה לחור וקנאונו
י, אשתי ריב ומדון יעלה עשן באף העתהכבוד וזאת רדפי
י, טוב ירדפני באף בחימה וקלף גדול . כי כן דרכם תמיד
י, לבלע הדברים הנאמרים באמת ונלדק ויפל כן לו בחיה ה'
י, אחי / הספר הסקרחי הספר הזה באמתחתי לבלתי יראה
י, החולה . אך עתה ידעתי כי בימים לא כבירים חזני הולך
י, בדרך כל הארץ למקום האמת והחיים האמתים / למקום
י, אשר אין בו שגגה ומחלוקת / רק שלום ליולא ואל / ומה לי
י, עור פה בעולם השפל הזה אם ישטמוני וימנוני דופי או אם
י, כדוני ויבללו שני / אין לי חלק ונחלה בתוך האדם על
י, האדמה הזאת / ולכן הנני נותן לך את הספר הזה / ואשניעך
י, בהבחינו אשר היתה תמיד בינותינו מעודנו עד היום הזה /
י, אשר תיפסוהו אחד מותי ואל תברע ממנו דבר אחד / ונאשר
י, ותמלא שאלתי ונקשתי הוצאת / בן ימלנו אלהים שאלתך
י, ונקשתך ממנו בכל הימים אשר חלה חי' — ועתה אנקש
י, וממעלתך לקיים דברי האם ולשמור מולא שפתיו / להדפיס
י, הספר הזה במאסף המדע אשר בזהך להוויא לחור בימים
י, ומועטים כאשר הודעת במדעיה בשער בת רבים / למען
חנקה

יִקְרָא לַשִּׁכּוּךְ בּוֹ עַל אֵשׁ טָרָם דְּרוֹשׁ וְחֻקּוֹ הַיָּעִיב אֶת
מִכְשָׁוָיו ? הַעֲשִׂי אֱלֹהִים לְךָ לְרֹאשׁ אֶת אֲשֶׁר עַם לְבָנֵי
כִּי תִשְׁטוּס אֲוִיךָ לְדַבְּרִי ? מִה עֲשִׂיתִי לְךָ וְנִמָּה הַלֵּאמֹר לְךָ .

עֲנֵה נִי !
מִ"ב"ם זְדֻקָּה ! לֹא אֱלֹהִים אֲנִי לְחֹדֶר מַשְׁכִּינֹת לְבָנְךָ / אֲךָ
עֵינֵי אָדָם לִי לְרֹאשׁ אֵי מוֹה עִם אֶתָּה . יִדְעָתִי אֲנִשִּׁי
מְכֻרָמִיד וּמוֹלֶדֶת דְּעֻמָּתִים / כִּי בָנִים הֵמָּה לֹא אֲמוֹן אֵי
בָּם . וְלֹא סֹדְרִים לְמוֹ צִמְצֻמָּה וְנִמְעִיָּה / גַּם לֹא
לְמַדּוֹ לְטוֹסֶם דְּבַר גְּבוּהָה וְלִחְוֹת בִּי . כִּמְשַׁפֵּט . וְרִבְתָּ
שִׁנְעָה לֹא נִפְשִׁי הִיגוֹן כָּל עַתָּה אֲשֶׁר הִיִּיתִי כֹה
צִמְקָלוֹסֶם / וְעַל כֵּן זֶה יָמִים רַבִּים בְּרִית כְּרָתִי לִי
אֲלֹרֵי מִן הַדּוֹר זֶה לְעוֹלָם .

פְּלוֹנִי (מִשְׁתַּחֲוֶה) אֵימָה לִּי ! לָלוּ שִׁמְתִּי וְחֻמִּי אֲרֻנִּי לְקוֹל
דְּבָרִים אֲנִכִּי שׁוֹמֵעַ מִשָּׁם ! נִחַם דּוֹכִי בְּנִי עִמִּי וְלֹא
זָכַרְתָּ כִּי הָסֵה וְרַע בְּרוּכֵי אֱלֹהִים . אֵל חֲחֹן כָּל אֲמִי
לִפְנֵי בְנֵי בְלִי שָׁם ! כִּי אֲךָ אֵשׁ רַבִּי עִמִּי הֶאֱרַךְ בְּחוֹסֶם
אֲשֶׁר עָלִיתָ לֹא נָגַה אֹרֶךְ יָמַי הַלָּדֶם / הֵן לֹא
חֲסַרְנוּ כָּל , כִּי עוֹד יֵשׁ שְׂרִידִים הַמְלָאִים חֲכָמָה וִירָאֶת
הִ' , וְלֹאֵל הַיּוֹסֶם אֲבָדָה חֲכָמָה חֲכָמִים וְנִינֶת נְבוֹנִים

אֵין עוֹד יֵשׁ יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי חַיֵּי הַיּוֹסֶם
מִ"ב"ם (מִתְחַבֵּר וְנִאֲמָה)

פְּלוֹנִי הֵלֵךְ הוֹדֵר לְךָ וְשִׁמְעָתִי , כִּי כֹהִיִם מִתְרַנֵּים פְּרִינִי בְנֵי
עִמִּינִי כָּל מוֹשָׁנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל , הַנּוֹעֲמִים עַל חֲכָמָתָם
וְנִבְרוּ

א) עֲרִצְיָהוֹנֵג בִּלְאִי . כִּמוֹ וְהִי אֲמוֹן אֶת הַדָּבָר .

דְּבָרֵי הַמִּתְחַבֵּר .

ב) קוֹרָא אֶהְיֶה ! בְּקִרְאָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֵל תִּהְיֶה אֶת עֵין לְאֲחֹרֶי : עֵקֶר עֲנֵה
חֲכָמִים בִּי כִּי כָּל דְּבָרֵי הַפְּלוֹנִי הֵלֵךְ בְּלִשָּׁן זָהָה וְנִשְׁמַע בְּרוּרָה בְּאֲזָנוֹתָם ? אֲךָ
שִׁמְעִי וְרַע לְךָ : הַפְּלוֹנִי הַזֶּה יוֹשֵׁב בְּמִדְבָּר הַחַיִּים זֶה שֶׁנִּפְשִׁים יָמִים וְשָׁם לְמַד לְדַבֵּר
נִכְוָה בְּלִשָּׁן עֵבֶר אֲשֶׁר לִפְנֵים בִּימֵי חֲלֹוֹ לֹא יָדַע / אֲךָ כִּבְר מוֹדֵעַ מוֹאֲחֵר חֲכָמִינוּ
יֵלֵךְ , שֶׁנִּשְׁמַע כִּי־יִדְעַל עַל יוֹלָכֵי-הָרָאָה לְפָעֻמִּים בְּחֹן יִצְחָק שֶׁכֵּה בְּלִלָה / לֹא
חוֹלֵר וְלֹא הִדְרָלָה / בְּדִבְרָכָה דִּיקוּמָתָה הִיא . —

דְּבָרֵי הַמִּתְחַבֵּר .

וגרוב בנחם יתהללו / מייגעור ברוח / ומי ישים
רסן לפיהם אם לא השפיר ה' שחיד כמעט הלא המה
אחונות ומרעבי בארצי ? וכלי לא כחשנותם / ולא כדרכם
דרכינו ; המה יעפילו לעלות אל הרר החכמות
והידועות / ואנחנו יורדים כל היום לעמק הנדבם
לדברי חכמינו הקדמונים ודברי החורנים בכל דור ודור .
המה חוכלים לנועדים ויעשו להם בגדי מופש כחקות
העמים אשר נחוסם יושבים / ואנחנו עסי' ה' מעשי
ידיו להתפאר ענינו נלוס נפשינו / ונרענ כוחינו
כלינו

מחשבותיך

כו"ב"ם מי נקש זאת מידכם ? החפץ ה' . . .

פלוגי (מבלי שים לב לדברי מ"גס) כי תורה קנינו מה חסרנו
היא עשרת דאשינו היא ששועינו מאכלנו ומשתנו ג' .
ועל עס ה' כאלה חספוך חמתך ?

כו"ב"ם אחת עתה הראיתי כי לא נופל אחת מכל אנשי ארצך
וכמוהם כמוך . כי העתרת עלי דברים ולא נחתני
להשיב אמרותי אליך / וזה דרכם כסל למו .

פלוגי בי אדוני ! מרוב כעסי דברתי עד הנה / כי חדדך
לשוני לחכי אם לא יעלה עטן באפי בכל עת אשר
אזכור החוטאים האלה .

כו"ב"ם כעס בחיק כסילים ינוח / ודברי חכמים בנחת באמרים .
פלוגי לא כן ! הלא גברא רבא דרתא אורייתא ערתתא
ליה

ג' - לו הולא האנ"ר מהמבורג את כפרו מהפא לשון לפני פנים ימים
היימי אומרי כי הפלוגי בגב את דבריו מדברי הספר הנ"ל כי זאת אמר
האנ"ר מה"מב בהקדמה לספר הנ"ל / אך עתה אחרי שהפלוגי דובר דבריו בעולם
פעלון והאנ"ר הדעים הספר בעולם השפל / על כרחו לריבין אומנו לומר בחקקה
הנתינים בן חקקה הדברים דהיו כננון אחד עולה לכהה דברים .
דבריו אורהבי יד אומנו

למה : ובאשר דלא ידעתי שרי למימר נורא מדרבנן

אני ידעתי . . .

מ"ב"ם (אל לכת) : אם תכחוש את האויל במכת לא יסור

מולתו מחנו (אל פלוני) היתה לי כימה לי ולך

כי באת אלי , הלמלין בעד אנשי מולדתך שלחך אי ?

פלוני כי אדוני ! כפר נא לי ועיר , כי לא על אדוהם

עלה באתי כי אם על אנדותי , הניקחני רוח צני

לחת מוהך לך על כל הטוב אשר במלחתי , כי לולא

הייתך הן לאחד הריקים שלחתי כנה .

מ"ב"ם מוהך לי ? — על כל הטוב אשר במלחתיך ? —

מה זאת ? הלא מעולם לא רשיתך ולא שמעתיך

ומתק חוני שמך ממך !

פלוני [אם הטוב אשר במלחתי לא מך ידך נמוה לי הלא על

ידך באה עליך ואם מעולם לא ראיתני הן במחוראני

חזיתני מן ספרך בנחמד אשר כתבת ויקרא בשם

יד החזקה , בו הגיתי יומם ולילה , מראשיתו עד

קלו , וחדד שני מעיני וחלומה מעפעפי רק להבין

דברך בסמומים והסמומים במקומות אחדים , ולהשיב

על אפניהם אם המש בראים במתנגדים וכוותרים .

שקלתי במאוזני שכלי , בחנתי ונרפתי , נכור בינתי עד

הואלתי באור משפטך נגד אנשי מלחתי , ונפרט נגד

איש ריבך אשר קם אחריך להרוס את אשר נקית ולעקום

את אשר געעת , הוא אברהם בן דוד . . .

מ"ב"ם אם כן אפוא הצרכני הלא לך מעני ומדוע אתה חתן

מוהך לי ? . . .

פלוני אך אם אתה לו שמעני ! חקך ימים רבים אחרי עמלי

בו אמרתי עם לבני הן כל זאת עתה אלהים , כי הוא

האזיל מרחונו עלי להוציא יקר מוולל ולסעמיד האמת

על . . .

(ד) נא לכלל בעם נא לכלל ברכא ונקומה , ועל כן עמד לשון ענין ונכר

בשני הרגיל במוה .

דברי המחבר .

ועל חלם / ואם אני מחסה ומחסה דברי מעין אדם /
ומאני עון . על כן קמתי והנאתי ילידי שלי על ספר
לפניו בים־ראל . ויהי כאשר ראו אלילי בני־ישראל
את ספרו ויחשבו חים אל אחיו ויאמר ראש האים הזה
יודע רוח ה' ודברנו ומלתן על לשונו / יודע לכלל דבריו
במשפט , ונלדקה / מי כמוהו מורה מי כמוהו וורה
דופה וזין שמועה ? ויטאספו אחד וישמו פה אחד
אותי לבאן עדים לרב ולמורה עליהם ולנתיחם בדרך
אשר יען בעיני אלהים ואדם . ועתה קח נא את
ברכתי מתן טונסך / כי אתה בסינות כל זאת אתה
שמתני על ידי שפרך לרב ולגאון עליהם . הלא מידך
כל זאת !

מ"ב (בכנים ועפנות , אל לבו) מתאב אנכי באון ועקב כוב :

פלוגי מ' זאת ? אמרת אף שמת אשמתך בצעורה הזאת
שבי ודונה ראתי פכין וועפות , החרה לך ? ההסכלתי
דא זאב יטשו ?

מ"ב (כלפנים אל לבו) היחפאר נפל אשת כל חוה שמת
הצטלה לאחור , נוח וחלמך , הנועת השמש , כי יתפאר האים
ביתו מארץ הזאת לאחור , לכו עמי אלמדכם בדרך זו הלכו !
דא ידעם ה' ליום הולד ספרו צו אש לזאת הריחו ובלתיו למס
דא טעלה מרחש מחתיהו ?

מ"ב או תחשוב בלבך כי סקר בלשוני , ראה נא גם ראה
עדות הרבנים זנאוני ומני , צעודני מחלך על פני
הקבל ארצה , ובוגדאי , שמעת פה את שמעם כי אנשי
מופת המס . (פלוגי מחפס באמחקו ויוליא את
ספרו) שמע נא דבריהם הנאמרים באמת ואז תדע כפ
כנוס דנקו . (קורא מתוך הספר) , הסנמת ומרמות
באנוי סדור , במדינת פולין . הסנמת הרב הגאון הגדול
המפורסם חריף ונקי נר ישראל עמוד הימיני פטים
החוק כמוהו . . . ו"ל שהיה אב"ד ור"מ
בק"ק . . . ומאודתו פרוסה בק"ק . . . —

מ"ב כי נשנעתי ? לא שמעתי שס הרב המפורסם הוב בלתי

חמורו הקדמונים ומה חלוקה דורש ממך כי את עשות
משפט ואהנת חסד והנעזלכת עם חלוקה • (רובה
ללכת לדרכו)

לני כנון שבעות כי גם חסד לא הנית את ידו • ואולי
חבר עונה אשר בו לא בלה את שמו — אך לא חסד
ללכת • אעפ"ה נא חסדך ושמע דבריו המהקים מדב
ונופת לופים בהסכמתו על ספרו אשר דברתי לך וזה
אמר • ויעץ אלי חסדך מן הצרובים • נקיים
והרעים • ונידו מלה עפה • כסולת מנופה •
בשש עשרה כפה • הוא ניהו חובר חסדך • כסס
וועב • ספר על ספר • הרב הגדול • מפוז
ומגדול • שמו נאם לו • כבוד חסדך בהיכלו
יכחשו רר • מורה דק לעדוועל יקרא הדתו •
יחבר חסדך וקנן דרשות ופסקים על דבריו המהקים
לואין ולואין מל"ור לספרו • הכל עשה יפה נעטו •
עט סופר מהיר • כנשחקים הוא צהיר • להעלות
ללדון על משנ"ח הדפוס • וד"פסת מרובה דפ"סת
וועם סות כי קלי • מבאש קלני מורב • בני לר"ו
נמרו בי ופמוני קלירי ומריעי • ואשע ממחקה
ואתנה נמר"ה חדומה • זה שנועות פחים שכן חרבע
והפס לא ידעה מאומה כי הכונו על חרמה • ווא
חפשי לי לעיין בפלפול • חריפתת של הרב הגאון
המחבר • מכל שקס חוקי נדרה אחזקתיה • וכל
יכחלי חלקה לימרו משמיה • חוקה לחבר שאינו
נמוציא חסד ידו • דבר שאינו לפי כבודו • ופוק
נחוי • מאן נדרה דקאסידר עלוהי • הוא ניהו ריש
יכלותא • צוילא נסורה • שרנא נטיהרא • רב המונינא
נדרה חנינ"ה הנ"אנר דק"ה • • מסכ"ים ומעריב
נמלינות ערבות • ועל אנכיו בית דינו הדרק יתנו
יגידיתן מאן דתני גידיתן לא חשבתם לכן יגאלי חוק
יגדרני אשר נדרתי נעדי • שלח ליתן הסכמה כלל על
הספרים חדשים מקרוב באו • אך על דעמיה דהאי
נבדא רבא לא נדרנא • כי מי דאש לנו יוצאין ולא

יהיה

יחזיק יסד

פלא יתן לעליון חיל נה נמאס • ואלה הילך בית הכנסת אויס אינגאן אויס • ואלה
חוקה סתומתא דהאי • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך •
בית הכנסת • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך •
יהי • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך • ואלה הילך •

י יהיה סג'יף לאריות אחיה דבי עילאי / ונורני
י אחמר ראשית דברינו בשמחה יהא ובלקוחא / כל חס
י בכל נסתא ומסתא / אשר ידב'ס הספר הזה בלי דרמון
י ורשותא / מסך ששה שנים ליערקיה חרוא דרבנן
י דלית ליה אסותא / וכל השומע ינועם וקבוא עליו
י ברכת טוב מאביו נועם / הכ' ד' שחרו בלעז ודלחנה
י כי ה' הונה / ומלפס למסועתא כ' בהרף עין /
י עין בעין בשב ה' שנות עמו על ידו דבורח ודלין /
י העיר / חונה כה ק"ק / י / — השמעת
הדברים הללו / ומה פדבר עוד /
כי אנכי לא דבריס שמעתי וולתי קול / כי שפס לא ידעתי
ולא ידעון אקתי שמעתי לא הננתי דבר מכל אשר דברת .

פלוגי (אל לבו) עתה ידעתי כי מתאנה הוא לי / למען
ענותי בדבריו / כי לולא זאת / אין יאמר על מליצה
אזה כואת : שפס לא ידעתי שמעתי / הלא כל השומע
אותה ישחק / ולבי בטוח שנס אבותיו ואבות אבותיו
שמחו בשמעם מליצה הנונה וראויה כאשר יראה מפי
המסכים הזה / חין זאת כי אס מתאנה הוא לי
להרמיקני מנבולו / (אל מ"נס) אס לא תאמין נס
לדברי הנאונים האלה בחנני אתה ונשני / שא לא אותי
מספרך אשר חברת העיקר אלה / או הננה למעלה /
הנני ! וראה אס אשיב פניך ריקם !

מ"ב"ם (אל לבו) כנוס דוב שכול בלש ואל כסיל גאולתו .
(אל פלוגי) ידעתי כי נאמנים דבריו / ידעתי ועל
כן לא אשאל ולא אנסה .
פלוגי לא כן / לא אעזבך / כי אס בחננתי ונרפתני .

מ"ב"ם (כלפנים אל לבו) מה אעשה ? נתנני ה' ה' בידי
לא אוכל להמלט (אל פלוגי) אס דברך יהיו מעשים /
אנכי אשמע דבר עתה הדבר אשר ייענ בעיניך .

פלוגי (בשמחה) ברוך אתה לה' כי הגדלת חסדך עלי / אך
שחח תשמחני ! ועסה הסכס ושמע / כי הדבר אשר

ואלכנה .

אדבר יהיה מעט בכמות ורצ באיכות • ולבי נכון
 בשמעך אהבו תגיל ותשמח • יודעת היום והשיבות ל
 לבבך • כי עוד לא חלמן ארצי מחסם לב ונכון לחם •
 כי לא לבד דנתי את דינך והולאתי כאור משפטך •
 כי אם גם דברי התלמודיים העמדתי על מכונם • זה
 לשיטתו חס לשיטתו • לא הנחתי עוד שום ספק בכלפלי •
 ועוד היום זכור ואזכור • כי זה היה הדרוש הראשון אשר
 דרשתי במושב וקנים וחכמים • שופטים ושופרים בעירי
 כאשר שמוני לרב עליהם • ומה מאוד שמחו בו !

מ"ב"ם איך תרחיב פיך • ואין קץ למליך ! הלא אמרת :
 דברי יהיו מעטים בכמות ורבים באיכות • וקסי עתה
 להפך • רב בכמות ומעט באיכות •

פלוגי אל נא תקנוף • אנכי אדבר • בהלכות עדות פסק
 ראשון הלכה שלש אמרת : כהן הגדול אינו חייב להעיד
 אלא עדות שהוא למלך בלבד • והנה רבש שטעו
 לרעת איך ילדיקו דברך המתנגדים לעין כל נגד דברי
 חו"ל בהם • סנהדרין ז • כהן הגדול מעיד בכני
 המלך ? — רבים חסרו לקשיב דברך על כנס ולא
 יכולו • עד שקמתי אני מחסד ה' עלי • ובארתי הכל
 באר היטיב • ועתה הסכנת ושמע • וטרם אבוא לבאר
 הקדים ליישב תימא ויש לומר בדברי בעלי תוספות
 בדבור המתחיל : והא אין מושיבין • • •

מ"ב"ם (אל לנו) תימא ויש לומר ? — מה זאת ? כה יתן
 ה' וכה יוסיף אם לא רוח אלהים רעה מבעתו • הלא
 צנענו ידבר • (אל פלוגי) טרם חוסיף לקבר עוד
 בדבר הזה אשאלך שאלה אחת • • •

פלוגי (במרוצה ובמהירות) שאל נא ואנכי אשיבך • גם נפשי
 יודעת את אשר תשאלני • לאמור : הלא בהלכות
 מלכים כתבתי דין זה באופן אחר ? הלא ? ואולם איך
 אם אהה לו שטעני • כי גם השאלה הזאת • אחרץ
 על נכון וייעב בעיניך עד מאוד •

מנ"ס

מ"ב"ם לא בן ! שאלה אחרת אשאלך , הלא . . .

פלוגי (כלכנים) שאלה אחרת ? — (בעיון) שאלה אחרת ,
כתר נא ועיר כתר נא ! אולי אמנא את שאלתך על
ידי שלי , כתר נא !

מ"ב"ם (אל לנו) חיי לדור שאתה מנהיגו ! עם ה' איך נפלת
וירדת פלאים !

פלוגי האח האח ! מלאחי ! אלז כנר רדמני בתשובה על
השאלה הזאת , איש גדול הרב בעל כסף משנה ,
ונעליה שמינו שלי לא ארצה להתלבש ולכן שמעני ,

מ"ב"ם (בפנים זועפות) נלאיחי נשוא עוד , כלכל לא אוכל !
הם ודום ! שמע את אשר אשאלך ואחר תשיבני !

פלוגי (בהכנעה) סלח נא לדוני ! אשרתי אך לחדודי
שאלתי , כי בן דרכה של תורה ועל כן דברתי עד
כה , ואולם האמין בי ! אם רעה זאת בעיניך , לא
אעשה עוד וכרחל נאלמה להיות לפניך לשמועמה בפיך .

מ"ב"ם הלא אחרת : כי הנית בחבורי יד החזקה מראשיתו
ועד קלו ?

פלוגי כן דברתי , ומונא שפתי לא אשנה , נחוני נא ונכני .

מ"ב"ם אם כן אינא מה לנו ללכת אל אחרית ספרי לדבר
בדברים אשר כבר היו ימים הראשונים אשר חלפו
ועברו , ללכת אל ראשית ספרי לשמוע מה בפיך ,
בדברים אשר קיימים ועומדים לעולם — אמור נא
הנה אשרתי בהלכות דעות : כל האומר שהבורא ברוך
הוא גוף ובעל תמונה , הרי זה מין . ושמעתי כי קם
אחרי איש ריבי הוא אנדרס בן דוד אשר זכרת ואמר
לאמור : למה קרא לזה מין , הלא גדולים ועונים
ממנו האמינו כזאת ? אמור נא מה דעתך בזה ? איך
יבין איש אחד לחשוב מתשובת פגול כזאת , ולהלדיק שני
הפכים בנושא אחד ? כי אם הבורא הוא גוף , יהיה גם
כן מורכב ומחובר מחלקים ; ואם הוא מוקנה מחלקים

ח

יהיה גם כן מחודש פי ערס הרבנא לא היה מה שהוא
עתה

עתה , ויחיה גם על ידי זאת נמלא במקום וכומן / ומי
איש דעת יחשוב כזאת ?

(אל לבו) מחובר , מחודש , נמלא במקום ! — חדשות
וורות תשמענה חזני , לא הננתי דבר מכל אשר דבר !
האם מחפסף הוא ? משה ! איך שנית את טעמו ,
הנה אנכי באתי אליך להשקך מיין הרקח של תורה ,
בדברים המוקקים ונערכים , ואתה באת בדברים של עה
בכך , אשר לא יתנו ולא יוסיפו לנו מאומה בדיעתם .
מי אנכי עוד מעט וישאלני גם מספרו מורה נבוכים !
מה אעשה ?

מ"ב"ם מדוע נאלמת ולא תפתח פיך , שתאמין גם אתה בדברי
איש ריבי שהנורא ברוך הוא נוף ובעל תמונה ?

פלוגי חלילה לי מהאמין בדבר הזה אשר אין לו שחר .

מ"ב"ם ומדוע ? כמה סתרת טענותיו ? ומאין הבאת מופת
נגדו ?

תלוגי מופת ? בלא גראה בגלוי ריחוק הגשמות מהבורא ברוך
הוא , על ידי תורת משה רבינו , כי שם נאמר כי ה'
אש אוכלה הוא . —

מ"ב"ם (מזחק) מזה הבאת מופת לסתור דברך ולא לקייצם
כי המקרא הזה מנשם גם כן הנורא ג"ה , בתארו
אותו אש אוכלה , ואולם בחמת אשר אדונינו משה רק
על דרך השאלה , כי האם הוא מעולה וך ונשגב מכל
שאר היסודות , וכל איש ואיש אשר יהיו לקרוב אליו לא
ינקה , כדמיון הזה הוא ה' אליהו אל קנא לא ינקה את
אשר ימרה את דבריו ויעבור על דירתו . ולו דבר
אדונינו משה רק לפני חכמים ונבוכי דעת , היה מחלל
הנורא ברוך הוא בתארים נשגבים המרוחקים מכל
נשמות , אך עתה דבר לפני ההמון אשר לבנו עמ
מהשכל רעיונות נשגבות על כן דמה אותו בליור מוחם .

פלוגי (אל לבו) מי אנכי , מחפסף הוא , מה תשתחווה
ומה תהמה גפשי בקרני .

פלוגי מלות

משה

פלוגי

מ"ב"ם

תלוגי

מ"ב"ם

פלוגי

מ"ב"ם ומה, אם נאמר שנחמר פה כף הדמיון כאשר דרך
הכתוב פעמים רבות, ויהיה תשלומו כי 'א' אלפיך
כאש אוכלה כו'.

סלוגי (אל לנו) גם בדקדוק בא אלי, לא אוכל לבחבך
עוד, יענור עלי מה לא אשים עוד רסן לפי, ואל
אדבר כאשר עם לבני, כי קנאת ה' נאחזת וסורתו
הקדושה תעשה זאת, (אל עב"ס ברוח גבוהה) לא
פלוסוף אנכי ולא בן פלוסוף, כי אם במופת ה'
בנתי, וזה שניתי תמיד, וכי אמרתי שהנתי
בספרך מהאשיתו ועד קלו, היתה דעתי רק בדברים
הנוגעים ברומו של מולס כקניין ופתיחה נדה, דיני
קדשים וממונות ומה שדומה להם, למען אוכל להורות
בין דין לדין בין דם לדם, ומה לי בדברים כאלה אשר
שאלתי, מה יוסיף לי אם אדעם ומה יגרע ממני אם
לא ידעתי? על כן לא למדתי כלל הלכות דעות. (ה)
מב"ס 5 ה א י

(ה) דמ' דער פלוגי גרמדי יעלט אום דיה רעדע פֿון מיינר גראמטיקאזיסן
רעגל מיט זא ווער פֿון היטל גרענט, מונד זיך נהט גדרונג פֿיהלט,
זיין מונולוג דען מב"ם פֿיהלן צו אסן, בוייט וויל ווער דער פֿרעמער
דייט זיינן געפרעגט מיט דער דענקונג מיט אייניגער רבנים מונדט לייט
מערס בקאנט זיין אום, מונד וויל ווער ער מיהר מינערט דורך גסולט האט.
דען ניכטס מיט דען אטערן מונערטענליכער, ניכטס קאן זא אטער בליידן,
אום ווען אמן זא דורך דקדוק בלעהרן, מיר גאר דאדורך מיהר זאפֿיסטרייטן
וויירלעכן וויל. מיהר אבטייל מונד טקן פֿאר דקדוק טקן פֿאר דקדוק זא
זייט, דאס זא זא גאר זיך ערדרייטען, עפֿענטליך מיט דער אונזערטייט דער
קאנט זיך צו ריהאן, מונד מיהרן מונטרעכטן, ערשטליך מונד מיט טערפֿענט
זאנכעפֿען: דייט טטורעס אום מיין גרייט צו בערמאטן מונד פֿאר מיהר,
זא וויאמיר פֿאר מיינע מיריין, צו פֿיהלן, זא ערקלענען זיך זייליך
מיין פֿאליגער ראבנירן מיין מיינר דייטען טטורען, עפֿענטליך און דער טהאט אן
שבת הודול גען דקדוק צו פרעדיגן, וויאמיר ער מיט אלץ טאמאנעקייט
זיך פֿרעהלעך, זא דקדוק גלעבט צו האבן, מונד דאמיט זא זיינע צוהערער דייט
מיראפֿט פֿרעדיגט, נאך אטער טעלן און, גראמאט'ער ער ניכט צו דער מונטרעכט
דייט זיך מיין גוטלעכטער צו וועהן, דער, ווען דער ראבני רעגל העלפטע
האט גוים דיה גרעסטע עהר אפֿן, איסטען, דען דער גוטלעכטער
וואר

גדלה
ווי...
צוליב הדבר
הוא כן אף
במאמר

מ"ב"ם (אל לנו) הוא כדבר אשר דברתי : מחאב אנוני גאון
 יעקב כזה ! עתה הסיר השם מעליו וכדאסא לפני
 ערוס כאשר ילא מבטן אמו • ואלס מה אעשה ?
 אניחאו וחלך לדרכי ? הלך אז יעמוד בדעתו ככתובת
 לא כן ! לכבוד ה' אחאפק ואורהו בדרך ויילך אולי
 לבנו ינין וסב ורפא לוי • (אל פלוגי) האם על לא דבר
 סדדתי נראשונה לספרי הלכות דעות ? הלא בואת
 הראיתי לדעת כי זה ילא ראשונה לקראת כל חס ואיס
 אשר נפשו חפלה ללמוד את ספרי / ובלעדו לא יבוא
 מוך הספר • וכן אמרו הכמינו הקלמוריים ט) , כל
 קלמור חכם שאין בו דיעה נכילה טובה ממנו • —

פלוגי לא נעלם ממני מאמר הקלמור הזה / וכבר בארורו
 חכמי ותורי ומני בחר היטב באמרים שנוסס המאמר
 הוס הוא : כל קלמור חכם שאין בו דעה ופוא היראה
 הנכללת

וומר — א וומר מהן האם דבר הפרק ! — קין מדרסר האם דבר ויירוסטס
 דבר אפלטון / משה רבינו ! ! ! — גור רשעים / ואנשי דבר גדלסטרמבני /
 קצין יד איט דקדוק מביטבן / מונד יעדר רשע מיט מיין מדרקק ; ניצט
 ומהר יבר אבר / דא מונד מיך וויסן מיין רשע דער קין בעל אידקק מיט /
 דאך מיך ווסט טטוואס פלן דער פרעדיגט דיווסט דקדוקאסן אומנט / איט מיין
 ווארטן דער זעלן / דמאט יעדר זעלבסט מורטיון קאן מ' מיך דעס פרעדיגט
 לו פלן גוטאן המבע : מיין דבר הגדה טענהט — דאס יינר ייט מיין ווארטע —
 רשע מה הוא אומר מה חעבורת הוואת לכם / לכם ולא לו וכו' האב
 מיך מדרקק גוטאן / ווארטע טענהט לכם לו מיין ווארטע טענהט ניט להם
 לו ייט ? (לו מיהק איינט דער ווילנע רמבניר) דאן לו מיין מיט דאך ייט
 הויך דייטט / בשלמא מיין משה רבינו מיט קאן קמיא ווארטע האט ער
 מיין דער תורה ושריין לכם מון ניט להם / משה רבינו האט ניט הויך דמאט
 מיין קיין דקדוק קענט / מ'ר דער בעל הגדה דער אסט דאך עס דאן רשע
 און / און וועלכער רשע קענט קיין דקדוק ? ארד וועלכער מדרקק אייט
 קיין רשע ? — גויס ויירד יעדר דער לו דער קאטור מומר נאטלין
 עטוואס בייאטוואסן ווינט / איט איר דא ווילנע מיטווארטן וואס דער בעל
 הגדה מיין גדלסטע פראג מיטווארטן לעסט : אף אחא הקהה את שמו

ג) מדרס רבא דר יקרא פלסא א' • וואלפס זאהן •

הנכללם זה / להכיר שכלות עצמו / נרוש הוא מנבילה
 מפני שהנבילה נכל מקום שהיא מושלכת ומונחת על
 פני הדומן / ירחיק כל אדם מהלך כביצה / ומכל מקום
 לא יבוא תקלה על ידה לבני אדם / לא כן תלמיד הבס
 שאין בו דעה יתעב וידגיל וולתו בדרכים לא טובים
 ויבוא מכשול על ידו לבני אדם אשר אינם רואים ויודעים
 אותו • — ובדרך אלהים אשר העה חסדו לי לזכות
 אותי בדעה כי ידעתי מך ערבי / ומשולם לא נשאתי
 רוחי לעלות מעלה בחקירות הנשגבות • רק קמים
 בייתי עם ה' אלהי !

מ"ב"ם לא טוב פנאור אשר בארו תורני דורך / כי החפאור
 דברים לא כן בדברי התלמודיים / אשר מעולם לא עלו על
 לבם • הניעה וראה נכל האקומוא אשר דברו התלמודים
 מענין דעה / ואמר איך מלאה שכוננו בזה לדעת מך
 ערכו ושפלות רוחו כאשר בארו תורניים האלה ? ראה
 אמרו (באם' ברכות ובעם' סנהדרין) אמר ר' אלעזר
 גדולה דעה שנקמה בין שתי אותיות / שנאמר כי אל
 דעוה ס' • היש את לבנך גם פה לבאר מלת דעה
 זידיעת שכלות הערך ? כי / אם תחשוב כואת הלא
 חטאת לאלהים ! ואלם הסכת ושמע הפאור הנכון
 בדבר הזה / אשר אני עתה דובר אליך •
 פלוני אנכי אשמע •

(ההמשך ברפים הבאים)

תולדות הזמן

א

מהכנת בית הלמור וייללהלמס שולע לנערי בית
 ישראל בעיר ברעסלויא , ומוזס המלואים וכל אשר
 נעשה בו .

בזה יקרו דברי המלך שלמה באמרו : רצון מלכים שפתי
 צדק , ודברי ישרים יאדב , אוהב טהור לב , חן שפתי
 רעהו מלך . רצון מלכים לעבד משכיל . וכי"צ , כלס דברי
 מלך הס . דברי איש יושב על כסא ממלכתו ודורש טוב
 לעמו . ואס כי רבים יודעים כוונות הפסוקים האלו , לא
 ירגישו הטיב בהרגשת פנימי היקרה , אמירת ועולם הדברים
 נטונס , כי אס איש כמוהו , איש יושב על כסא מלכות ,
 דורש בחכמה , וחוקר אחרי הליכות עולם , ודרכי ומנהגי
 אלו , לבקש הלכת עמו וממלכתו . כי האיש היקר הזה ,
 הוא יודע את עול הכתר אשר על ראשו . וכמשא כנר יכנר
 עליו , כל עת אשר לבנו יחפון להטיב לעמו , וידו קלרה
 לעשות : ולפי כי רבה היא וגדולה המלאכה הזאת , ואין ידו
 משגת לעשות לבדו כל דבר , למקן ולהכין ולהקיס כל ענין
 וענין אשר הוא לטובת ארצו ויושביה , צריך להשיב אנשים ,
 ולהפקד פקידים אשר יעזרוהו . המה ישועו בארץ , ילאו
 ויבואו , ויביאו כל דבר לפניו . ואז ירא ויבין ויתיעץ ביועצו ,
 וישפוט שפוט בעין שכלו , לבחור בטוב הכללי , ולהסיר הרע .
 ולכן צריכים שיהיו השרים והפקידים האלו אשר יעמדו לימין
 המלך , עבדים נאמנים בעבודתו הקדושה , אנשים חכמים
 ויראי אלקים , אנשי חיל ושונאי בלע בל ימעלו מעל , בל יטענו
 שטן , בל יסלפו ארחות צדק , בל יטעמו ויכזבו , בל ישנאו
 המאמינים אמונת ואלהם . ואס נחפשה בדברי הימים והמלכים
 הראשונים , נמצאו מעט אשר גדלו והגליחו , להיות להם
 יועצים

וינעט ושרים • זה היו מדונק בעון זה / וזה בחטאת זאת •
 זה בנע בנע רב / וזה שינא חמונתו וולתו • זה שקץ וחת
 חכמה • ומדע / וזה השנים שלום ארלו / צבדור השבת
 שלום שנו • כל איש ואיש הביא דבריו במרמה וסוף לפני
 מלכו / והטע חזנו ולבו לדבריו / לכתוב ולחטוס כרזנו • ומה
 רבו המעשים האלו אשר הביאו מורך / אשר ויגון בלב העמים
 אשר ישנו השקט ונעם • ומה הרבו חרב ורעב / חרס וגרם
 ורדיפה קשה עד אין מספר / ואם כי רבו הצרות האלו / ומרים
 הן כלענה וראש / לכל איש אשר תקראנה / בכל זאת לא הרעו
 ולא השחיתו כל כך לכל העמים / כאשר הרעו לנו / אנחנו ב"י
 שם פורה בכל הארץ כלה / כי המה לגוייהם ולמשפחותיהם
 מצאו עור ותרופה ומנוח לכך רגלם בכל מדינה / ומחסה בכל
 עיר זה בכה וזה בכה • לא כן אנחנו / עם נאח / כי אם נגרשנו
 ממדינה זאת נדחנו ממדינה אחרת / ונדחפנו מעיר לעיר •
 ונהי שחיק לעמים / אשר אמרנו בללם נחסה ונגור בתוכם •
 וכי רחם מושל א' עלינו / ונתן לנו רשות לשבת בארלו / מה
 רבו • היו המסים אשר נתנו חנותינו לו / רב מערכת הארץ
 אשר ישנו בה / ורב מערכת אנשי ארלו אשר יצאו לבית אבותם
 לבוא • וכל הצרות אשר מצאו לאנשינו / באו לרוב עלי ידי
 הפקידים ויועצי ארץ אשר ישנו ראשונה במלכות • כי מלבד
 שלא העז לב המלך לעזב לנו / כי השיאנו להרע וחזקו דבריהם
 בקדושתם / הלשינו והוציאו דבה / דברים אשר לא עלו על
 רוחינו / ולא נמצא שום רמז נסותינו הקדושה / ולא הזכירו
 ספרי תוכחותינו היקרים • גם השחיתו לב המלכים / ודברו
 אליהם יום יום / עד כי שמעו לקולם / ועשו כראון נפשם • —
 לא כן עתה בימינו • ברוך ה' המרחם ! טובים הם ימינו מימי
 אבותינו הראשונים / מי האיש החפץ חיים / אוהב ימים לראות
 טוב / אשר לא ידע ולא יצין ההבדל הגדול הזה ? מי האיש /
 אשר לו דעה ישרה / נפש משכלת ולב נכון / ולא יודה תורות
 אלק לאל עליון על רב טוב אשר הפריד לנו ה' נדור הזה •
 ובפרט בימי המושל החכם והלדיק אוהב הצדקות ומשמה בטובים /
 ה"ה המנוח יצועפוס השני / נשמחו בין נשמת הלדיקים
 התמימים • — נר לי עליך מושל ארץ מולדתי / נר לי

מאוד / מעי המו לי / כי הלכת מאחי ארץ מולדתי הגם כי
 נכסך עובד תלון / ואחיד כיקר יושב על כסא מלכותך הרמה /
 בכל זאת לא ירפא שברון לבי ופגעי / כי לא זכנת לראות
 ולאסיף פרי נעמך / נטע נאמנים / אשר נטעתי בימין דקדך
 וזנבם חפצם לעשות רצון קוננו לבדו — — שברך הרבה מאוד /
 כי רב טוב פשית בימי מחלחך המעטים • ומי יתנני — אך
 נדבקה לשוני לחכי / ונברוני נחר / רבו דמעות עיני / ועלמו
 חממות לבבי נוכרי גויעתך ! — אנה הלך רוחי ? שובי נא /
 שובי / אל חבנה ואל חמור מתק שמחתי היום — • אל נא
 אחי / אל נא ירע בעיניכם כי עונה רוחי אותי בדברי הקיסר
 ז"ל / ותעוף עלי קדרו לבכות ולקונן על עוננו / כי מר לה
 מר / בכל עת זכרי בו ונמעטיו אשר עשה לנו בחייו — וברוך
 ה' אשר נתן לנו פליטה גדולה תחת מחלחך כרייסן יר"ה •
 הקימנו לא נכונה / לא תקום ולא תעמוד המשטנה / עונות
 רבות הטונו אחנו מלכי כרייסן הראשונים / ורב מכלם נטיב
 אחנו היום המלך האדיר במלוכה האהוב מכל ואהוב לכל /
 ברידריך ווילהלם השני יר"ה • הוא הוא במלותיו מיוס"ח
 סיון העבר להטיב עם הישראלים היושבים פה / כאשר הודעתם
 סדר / וזה להכין בית לימוד לילדי העברים / ברוך אל אלהים
 כי היה רצון מלך לעבר ב"שכיל / כי נתן מלותו לקשר הגדול
 נדבך בשערים לתהלה דורש טוב לעם ישראל / ה"ה המושל
 במשנה למלך במדינות שלעווען גראף פאן האיינעם עקסעלענץ
 כי לא אחר ולא עכב המלוא הזאת / אך גם התאמן ושמח כי
 באה "המלוא לידו / מבגלין זכות ע"י זכאי / ודבר טוב
 לנו אל המלך / והמלך האדיר שמח להושיענו / שמע דבריו
 הטובים / המשתמים נפש אהבת עשות חסד / כאיש שומע עלת
 ויעזר • אהוב טהור לב / חן שפתיו רעהו מלך • ויחשוב
 מחשבות רבות להקים ולקמור אותנו / ולפי כי רבו מעשיו /
 גם מלואו לאיש יקר רוח / אהוב האנשים ומשמח לעולם /
 ה"ה באהמער קאלקולאטאר ואסעססאר באסיפת קהל היהודים
 בפרעסלויס והמדינה האדון ליממער מאן • רצון מל"כ"ה
 שיהי צדק ודברי ישרים יאהב • הוא טרח ויגע לתקן הכל
 בקדקו • ויהי בראותו כי רבה היא המלאכה הזאת לעשותה

לכדו / וכי נבדל הוא דרך הנידול והחינוך בני עמנו / מעטו /
 ולפי שדעתו רק להשיב ולא להרע / הביא דבריו לפני השם
 הנדול והקאממער / ונחנו לו לעזר לו מבני עמנו / ואנשים
 חכמים ולזונים ויורעי דעת / ה"ה שני הרופאים האדון ווארנר
 והאדון הענטשעל / ר' אברהם דאנציגער ור' ליב דאס *)
 לממן יראו ויספטו עמו אשר הוא לעזבה בני לפרים כבודו
 ולהסיר חרפתו . גם הוזה האדון הפראפעסאר געדיקע
 מורה לבית החנוך המכונה עליואבעטונישעס גימנאזיום בין עדת
 מנהיגי המדרש / כמה הקנו וסדרו ביחד כל דבר על מזנו /
 השני מורים הגונים וראויים לחינוך הנערים הרכים / וללמדם
 כפי ערכם ולפי שנותם . וכבר ידעכם כי ראש להמורים האם
 הוא ירדנ' היקר המשכיל וסופר מזהיר ר' יואל ברו"ל / אשר
 גם הוא הוזה בין עדת המנהיגים / ומשנהו היקר כהנ' ר'
 מיכאל אלקנה מליסא * *) והנה אחרי יגיעה רבות אשר
 יגעו המנהיגים למנוח מולא הכסף להכילת ואחרי כחש מלמדים
 כותבים / וחושני חסנויות / ומודרי המדות / ודבורי לשונות /
 וכי"ב . בא היום שקיינונו / בא היום העוב הוק' . היום יום ג'
 ט' א"ש הקניא אשר יסדו וחננו ומללו הבית הלימוד הזה /
 בשעה שלשה אחר חלות .

בו היו נאספים מנהיגי בית הלימוד / ראשי הקהל והעם
 מישראל / הם ונשיהם וזניהם / ונפדעו הקלמידים אשר
 ילמדו .

*) אפיס נקרא שמו בזהאל גב' ליהא סופרה . אבל עתה נאשם ג' המלך
 גפןודחו שיחור כל בית אלהים יתם מיוחד לו ולאשפתחו לזרז זרים .
 שיהא שם הזה בשם דאס . על דאס האדון יקר הרוח ונכדו / דאדאם אשר
 דרש לאשונה רק יתק לעזנו / וזה שמו לפדות זכרון . ומי יתן ויכירו רבים
 טובות כלם ויחקקו בלם לעשותם ולשמרם .
 * *) יש לעתה ג' עתה באת כבר הלך לו ר' מיכאל הל' לעיר מולדתו
 ליבא / ונחמנו גמל חלח עדת המנהיגים ידולנו היקר ר' אהרן
 וואלפסאדאן לחולה בבית החנוך הל' . גם תחת האדון געדיקע אשר הוזה
 לראש בבית החנוך בעיר כוונתו / הוזה האדון חאמוא פראפעסאר חונד' דעקטאר
 אס חאמוא לענין גימנאזיום / לזעזע בין עדת המנהיגים . גם נקרא עליהם
 עוד הקיץ הגדול היקר ר' ליכמן מ"ס לזעזע החנוך .

יִלְמְדוּ בוֹ / כְּשִׁלּוּשִׁים וּמֵאָה בַּמִּסְפָּר / הַנִּעְרִים הַלְעִירִים הָאֵלֶּה /
 עָמְדוּ שָׁנִים שָׁנִים / וּבֵין מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ מוֹרִיָּהם וּסּוֹפְרִים וְכוּ' כֹּלֶם
 מְלֻבָּשִׁים בְּגָדֵי יוֹם טוֹב / וְהַשְׂמָחָה הַקִּירָה פְּנִיָּהם / לַנְּחֻמֹּת
 וּלְנֶשֶׁר רַב טוֹב לְיִשְׂרָאֵל • גַּם הָיוּ אֲנָשִׁים גְּדוּלִים וּנְכָדִים מִיוֹשֵׁבֵי
 הָעִיר פָּחוֹת וְסָגִיִּים וּפְרָתִים הַיּוֹשֵׁבִים בַּמַּעֲלוֹת הַמִּמְשָׁלָה וּבְסוֹד
 הַמְּלָכוֹת / וְעוֹמְדִים בְּצֵלָה / גַּם מוֹרִים רַבִּים מִנְּתֵי מִדְרָשֵׁיהֶם /
 וְלִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה הָשָׁר הַנִּכְבָּד בְּרָאָף הָאִיִּיעֵם בְּעִיר בְּיוֹם הַזֶּה /
 לִהְיוֹת בְּהַאֲסִיפָה הַזֹּאת לְכַבְּדוֹ בְּהוֹד פָּנָיו / שֶׁלֹּא תַחֲתִיו לָנוּ
 לְכַבְּדוֹ בְּהַאֲדוֹן הִיקָר יוֹעֵץ הַמַּשָּׁרָה וְהַמִּמְשָׁלָה אֲנִידְרָאֵעַ • מִי
 לֹא יִשְׂמַח בְּהַאֲדוֹתָם אֲסִיפָה נִכְבָּדָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹם / וַיִּבְרַךְ גַּם הַמֶּלֶךְ
 גַּם שָׂרָיו וְעַבְדָּיו וַיַּחֲפֹל בְּהַלְחָתָם וְאֲרִיכוֹת יָמֵיהֶם / כָּל לַבְנוֹת
 דְּרָשׁ יָחַד לְהַגִּיד לָהֶם מַחֲשַׁבּוֹתֵיהֶם וְאוֹר פְּנִיָּהם כְּאֵלֶּה וְשִׂמְחָה •

וַיְדַבֵּר אֲשֶׁר נֶאֱסָפוּ כֹּלֶם יַחַד בְּכָל הַחֲדָרִים / וַיִּשְׁוֹרוּ בַּמַּשְׁוֹרִים
 שִׁיר חֹדֶשׁ *) לַחֲנוּכַת הַבֵּית אֲשֶׁר שָׂר לְכַבֹּד הַיּוֹם הַזֶּה
 וּלְכַבֹּד הַבֵּית הָאֲדוֹן קְאֻמְמַעַר סַקְרָאֲטַעַר בּוֹעֲרָדַע • וּנְגִינָתוֹ
 מִנְּחָת הַמִּנְחָה בְּנִגְיֹת הָאֲדוֹן הִילָרָעַר מְלִיפְלִיג טוֹבִים הֵם גַּם
 שְׂנֵיָהֶם יַחַד / כִּי עוֹרְרִים הֵם נֶפֶשׁ הַשּׁוֹמֵעַת בְּגִיל וְרַעְדָה • וַיְהִי
 כְּכִלּוֹתָם לִזְמַר / וַיָּבוֹשׁ הָאֲדוֹן קְאֻמְמַעַר קֶאֱקוּלָאֲטָאֵר צִיבֹסְעַר מֵאֵן
 רֹאשׁ לְמַנְהִיגֵי הַבֵּית הַלְיָמוֹד הַזֶּה / וַיַּעֲמֹד עַל הַעַמּוּד וַיְדַבֵּר
 בְּמַאֲמַר הַמִּלּוּאִים • מִיּוֹ וּלְבָן שׁוּיִם לְטוֹבָה / וּכְמַעַט יִרְדּוּ דַמְעוֹת
 מִעֵינָיו מְרֹב הַחֲדוּהָ אֲשֶׁר לוֹ מִהַמְעָשָׂה הַגְּדוֹל הַזֶּה / וְאֵנִי לֹא
 יִכְלֹתִי לְהַתְאֵפֵק / וְאֵבֶךְ דַּמְעוֹת שִׂמְחָה / כִּי זָכִיתִי לְרֵאוֹת
 וּלְשִׁמּוֹעַ דְּבָרִים נִכְבָּדִים וְטוֹבִים מֵאִישׁ אֲשֶׁר לֹא מַעֲמָנוּ וּמֵאֲמוֹנָתָנוּ
 הַזֶּה • יִקְרִים הֵם דְּבָרָיו / וְהֵנִי אֶעֱתִיקֶם לִפְנֵי יִקְרָאוֹהוּ בְּנֵי
 כְּמֵנוּ / וַיִּשְׁמְעוּ לִבָּם עֲלֵיהֶם לִמְשָׁל — חַס לְבָנוּ בְּקִרְבָּנוּ וּמֵאִימָתָנוּ
 דְּבָרָה רֹחוֹ • וְכַמִּים חַיִּים הַנִּגְרִים לִשְׂמַח נֶפֶשׁ עֵיפָה / כֵּן
 נִבְּלָנוּ דְּבָרָיו מִפְּנֵי לְבַשׁ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל • וְכֵן דְּרָשׁ אַחֲרָיו הַפְּרָאֲפֶעֶסְאֵר
 וְהַנֶּר לְמַנְהִיגֵי בֵית הַלְיָמוֹד הַזֶּה הָאֲדוֹן גְּעִירָקַע • דְּרָשׁוּתָאֲלָה
 חֲכָמָה וְדַעַת בְּרָחוֹת לִשׁוֹן / אֵךְ גְּדוּלָה הִיא / וְלֹא אֹכֵל לְהַעֲתִיקָהּ
 כְּלָמָה לַעֲתָ עֵתָה / לָכֵן אֶקַּח מֵהֶם דָּק אִיזָה טַנְיִים כְּכֹל /
 לְהַעֲתִיקֶם

*) הַשִּׁיר הַזֶּה נִדְבָּר בְּיָמֵינוּ הַנִּיְחָלִים •

להעתיקם / להקיש מהם על הנשארם • שלחו זאת דישראל •
להראותם כי רבים נעמי הארץ אנשים יקרי לב מבקשים להעניב
עמנו לקרב הללחותינו ועוררים חוהנו לעובלנו — ואחריו דרש
ידינו היקר המשכיל ר' יואל בר"ל • ומה אומר לכם / הן
ידעתם את האיש זאת שיתן הטבור והנעים / גם מחשבותיו
גם דבריו • ואחריו המורה השני היקר המשכיל ר' מיכאל
אלקנה מליסא • ויפי שהסנים האחרונים מבני עמינו הם / לא
יכלא הדבר בעיני ישראל / כי דברו לעוב לנו • ולכן לא
אעתיקם • ולבסוף קרא א' מהנערים אשר ילמדו פה / שיר
קטן אשר חנר הכרחמכסאר / חמילתו תודה להנקראים / על
שכדו חוהנו בזה פניהם / וסוכו התעוררת לחניריו לעוררם
כלמו לעשות ככל אשר נאמר ונעשה להם •

ויהי כלוקם לענות / וינגנו המנגנים שנית בשיר וקול •
כולם שמו בשמחת המילואים / כקטון כגדול / כעשיר
כרש / כישראל ואינו ישראל / חכלו ושמחו מיני מטעמים
ומגדנות וענו ואמרו : יחי ארוננו המלך פרידריך ווילהעלם
השני האהוב מכל תלית ממשלתו וכסאן ירוס ככבוד / יחי ארוננו
השר הגדול הכבוד גראף האיינזם / וכל אנשים יקרים /
אשר שמוחו בחנוכה דרבית הזה / ותקום ותעמוד הבית
הזה / ויגדל ויעשה פרי להחיות עם רב • אמן אמן • וכלבתם
נחלק להם המטבע אשר נעצמה לזכרון היום הזה * •

מספר הנערים אשר באים בבית הזה ללמוד / המבכשלושים
ומאה / משבע שנים ומעלה • בו ילמדו מוסר השכל /
חורתנו הקדושה / על דרך יד ושר / ובקו ובגורו בכרושה /
דקדוקה ולחוח לשונה / גם נבואים וכחונים על דרך המעולה
הזה

* זאת היא המטבע אשר נעצמה לכבוד חנוך הבית הזה • בעבר הא' נפתח
סחורי חותם : חזי נזע ישנה / ועליו הונק בלורה רבה קטנה לחוח
ולעשות פרי טוב • וכתוב עליו הפאריה הזאת מפורסם • היא מבראף האיינזם
(פאן בראף האיינזם-פערעזלט) • ובעבר • השני חרות : היותו
א"ש תקיף / הוא יום המילואים חבית ללמוד (ווילהעלם שולט) לגי פה
כרעטליא :

(ע ד)

הוא • לשונות העמים / חכמת החשבון והמדירה / ידיעות
הליכות ארץ בכללה ובפרט / מקולדותיה ונאמריה / כל דבר
למינה / מחלקת הארץ למלכיה ושריה / ודרך ממלכתם /
דברי הימים / ידיעות ספור ולימוד הענין וכי"צ • דבר יוס
ציוס מטעם חשיפה עד להרים / ומטעם שניה אחר חזות עד
טעם חמישים בערב •

האנשים אשר אין ידם משגת לשלם דמי הלימוד / ילמדו
חנם אין כסף / ואשר ביכולתם לשלם / המה
בשלש מדרגות / חיה יתנו' ר"ע ויוקר מירי חדש בחדשו /
ואחיה ב' שלישים או מחנה • גם הילדים בשלוש מדרגות נחלקו /
ולכל מדרגה ומדרגה מלמד מיוחד לה / ובה ילמד המלמד עד
שיבקר המורים הגדולים ויבחנו התלמיד / אם ראוי הוא
למדרגה הגולה ממנה / ואז יעזב התחנה ויבוס להעלינה •
הביקור והבחנה הזאת תה' מירי שנה בשנה •

וכי יתן סוכר-עוד בשורות טובות ונחמות • אלה דברי
יידרכם הדורש ומבקש טובת והלחם עמו ישראל בכל דור
ודור / כאשר אחי אמונתו יזול ראבנאווי •

מ א מ ר ה מ י ל ו א י מ

מ ו ו י ל ה ע ל מ ש ו ל ע

נאמרה מאת הארון ציממער מאן קעניגליכר
קאממר קאלקולאטאר ואסעסאב באהנפת קהל
ישראל בברעסלויא וראש למנהיגי הבית הלימוד
הזה •

הן זה דרך כל אים ואים / גם כל עס ועס לשמח שמחה רבה
ציוס אשר יתחיל צו עתו לעונה • היבחנו • היום נתן
ישראל

ישראל היושבים בגרעסלויא / ביום הוקם להם לעין כל בית
לימוד לילדיהם ? הנראה כדבר הגדול הוא מיום הוסדה המדינה
הואת עד עתה ? לכן נאספו פה האסיפה הגדולה והנכבדה /
לשמח בשמחת המילואים . לו יש לאל ידי למלאותי כאשר עש
לנבי לעזבה / ולהפיק ראון מעליכם / שתשמחו גם אחם ישרי
לב / כאשר שמחתי חני כי נכנתי בפקודה הוואת / למלאות
המילואים החלה .

כי אנכי נותני מאת השר הגדול והנכבד / המושל כמסנה למלך
במדינות שלטונן / ה"ה גראף האיינעם / למילואים ולחנך
הבית הזה / וליתן הנערים ביד המורים . ומי יסן וההנה
לשוני הבין לני / מחשבותי הגדולות והנשגבות הראויות להיום
הזה על הבית ועל מכינו / אשר פעל פעולות רבות להקים
בית הלימוד הזה ולהגן עליו . אך ידעתי כי קצרה לשוני /
ולא אוכל לפרטן באמרי שבר ודברי נועם לחנך כומעם . לכן
אקצר דברי כל מהי לכם / יקרי ! למשא / ואך אח זאת חניד :
כי הבית הזה / בית לימוד יהיה . בו ילמדו נערי ב"י חכמה
ודעת / צדקת ה' ומשרים / לחנך ייטיב להם ולארח מולדתם
כל הימים / ויקרא שמו ויילחעלםם שולע / על פה מלכנו
האהוב מכל . זה שמו לעולם / וזה זכרו לדור ודור .

ד' סוכן מרוס / אחם אמרת למשה נביאך / כל מקום אשר
אזכיר את שמי אבוא אליך וברבתיך / אחם ה' מלא נא
דברך היום / כי גם המקום הזה לשמך ולזכרך הוא / אחם הוא
ה' אלהים לכל בשר ולכל נפש אשר תקרא את שמך הגדול
והנורא / ושמע חיות כל איש אשר יראהך על כניו / והכמתך
ועונך בלבן תלפנה / אחם תראה לבנ אנוש ומחשבותיו / ותברכסו
כי ידריך בניו בדרך הישר ונכון לכל . אנא ה' בדרך כיום הזה
המעשה היקר והנכבד אשר אנחנו עושים היום לפארך / ולגדל
את שמך / שלח ברכה והללה לפני עמך אשר בחרת לך מאו
הכל העמים / והופעת עליהם רוח קדשך . שמע נא איר חדש
איך יזמרו לך הנערים פרכים ויהללו שמך הקדוש . הושיענו /
ושלח לנו מורים צדיקים וישרים לחנך ולגדל ולפאר הנערים
לכבודך / וסמוך ידעם בעונך . ה' שמע קול תפלתנו וענה אמן .
ועתה .

ועתה אשים פני אליכם המורים יקרים / ואמן בידכם
 היות הקדוש הזה והנערים הנערים האלו . רבה
 היא המצא אשר נשאתם על שכמכם / ואם לאט לאט תנהלו
 לרגל המלכה ותמלא חובתכם / רבה תהיה פעולתכם /
 ושכרם לעולם קטמור . קחו נא את נערי אחיכם מידי היום /
 לבדלם ליהודים ישרים / ולאנשים טובים / וחנכו אותם לחברם
 בחכמת אנשי הממשלה . ואת זאת אבקש / אף גם אשביעכם
 בה' היודע כל / כל תקל העבודה הנכבדה בעיניכם . הממשלה
 היא נוחת בידכם הילדים הנערים האלו / אשר תבדלו להיות
 לעם / לשמור ולעשות רצון קונו / פקודת מלכנו אשר יחסו
 בצלו . לכן שימו עיניכם ולבכם עליהם / התאמזו כל יכשלו
 בעון / כל יפלו בשחת . וכל דברים ומעשיכם יביאו בלב
 הנערים יראה / התמדה / התאמזות / יושר / שלות רעים /
 ואהבת אדם ושמור מזה .

ואם יש את נפשיכם לעמוד על המשמרת הקדושה הזאת /
 ולשלוח את חובותכם בלב שלם / בשו הנה נגד כל
 סקלה יקיר הזה / ונדרו לה / בועל כל טוב / וקקעו לי
 כפיכם / כל יפול דבר ארצה *

ידעתי גם ידעתי מורים יקרים / כי מעט הוא השכר אשר
 יוחן לכם חלף עבודתכם הקשה / ומי יחן להוסיף
 לכם כהנה וכהנה . אך זאת נחמתי כי ידעתי כי אנשים חכמים
 אתם / ולא תשימו לכם לבכם / כי אם לרב הנדבה אשר
 תפילו ברבים / והעוב האמתי אשר תעזבו את נערי ב'י לעוב
 להם ולא רצם כל הימים . המה ירדכו לבכם / המה יחזיקו
 ידיכם / המה יזהילו נפשיכם / ויסירו כל יגון מפניכם ויקוים
 בכם דברי דניאל המזה / ומושבילים יורדו כוהר חרקים
 ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד .
ועתה בניס נא להבים שמעו לי / הן לכם בית הלימוד ומורים
 חנונים / העו אוניכם ושמעו לקולם . אל תכעיסו /
 אל

ויזכו המורים הראשונים / ויבשו אליו / וישימו כפם כקף המדבר / ויתקעו
 לו על דמיו .

אל תמרו בם / ואל תקשו ערפכם • התאמלו התחזקו / שמעו
ועשו צדק • אהבו אבותיכם וכבדו מוריכם / וקצו בזהבם ואחזה
איש את אחיו / ואל תשנאו כל איש / כקטון כגדול • ודעו וראו
כי בני אדם כלמו / אחים הם / בני אב אחד / אל אליהם
חיים / ומלך עולם / הוא בוראנו הוא יורנו • ולזכרון היום
הזה / קומו בני וקחו מאת עדתכם ישראל מנחת זכרון הוצא *)
וראיתם אותם וזכרתם ועשיתם כל הדברים אשר אמרתי לכם •

ואתם אבות הבנים שאלו יריכם קודש לאל עליון / וחמו תודה
לו • כי נתן למדינת שלעויען שר יקר / וכבד אדונו
המושל כמנהג גראף האייעס / אשר שם עינו ולבו עליכם •
עם נעזב / אף כי רבים הם מעשי המשלה תחת ידיו עד אין
מספר • להקריב את ערכם / אשר יאלו מכס / מלכד כמקדס
אנשי שכל / אף גם עתה אנשים מלומדים / יודעים במלאכת
מעשי יד / ומלאכת מחשבת לטוב להם ולארץ מולדתם •

אמרת הדבר כי לא יעשה הדבר הגדול הזה בקל / ובנימים
מעשים כאשר נחשוב ומבקשים לראות במהרה בימינו /
כי כל ההתחלות קשות / ורבים הם הדעות היטות והאמונות
הטפלות אשר לאנשים / מנשים הזקנות ומהמניקות אשר הניקוהו
צילוחם / אך אל תעזלו להחרימם הסירו כל חזן נגף ומכשלה
מהדרך אשר ילכו בו בניכם / אל תעזרו ועל תחרדו / כי לא
עת האסוף היום / כי אם עת זורע זרע / ורע קודש בתלמי
לב הנער • התחזקו / ויקויים בכם הלוח ילך וככה נשא משך
זורע בא יבוא ברנה נושא אלומותיו • התאמלו ואמלו בניכם •
אשריכם / ואשרי בליכם ובני בניכם / כי תקדשו על דלתות
בית הלימוד • כי מולאי (אמרה החכמה) מלא חיים / ויפק
רצון מה' • והיה אף כי ראשיתכם מזער / אחריהם ישנה
מאוד •

(עה)

ב

פראג א' דר"ח אייר תקנ"ג .

לא יום זכורה היום / כי קרא ה' לפני ולהספד בתוך עירנו
ולזה המותה לאדונינו הגאון חב"ד מוה"ר יחזקאל שניצל
לגדויה ז"ל . כשליש ושלש שנים היה מורה לך בקהילתנו /
ולפנים ישב על כסא הוראה ב"ק יאמפלי במדינת פולין .
העמיד תלמידים רבים ובהם איש לדיק וירא אלהים לא נשת
פנים לכל איש / ולא הכיר שוע לפני דל . ימי חייו היו ע"ה
שנים . —

ברעס לויא

באור ליום השלישי בשש עשרה לחודש חשון כזה ה' המותה
לאדונינו האב"ד בעיר הזאת הקדושה מוה"ר יחזקאל
יוסף תלמידי ממשפחת פרענקל / בן שבעים ושנים היה במותו /
ושליש וחסעיה שנים ישב על כסא הרבנות פה בעיר . איש
ישר והולך תמים / שונא בלע וירא אלהים היה מנעוריו עד
יום מותו . מכספו נתן לדל וניתן היתה פתוחה לעניים
ואביונים . על כן לא ימוש זכרו ומזנו ומכל יודעיו .

בקורת ספרים חדשים

עמוק הבנה מספר המדורים לקרא דשכבא רבינו
הגדול וכו' / אשר דרש במקלות עם ה"ח כבוד
הרב השלם הכולל החביב הגדול מו"ח ברוך
נרו בהחכם המפואר רופא טבעי והוקר אלהי מו"ח
יונה ייטלש נר"ו וכו' • פראג שנת תקט"ט
לפ"ק • *

מעולם לא נתאמת מאמר חז"ל אגב חריפתא שנשתא כנדרוש
הספד הוא המלא שעות והנל ורעוס רוח על כל
נדוסיו

* המחבר שלח לנו את דרוש הספד הזה / וידי באשר קראנו בו פנים א
שלשה עולים עמדו משתוממים וכלומים אשר אין להם כח / לא ידענו
מה היה לנו / כי הנה ידענו את האים הזה ואת שיחו זה ימים כנרים שהם
אורב חכמה ובחר בדרך טובים וחפץ בתבונה / וכמה חכמים שלח לנו אשר
בם דבר דופי על דורש דרשיל באלה / ושכך רוחו וחר כפשו על מנל מניס
במורה של כהלכה ועל כח התקנים והנבועים / ועתה פער פיהו לכלי חורק
לחלל מלל רב אשר אין בו מועיל / לתת יד לכסילים ולהספד בחריפות של
שעות • כל זה ראינו ונכלמנו ונאש כנינו כסחנו / כי מבי אים מורענו ילא
כזה וכזה • עינינו מחרישים ומשפעים לא ידעו מה נדבר וכמה נאמר האים הזה /
שמנו ידנו לחו פי / והנה אברה שלמה אלינו וזה עקורת מלאת נאזה וקובחה
על הדורש הזה • כלו כלינו חקיקנו / נראותנו אין הקאים הדורש את ריחו
פעיני כל משכיל מנין / נבחרו רחמנו עליו / ואמרנו אל וקע החולה / הלא
אחינו רענו הוא • אבל מרח החמת ואהבת הדק עיניה בנו : מה זה תעשו ?
למה יאמרו הנדיוט משא פנים יש בדבר / על הגשים אחרים יענו קשות / ועל
אולת אנשי סודס חכמה אהבה / לא כן אמר אנשי הנציחים על פי ה' • בקרוב
אקדים ועל פני כל העם אכבד • אז אמרנו הנה תשובה הנקורת לעין כל /
למען תהיה בנו לעד כי אהבנו את האמת יותר מכל • ואם ירעו הדבר נעיר
המחבר ויחר לו / הלא ידע כי גם לנו היטב חלה לפנוס נכדורו / אבל מה נעשה
הוא הסב לו את הרעה הזאת על כי לא שמר את פיו ולשונו וזהו את שעתו
לעין העיר / ואנחנו נקיים •

דברי המאספים •

גדותיו ואין בו דבר טוב אין גם אחד • אבל לזה יקרא באמת
 הספר שלא כהלכה / כי בזה הסדר פנים נחורה שלא כהלכה /
 הן נחורה שנכתב הן נחורה שנעל פה / וזה הלמידי חכמים /
 כי אין לך בזה הלמידי חכמים יותר מזה / לסלק ולהשחית
 דבריהם הנעימים והמתוקים בדבש ע"י פירושים זכים ורקים
 מדעת / ולהחליף אמיתותם בשקר שאין לו רגלים • על זה
 אמר הכתוב הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע / שמים מר
 למתוק ומתוק למר / וז"ל להאי כסופא דרבו כד חוי מלין
 דרין יולאין מפי תלמידו החכים / זאת קויתי לעשות ענינים ואעש
 באגדים / וז"ל להאי כסופא דמר כד חוי אורייתא קדישא בידוכי
 דמסאבא המתעב ומסאבא אמרות ה' אחרות טהורות המוקקות
 שנעשים • גם בדיעות חכמות ולמודיות אשר גם מלא פתח
 דבריו דברי הדיוט קופצים בראש פתיחתו * / באמרו על הא
 דחני רבנן בשביל ד' דברים החמה ליהב / , , הכה דברי חז"ל
 , , אלו תמוהים מאוד לכל רואה שאלו לקוי החמה בבה
 , , ובמאורעות הכל / והלא לקה החמה מחוייב מתנועת וברמי
 , , השמים וכסיליהם / כאשר הירח חסכה אור השמים לעינינו /
 , , ואלוה הארץ ידענו טרם לקוי החמה או לבנה מתי יהיו /
 , , ואלוה פועלים ידענו אם היה (ז"ל יהיה) חני לקוי או רובע /
 , , וכדומה אם לבני אייראפא / לאזיא / לאפריקא או לאמעריקא /
 , , וצו לכלמו • , , ראו אחי ! והסקומומו על התכונות המשיכל
 הוה אשר בורא חדשות בקרב הארץ ! כי יוליד את החמה כניב
 לארץ באופן שתעמוד מול יושבי אייראפא ומול יושבי אמעריקא
 בעת אחת / שזה נגד חקי הנריאה אשר הענע היוצר יתנרך
 בעולמו • גם באמרו ולרוב פצמים ידענו העיד כפניו שהוא
 באמת לא ידע ולא יבין מאומה מחכמת התכונה / כי התכונות
 ידעו

* הנה בראש הספר נמלא מלת פתיחה באותיות גדולות / וא"כ אין זה
 חלק מהדפוס עומן / ואע"פ לא נרמז בכל הספר / ואין גם מקום לזה /
 מאין מחילים דברי הסדר / גם זה הכל ודעונו רשע במהד על ענה הסדר
 מלא כמנהג הדפוס

יעשו חמירי אם יהיה הלקוי כולו או חלי או רובע . אמנם
 הנפלא מזה הוא התיקון שמפרק , באמרו כי כן פירוש הנמרה ,
 ו"אב"ד שמת ואינו נספד כהלכה , כלומר שאין אומרים חף
 בהספדו כלבה משמו או מת הוא בודאי ואו אינו הולך השמש
 לנאת ולהאיר ומחו להו בשימין פולסא דנורא ולאמר לפיכך
 ויבאנה . ראו גא אחי , והסתוממו על הכליוסף האלהי
 והתחבני החרף הו ! חשו לאו הקושא במקומה עומדת ?
 הלא האדם החמה על הדרך מחוייב מתנועת גרמי השמים
 ובשליהם , כדכתיב ורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף
 ורח הוא שם , ואף אפשר לומר שאינה רואה השמש לנאת
 ולהאיר ? הכי בדידה תליא מלכא ? ואיפה מסתור ואנה
 קנרת ? גם אף אפשר שכופין אותה ע"י שימין פולסא דנורא
 אחרי אשר היא בעצמה אם נוערת ? — ובאמת דברי חז"ל
 ערבים ונעים לאומריהם בעלי חמה ומוסר , אלא שהרואה
 נפרש אותם ככתבם וכמשמעות אינו אלא טועה , יען שהם
 בארו חמיד ליפות מוסרם במשל ובמליצה ובחידות , ועל
 דרך הכתוב לרקת מוסר דרשכל לתת לפתאים ערבור
 להבין משל ומליצה דברי חכמים וחדותם . יען באמנם
 בשביל ד' דברים החמה לוקה , ראשם בזה : שצאמו המקום
 אלאו הדברים נעשים ראוי שאל חופע עליה בזה ושיחשיך
 בשמש לבגלי תראה בגלה כוחה , כעון נערה המאורסה
 שצוקה בעיר ואין לה מושע שזה מעיד על רשעת יושבי
 העיר ומדוחסין הגרועות , ולכן אינם ראויים לראות צבור
 השמש וליהנות משפע ברכותיה אשר השם יתעלה מרוק על ידה
 על הארץ . וכן אב"ד שמת ולא נספד כהלכה , שאין להחליף
 כמו שטעה הדורש הו עס מלל כראוי , אלא ענינו כפי הרגיל
 בין אנשים בעלי מדות טובות אובני מוסר ורח"ה . (*)
 ואם לא יספדו אנשי העיר על אב"ד שמת , זה אי אפשר

6 18

מזה כראוי ימוננו. נלמד ובהנהיג אומנם מזה **כהלכה** ימוננו נלמד
 נסר בידיו וכן פ' הלכה וקמל' בלומי חסדי ש' נדגיל נלמד זה הענין
 יסוד וסע ויבטט אך דמי גבירי *

אלא על פי ג' אופנים / או שלא היה הנה ראוי לכך /
ואוי לעיר שיושניה ממנים עליהם רב שאינו הבון / וכשר / בודאי
שדרכיהם נשחקות מאוד מאוד / ואינם רוצים בתוכחת איש
ישר וטוב / או שהוא היה איש לדיק בעלמו / והנה הוא אבד
ואין איש שם על לב / הלא בעיר הנדחת תחשב העיר הזאת /
וכמהפכת סדום ועמורה תצא עליה / או שנאמת אנשי העיר
משימים על לבם האבדון הגדול הזה ורוצים להספיד אותה
כהלכה / אלא שאין בהם איש היוצא להספיד כראוי / והנה
אף שטוב מאוד לדור בעיר גדולה של חכמים ושל סופרים /
מ"מ לפי שהמניעה הזאת אינה תלויה במדות / כי הם נהסכל
ודעת / ואין בידי אדם לתת לעצמו המעטות ההגונות האלו
ולזהים עצמו חכם או למדן אם לא זכה השם יתעלה לכך /
הנה אין לקלל את האור בעבור חסרון ידיעת יושניה / וכפרע
כשהוא מעיר / כי מאה נכסים לבית הספר וביניהם תלמיד
משיביל אחד / אמנם כשהיה המת החשוב אב בית דין / שהוא
הראש הממונה על אנשים אחרים אנשי סיעתו שמוטל עליהם
לסיעתו בעבודתו עבודת הקודש / ואע"פ לא נספד כהלכה /
בודאי זה ענין רע מאוד / כי אוי לעיר אשר אנשי בית דינה
המה הבעורים בעם וכסילים אשר ישנאו דעת / או שמתוך
קנאה ואהבת נפש אינם חושבים על כבוד רבם שנפטר / תחת
אשר מלפניהם ובעודנו חי כחשו לו והיו מלקקים עפר רגליו /
והיינו דנקיט אב"ד דייקא ולא אמר על לדיק שנפטר או על
אדם כשר או על ת"ח / כמו שהקשה הדורש הממשש בזהדים
כאשר ימשש העור באפילה / כי אולי אין בעיר הזאת אשר עת
שם הלדיק איש יודע להספיד / ואין בעבור זה לקלל אותה
וכמו שאמרנו / ואין צורך כלל לפירוש העקום עקום מאוד
מי יחפצנו / אבל זה דרכו תמיד להיות נוחן עטם לפנים
במאמרי חז"ל על ידי פירוש החפל / ועולם ביטולו כמבואר
תאנים וענינים במורק של דיר חלומות / אשרו ז"ל דבר מתוך
מאוד / כל המלמד את בן חברו תורה באר"י ילדו /
כי הוא המביא לחיי עו"הב / שזה עקר כל האדם אשר בשבילו
נברא בע"ה להקפין עצמו ע"י פעולות טובות ונכוונות להיות
טובן לחיי עו"הב / וכדרך שאמרנו ז"ל הקפן עצמך בפרודתו
כדי

כדי שתכנס לטרקלין ; ולא אמר שהוא טוב מאדיו המולידו ,
 בהיות שחיי עו"ה הם טובים ונעימים מחיי עו"הו ; כי מ"מ
 אי אפשר הכנס לטרקלין מבלי עבור בראשונה דרך הפרדור ,
 ולכן אביו ורבו הועילו לו שיהיה כאשר ; ומה שאמרו את בן
 חבירו ולא את אחד מישראל כמו שהקשה הדורש בשם הגאון ,
 לישנא מעליה נקטו , כלומר ח"פ שהוא בן אבי אחר מ"מ הוא
 כאלו ילדו , גם לא אמרו את בן אחד מישראל , כדי ללמד
 בלשון קצרה . אמרו נא אחי ! הים סברא הלוגה ועקומה
 יותר מזה , שדוקא את אבי הבן ק"ה או הוי כאלו ילדו , אבל
 אם אינו בן ליסא ! הכי בשביל זה לא יהי' לאותו התלמיד
 קועלת גדולה מלמוד התורה ולא תביאנו לחיי עו"הב ? לא
 ראיתי כמוה לרוע כי אם סברא הדורש , שאם יש להרב דנים
 או הוא כאלו ילדו , אבל אם אין לרב דנים אינו כן ! הלא
 המה שתי אחיות קואמות הנולדות מפי' העקום שטעם כאלו
 ילדו שהוא אובד אוחו כבנו , מה לנו ולדוחקא זאת ? —
 גם בעובדיה דר' יוחנן דחוק הדורש על לא דבר , כי ר"י
 צוער על דהוי ליה בנן ומחו , אמר מה אגא לעלמא דאית'
 כלומר במה יוכר שמי לטובה , אמרו לו תלמידיו , רבי מימך
 אנו שואים , כלומר על ידינו עשית לך שם בארץ כי הדברים
 תורה בישראל . לא נח דעתיה , וזה מעיד באמת על חסידותו
 ודך שללו , כי אם בא אחר ואמר לו תלמידך הרי פס בגין
 בודאי שהיה נח דעתו בזה , כי אשרי האיש שיש לו תלמידים
 רבים וכן שלמים . אולם נפי' התלמידים עצמם הוי העומד
 הוי מאמר של גאות ועוונת גדולה לאעור שבזה קנה לו שם
 שהעמיד תלמידים כאלה , ולכן לא נח דעתיה , כי ווי' להאי
 כסופא דרבא כד חוי בעלי מדות גרועות בתלמידיו , שטעה
 וגם רוח או עו פנים או חונף או הולך רכיל וכדומה , כי איך
 יאמר ויתנחם בלבו שהרביץ תורה , וכבר אמרו אם אין דבר
 ארץ אין תורה . ואחרי שקרה לו זאת כבר לא היה אפשר גם
 לאחר לנחמו בתלמידיו , עד שקם האי' סגא ואמר קליך יוחנן
 כלומר על כדומה לך אמר קרא , כה אמר ה' לסריסים אשר
 ישארו את שנתותי ונתרו באשר חפצתי ונתתי להם שם טוב
 עתים ומנחת שם עולם לא יכרת , או נח דעתיה , כי יגע

והנה אומר חשיכה גדולה נופלת עלינו ויאמר לאברם
 ודוע ידוע כי גר יתירה זרעך בארץ לא לך דרך דקדק
 הדורש : (א) ככל הלשון ותרדמה נפלה והנה אימה חשיכה
 גדולה וכו' (ב) דמשמע לפי שנפלה עליו חשיכה נחם
 ואחריהם הסס ואמר ידוע חרע כי גם יהיה זרעך / ומה נחמה
 זו הוא זה / אוי לחזנים שכך שומעת / ועוד מאי הלשון ויהי
 השמש לבוא / משמע שלא בא עדיין השמש / והו"ל השמש
 נצבא : " גם אהנו נאמר אוי לחזנים שכך שומעות ! כי לא
 ידע הדורש אימה שתינוקות של בית רבן יודעים . נמשכו לבית
 המדרש ונלמד אותם מקרא . הוהר ושמע / פקח חזק וכו' /
 אם יש לך לב להבין . אמר הכתוב ויהי השמש לבוא / שהיה
 סמוך לביאה ולא בא עדיין / ותרדמה נפלה על אברם דהיינו
 בשלל רעיונות / והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו /
 הו"ל היא וי"ו הסנה בעבור שחשיכה אימה וגדולה נופלת
 עליו . הקצונק נאמר / אם חנך ה' בדעת ! אם כבר בא
 השמש לא יהיה תרדמה נופלת על אברם בעבור החשיכה /
 כי כן הוא חמיר כשקבוצ השמש תכסה החושך את עין האדמה /
 אבל לפי שלא באה עדיין השמש ואע"כ חשיכה גדולה נופלת
 עליו / שהוא כנגד הטבע / ובשגיל זה אמר נופלת כלומר
 שנאה עליו פתאום (איברפאון בל"א) / כי בעת ביאת השמש
 תחשך הארץ מעט מעט / לכן נכח ותרדמה נפלה עליו /
 ובעת ההיא ויאמר ה' לאברם ידוע חרע / לא בשגיל החשיכה
 אמר לו כך לנחם אותו / חלילה לך לאמור כזה לאחר / כן
 יתקלו כך חנך ! כי אם רצה לגלות לו קורות בניו /
 ובעבור שמחשש שיהיה יחזה באה החשיכה / כי לא זכה עדיין
 לראות באספקלריא המאירה / וזי לך בזה כי אין לך עסק
 בנשטרות כמו שהודית בעלמך / אבל תראה לפחות כי אין כאן
 בכל לשון ואין מקום לאמור השמש בא / כי לא בא —
 על הכתוב בקהלים תפלה למשה איש האלהים אדני מעון
 אתה היית לנו בדור ודור בשרם הרים קולו ותחולל ארץ
 ותבל ומועולם ועד עולם אתה אל הקסה הדורש : (א)
 וידוע נקט דוקא שם אדני ואין לו עסק בנשטרות ? —
 הישמע חולפה גדולה כואת ! בעבור שהאש הוא אין לו עסק
 בנשטרות

בנחירות / לכן לא ישמש אבי הנביאים הנאמן בכל בית ה'
ופה אל פה ידבר בו בשם של אדוני ! והחנפה היותר גדולה
היא / שאחרי שהוא העיד בעלמו שאין לו עסק בדיעות חן /
וכמו שדאי הדין עמו / כי אם הנגלה לעין כל לא יראה /
הנסתר עמוק עמוק מאוד איך ימצא / אפ"כ מתרץ הקושיא
הואת דברי האר"י ועל דרך נסתר • עוד שאל : (ב) איך
ישייך לומר שהיה מעון בערם הרים ילדו ותחולל ארץ / למה
ייהיה מעון ? (ג) מאי לשון בדור ודור ? (ד) שאמר בערם
ייהיה ילדו ותחולל ארץ ותבל שהוא ככל / שהו ליה רק
יחמימר ערם חללת ארץ ותבל / ופשיטא ערם שהו ארץ
יחולל לא היו הרים ? — מה הרעש הגדול הזה ! הסו
אחי ! ואל תשחקו לו • הלא ראייתם כי הוא עומד עתה בפי
לך לך / ואיך ידע כבר פירוש מוזמרי תהלים / ודרכי מליצה
הנשכחה ? יבוא עת ומועד וילמוד גם זאת • או תאמינו כי
לא יאומן זה / וכי יש כאן מקום למאמר חו"ל במס' קדושין
דף ? אם כן נמחר לאמור לו הפירוש האמתי באלה הכתובים •
חלק המקרא כזה והבן אותו • אדוני ! אשר אתה אדון העולם
כלו / מעון אתה היית לנו בדור ודור / כלומר בכל הדורות
שגבר עברו אתה היית מעון ומחשה לנו / כי צמה שתיית
מחשה לאבותינו להעריף להם חקם ולהריק טובתך עליהם /
היית גם מחשה לנו / כי לולי כן לא היינו ולא נולדנו • גם
יש לך כח ויכולת להשגיח על כל / כי בערם הרים ילדו
ותחולל ארץ ותבל / דהיינו בערם כל יציר נברא / ומעולם
ועד עולם / כלומר ועד אחרי כלות הכל / אתה אל ותקייף
וכל יכול • ואפ"פ שאין באמת לעצון כלל על כפל דבור
המליצה / בהיות ידוע לכל תלמיד משכיל / שדרכה תמיד
לדבר בכפל ענין במלות שונות / מ"מ יש להצדיק גם דברי
הכתוב דייקא על פי חכמת הענין / כי חכמי הסולדות כלם
מורים על פי הנסיון / שכמו שהעלמות הן יסוד הבוץ המעמיד
אותו / והן מכוסות בגדין וכשר ועור הנזרקות כלן לחועלת
ותכלית הנפש / כן גם ההורים הגדולים הררי אל שכן בעלמון
סלע וחלמיש לור / הן הן מוסדות הארץ הנשלוות כלן
בתחתיות הארץ / ועליהן כסה הכורא כמה מיני עפרות
תבל

חבל *) שלפנמים נפרדים איש מעל אחיו ולפנמים נבלים זה
 בזה / כפי הנורך ללחאיהן הזנחים והחיים להדשח דשא
 ולחולא עץ כרי / להחיות עם רב עוף ורמש ובהמה וחיתו
 יער / ולזה יקרא חבל על בלילות מינים רבים יחד / וכסנניין
 בספרי הקודש נמשך ג"כ עדות נאמנה על סדר הנריאה הוא
 שהרים קדמו . אף לאים / כי כן אמר הכתוב יסד ארץ על
 מכוננו . ההדום כלבוש כסיתו על דהרים יעמדו מים /
 כלומר שמתחלה נרא את ההרים שהם מכוני הארץ / ואח"כ
 הלגים ההדום אשר הם מוסדות ההרים במים / והמים עמדו
 על ההרים וכמו אוקס כלבוש עד ממעל לראשם / ואז מן
 בערתך ינוסון יעלו הרים ירדו בקעות אל מקום זה יבנה
 להם / וקראה היבנה / היא הנקראת בשם ארץ כדכתיב
 ויקרא אלהים ליבנה ארץ / ואש כן זה גם פירוש הכתוב
 שלפנינו בערם דהרים יולדו ותחולל ארץ והבל עליהם .
 ובמה ששאל הדורש / "וכשיטא טרם שחיו ארץ ותכל לא היו
 "הרים ?" העיר על חסרון ידיעתו כן בספרי קודש כן
 בחכמת התולדות . — גם בפסוקי איכה הכניב הדורש חלי
 הכתוב האחד עם הכתוב שלאחריו ופירשו כשעוהים / "על
 "הרציון ששמים שועלים הלכו בו אחרה דה' לעולם
 "תשב ? בחמים ? פי' מדוע לא זזה השכינה מכותל מערבי /
 "הלא כבר שמש המקדש ? ושעלים הלכו בו אין לך לער גדול
 "מזה ? ומתקן בסאך לדור ודור / היינו הטעם לפי שהכסא
 "לא יהיה נכון ומתוקן אלא לדור ודור היינו ע"י דורות הרבה
 "ע"י פ"ר ותיקון הנשמות / ולכן קשב על כותל המערבי
 "יכי לולי כן לא יוכלו בני ישראל לעשות את נשותיהם ודוק
 "הטעם ועיין עליו שהוא מחוק מדבש ונופה נופים . ואש יקשה
 "השואל א"כ מאי ענין לרישא דקרא על זה היה דורה לבנו ?
 "הי אומר אם אינו לענין זה תנהו לענין אחר ? על זה היה
 "דוח לבנו על דרשות כאלה המתדבשים בכל יום ויום / ומורה
 "ה' עובדה ונלמודה / דורשי דרש אמת לאמתו מעטו / ושועלים
 הלכו

*) עיין גם' ראשית למורים להקד' כי כדור לימא בשער שמיני נבדל הדומה .

הלכו זה המחנלים כרס ה' המלא ענבים עונים ומחוקים / במלפול
 של שטות ובלבול הדעת . חוי נא לזרה הואת המקלקלת את
 הדעת ואת השכל אשר חנן ה' לפני אדם / עד שיסתוס המוח
 מכל וכל ואי אפשר לו לקבל סגרה ישרה וקלה מאוד / כמו
 שנעינו רואים בזה הדרוש אשר לפנינו . כי על המחמרים
 הנעימים מאוד בספר קבלת טוב שם כושמן טוב ויום המות
 מיום הולדו , טוב לבת אל בית אבל מלכת אל בית
 משתה , באשר דהוא סוף כל אדם והחי יתן אל לבו ,
 אשר כמעט אינם לריכין באור / הקשה הדורש . ומאי שם
 "משמן טוב / מאי שייכה דשם לשמן טוב ?" — מאי
 שייכה ? הלא חנוקות של בית רבן יודעים השייכות הזה .
 כי / כמו שהשמן הטוב ריחו נודף עוד זמן רב אם כבר העבירו
 אותו ממקומו / כן השם שקנה לו איש ישר ג"כ אחרי מותו
 ויזכר לטוב ; אמנם בזה הוא עדיף משמן טוב / כי ריחו
 יתמעט אחת אחת עד שברכות הימים ילך לגמרי ואינו / ואינו
 כן בשם טוב שהוא שם עולם לא יכרת / וכל ימי הארץ יעמוד
 בתקפו . עוד שאל : "מדוע טוב יום המות מיום הולדו ?" —
 מדוע ? לפי שיום הולדו מביאו לחיי צער של הע"ה / ויום
 המות מביאו לחיים נעימים וארוכים של הע"ה . עוד שאל :
 "מאי קאמר באשר הוא סוף כל האדם / מאי לשון סוף דשייך
 "לכאן ?" — הנה האיש הזה לא ידע שסוף אדם למות ?
 או אפשר שלשטותו נריך לזה חכמת ר' מאיר ? כי גם על
 מאמר דהאי קנא בברכות שאל קושיא חריפתא כזאת . אמרו
 שם פרק הקורא בר הוי מסיים ר"מ ספרא דאזיב אמר סוף
 אדם למות אשרי מי שגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב
 מן העולם ועליו הכתוב אומר טוב שם משכון טוב .
 והקשה הדורש : "מירוע דוקא ר"מ סיים הכא ?" — הזין
 זה כאלו יסאל השאל מדוע דוקא האיש הזה דרש הדרוש אשר
 לפנינו ? הלא לפי שכלו ידבר איש / ויש שתחל רוחו לפעמו
 לדבר דבר טוב / ויש מי שתחל רוחו לפעמו לדבר דברי שטות
 והכל ורעיון רוח כמחנה ההסדר הזה . — על מאמר אבי
 הנביאים ז"ל אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו
 לדתם אלהי זרוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין
 מחני

מחני נא מספרך אשר כתבת / דקדק הדורש : „מאי נצי
„בזה שאמר אשר כתבת הלא ידענו שכל הקורה כלה מפי
„הק"ב ומיותר הוא ? ובאמת עוד דקדוק שבו ליה למימר
„אשר כתבתי / כי הלא משה כתב הקורה מפי השם ולא
„שהשם כתבה ? — ראו נא אחי כמה יש לו יד לאיש הזה
ביתורנו הקדושה ! כי הוא לא יפרש טעם במספרך ספר
החיים או ספר היצירה אשר רשמת בצולמך כענין שנאמר ימחו
מספר החיים / וכמו שפירשו כל המפרשים בעלי השכל וזכי
הרעיון / כי זהו חין מקום להקשות • אבל פי' מספרך
מספר הקורה / ובוה יהיה מקום להקשות / וילא העגל הזה /
ה"ה פירושו הנחמד והנעים / „אם תשא חטאתם ואם אין /
„ר"ל בין שתדל לשאת חטאתם בין אם שלא תדל לשאת את
„חטאתם מחני נא מספרך אשר כתבת / דהיינו שיש לך במחשבת
„כי בספר הקורה אשר אנוכי כותב מפך לא נכתב מיתת
„לדקים / וא"כ מחני נא כפי אשר כתבת כתיבה שלך דייקא
„וזהו מהוד • — ושנתי ורתיקי עוד רעה חולה בזה הדורש /
כי מלבד שלא ידע מאי דקאמרי רבנן / הנה גם לא ידע מאי
דקאמרי רמינים • כי על הא דאמרי בסנהדרין שאל האי מינא
לר"א אר"היבם גבחו (צ"ל גחבו) רהוא (פי' רשי) חוכה
דמשחק בנביאיו / דהיינו שפעם יאמר לו נכה ופעם נכה
שיאמר ליחזקאל שכוך על צורך דימונית ושכבת על
צדך דהשמאלית. קשה הדורש : „מדוע שאל הני מינא ב'
„שאלת שאמר על צדך הימנית ועל צדך השמאלית אם לא ידע טעם
„השכיבה / אם לא היה רק שוכב על צד אחד * (מי היה
„הקשיא ? „מי לא יראה בחוש שלא שאל השואל ב' שאלות /
ושלא היה הקושיא שייכת כלל אם לא היה השכיבה על שני
צדדים ! — ואם כן הדבר / תלמידי חכמים יאמרו על הדורש
הזה לאו צורבא מרבנן הוא / והמינים גם הם יאמרו לא לנו
יתן כבוד / וילא האיש הזה נגפו קרם מבאן וקרם מבאן • למה
הדבר

* מלת לא מיותרת / או שביד צריך לומר אם לא היה שוכב אלא רק על א'
אחד / והאיש הזה מן הגל בלשוננו כדעמנו / כאשר יעידו מקומות הרבה נבדורש •

סדר זה דומה לאותו משל דתנשמת * הנמצא בספרי המושלים .
 אמרו ויהי היום ויהי ריב ומדון בין החיות וגין העופות ויאספו
 כלם למלחמה / ויעמדו מערכה לקראת מערכה . בראש
 המחנה האחת עמד האריה הגבור המלך בחיות / ופקודיו כל
 פולכי רגלים לדגליהם ולצבאותיהם מן הפיל הנורא עד החולד
 והעכבר / וממולו עמד הנשר הגדול המלך בעופות / וצבא
 כל צפור כל כנף למיניהם / מן היענה הגדולה בהם עד היונק
 דגש הקטן מכלם . ותלך המלחמה הלך וקשה ביניהם ימים
 רבים / פעם ינצחו החיות וינצחו העופות / ופעם יגברו
 העופות והחיות רצים לפנייהם . והנה התנשמת ערום תערים
 מדאנה מדבר כן תנשל עת כי תנוף המחנה הזאת אשר היא
 בקרבה לפני אויביה / ותלך מצבא לצבא / ותחנה בין הכלים
 אשר מאחרי המערכה / והיה כאשר גברו החיות יתמחר ללכת
 אליהם על רגליה ולקחת חלק בחלק משלל הכלים / כי אמרה
 הלא מצבאכם אני וכתלק היוצא למערכה כן חלק היושב על
 הכלים . וכאשר גברו העופות ותמחר לעוף אליהם בעור
 המתוח בארבע כפות רגליה / ותאמר הנני אחי ! על הכלים
 ישנתי ואיה חלקי ? כן עשתה כל ימי המלחמה . אמנם כן
 הדבר בעולם כל אשר יש לו תחלה יש לו ג"כ תכלה : ותכל
 גם המלחמה הזאת / ויעשו החיות והעופות שלום ביניהם
 ויכרתו ברית ויתיצבו כלם יום אחד לחוג את חג האהבה והרעות /
 ויתיחסו לצבאותיהם / והנזא גם התנשמת נחוכס / ותרך
 רצוא ושוב פעם כה ופעם כה / וישתוממו החיות והעופות על
 המראה הזה / ויבקש הדבר וימלא כי לא היה לבנה שלם גם
 עם אחד מהם / ויקומו עליה ויכו אותה הכות ופאוצ וישמעה
 החנוכה ויזוו עליה אשר לא תבא עוד בקהלם . כי אז אחת
 דתה להמית . מן היום ההוא והלאה היא נחנאת כל היום
 נקיקי הסלעים ובחורי הקירות / כי יראה לצאת כל עוד
 שהשמש מאיר על הארץ / כן יפגעו בה החיות והעופות /
 וכאשר

* היה השלך המכוונה בלא פלטרמוני המסתדר ביום ומעופף בלילה וזין
 השמשות . (עיין בס' ראשית למורים הגיל דף כ"ח ע"ב) .

בשורת ספרים חדשים

ספר הרפואות

להחכם הפלוסוף הרופא הערבי אבן סינא ,
המפורסם בין רופאי הקדם ונוכר שמו בין
חוקרי וגדולי בני עמינו לשם ולתפארת .

הנה אנה ה' לידי איזה מאגרים מספרי הרופא אבן סינא
בלשון ערבי , ולהיותם מלאים על כל גדושת
דברי חכמה ודעת המועלת לאדם בשומו עין על מהותו
ושכונתו במלכ הכריאה , ונוהגת מנן ומשמר על נפשו
בהיותו במלכ החולי ר"ל , אמרתי אעתיקם לל"הק ואפיאם
ביעקב אחלקם בישראל , למען יוסיפו לקח לעוב להם .
והיה אם אמלא סך חתומים די הפך משכורת הדפוס , לא
חרף ידי מלמהר לפרסם את המאמרים הנזכרים , מבלי
שום לב על מחיר כסף חלף עבודתי , כי פעולתי בנכותי
את הרבים היא תהי' משכורתי .

והנה להיות המאמר האחד מלבד שהוא חקירי גם תורני ,
בדבר מענין הנגעים והלרעת אשר נזכרו בתורתנו
הקדושה , אמרתי אולי' את המאמר הזה נעתק לל"הק
לדונמא נס' המאסף למען יראו המבינים את עיב הספר
הזה וממנו יקישו על השאר .
נרלין אדר שנת תקנ"ג .

איצק אייכל

הרופא אבן סינא על דבר צרעת אנשי הקדם :

צִרְעָתָהּ נִקְרָאתָ כֵּן מִכֵּה בְנוֹף הַבֵּית מִמִּקּוֹר מִשְׁחַת הַדָּם
וְנִרְחַם עַל פְּנֵי הַבְּנוֹף ע"י סְמִימִים רַבִּים כְּאִשֶּׁר אֵנָּה /
וְהַבְּנוֹף הָרִאשֹׁנָה הַנִּכְלָלָת נִשְׁמָה הִוא הַנִּקְרָאתָ בְּלִבָּהּ שְׁחִין, הִיא
הִיא הַנִּקְרָאתָ בְּשֵׁנוֹן יוֹנִי (עֲלִיעֶה־אֲנִישִׁימִים) וְהִיא מִכֵּה רַעִיָּה
לְמֵאֵל / וְנִבֵּא בְנוֹף בְּהַסְתָּחֵךְ הָמָרָה הַשְּׁחֹרֶה כָּל חֲלָקֵי הַבְּנוֹף
אִשֶּׁר תִּשְׁחִית אֶת הַמּוֹד וְסִנְיָה אֶת הַקֶּלֶךְ וְהַסְמֹנֶה בְּאִיבֵרֵי
הַבְּנוֹף / מִתְרַם לַפְעֻמִּים אֶת הַקֶּשֶׁר וְהַחֲנוּךְ בֵּין אֶבֶר לְאֶבֶר
וְסוֹפֵם לַתְּתַמֶּעַק וְלִרְקוֹב בְּרִבּוֹת עֲלֵיהֶם תַּעֲרִים • וְהִיא הוֹלֶכֶת
וְמִתְרַחֶנֶת כָּל הַבְּנוֹף כְּמוֹ הַחֹלֶה אִשֶּׁר יִקְרָא הַרּוֹפְאִים בִּינְיוֹ
(קֶרֶעֶבֶם) / וְהַמִּכָּה הִוא עוֹמֶדֶת לַפְעֻמִּים בְּנוֹף יָמִים רַבִּים •
וְאֵלֶּיךָ בֵּית הָמָרָה הַשְּׁחֹרֶה חֹךְ אֶחָד מֵאִיבֵרֵי הַבְּנוֹף / יִתְקַשֶּׁה
הָאֶבֶר וְתִקְרָא הַמִּכָּה בְּשֵׁנוֹן עֲרִבִי שְׁקִירָהוּם (*) אִו יִתְהוֹב בּוֹ
מִכָּת (קֶרֶעֶבֶם) כִּפִּי תְּבוֹנֶת הַבְּנוֹף • אֵם יִהְיֶה הַחֹלֶה הַזֶּה
רֶךְ וְעִנּוּב / יִתְהוֹב בּוֹ חֲלֵי הַדְּקוּת (אֲוִיסֶה־הַרְוֹנָה) / וְאֵם
תִּתְפַּשֵּׁת הַמִּכָּה הִיא אֶל עוֹר הַבְּנוֹף תִּתְהוֹב בַּבֶּרֶךְ כְּתִמִּים
מִכָּתָהּ מִיָּנִי לִבְעִים בְּעוֹר (וְהוּא בְּהֵרֶת הַנוֹכַח בְּתוֹרָה)
אִו בְּאַהֲצָק שְׁחֹר דּוֹמֶה לְהֵרֶ כּוֹסֵה (וְהוּא בְּהֵק הַנוֹכַח בְּתוֹרָה)
אִו קוֹבֵצָא שְׁחִין חֲנוּךְ אֶל הַבְּנוֹף אִשֶּׁר יֵאָכֵל אֶת הָעוֹר
וְאֵם תִּתְפַּשֵּׁת הַמִּדּוּה אֶל כָּל הַבְּנוֹף וְתִתְפַּשֵּׁת יִתְהוֹב קִדְחַת מֵרָה
הַשְּׁחֹרֶה (שׁוֹמֵרֶלֶט גִּלְוִן־יִיבֵר) / וְאֵם תִּתְחַסֵּף יִחַד אֶל
מִקּוֹם אֶחָד בְּנוֹף מְבִלִּי הַתְּפַשֵּׁת יִתְהוֹב שֶׁם שְׁחִין מִחוּץ לְעוֹר
(אֲוִיסֶה־חֲזִין) •

סבה הרחוקה (קיומו רצואטא). לחלי הדע הזה היא או
 חכונת הכד אס נתיבסה ונחמסה למאד ושורפת את
 הדס למרה שחורה / או חכונת סדר חלקי הגוף בכללו
 המקירים את הדס ואקפאיס איתו • הסנה החומרית
 קיומה

(*) חולי זה הם שקערורית הנזכר בתורה אשר לא ידעו המפרשים, לפרשנו
ואף שדבר שם נזכר בתורה, כי הוא שאלו חגבים בני אדם, ועיין בבאר
המלך ר' הירשן (וויזל) בס' מצינות השלום.

(קניזא ואטעריעלא) היא באה מאכלים אשר גם תבנות
המרה השחורה והלהות והתאספות המזונות בלתי נתעכלות *)
המחממות את פני מעים ומוליחות את הליחה הדקה ומניחים
עצות ובסות במקומן . גם מהרבות אכול דברים קשים לעכל
תקדוה החלי הוה . גם יתהוה החלי הוה נוסחיתם חללי
בויעה אשר תכבה את החוס הענבי ותקפיה את הדם ,
ומסתימת העחול וחלשותיה , אשר לא תשאוב את הליחה
ולא תטהר את הדם ממרה השחורה , או בחלשת הכח הדומה
(ויים עקספוליעא) אשר בנני המעים , אשר לא תוליך
את הפסולת דרך המולאות כסדר . גם יתהוה מרוע האויר
המזופס , או בהיות שכן לחולאים בחולי הוה , תעמא
האויר ותויק לשואנים אותו . גם תבא המחלה הוחת מן
האבות על הבנים , דרך בלי המשגל *) מבוועלי נדה
וכדומה . גם תתרבה המחלה בזמן שהיה האויר חם ,
ואם לא ישמר האדם צעת הדיא מאכול מאכלים גסים צפק
מלוח ודגים יבשים ומלוחים ועדשים כאשר יתהוה לפעמים
באלכסנדריא של מלרים . ואם נתערבה המרה השחורה עם
הדם ותבואנה עליהם הסנות שזכרנו , או תבוא המחלה
בסכנה גדולה . כי הלחה נקפחת ונתמעטת עד שתראה
צבעת הקוה ערבה ירוקה ועבה כחול . גם נקראת המחלה
הזאת מחלת הצרעה , (אזון קראנקהייט) לרעת קצת
המחקרים לפי שנמצאת לרוב בין הצריות . ולדעת לפי
שקשנה את צורת החולה עד שנדמה לצורת ארי . והחולה
הזה הוא מסוכן מאד וע"פ רוב חין לו רפואה . ואם בתחלת
צואה אל הנוף יעסוק ברפואה או יש לו לפעמים תרופה ,
אבל אם עמדה בו ימים רבים תקשה מאוד להרפאות . ואם
נתהוה

(*) נקרא בלשון ערביאל תקר הנקרא בלשון רומי (אינדיג'עסטיא ליבי)

אונדרדואנג דער טשיין :

*) נקרא בלשון ערביאל נאטפע והוא תפעל הוחת על היריעה חקש עזרי

נעץ ודל .

נחמה ממרה השמורה אוי תלדין את פני החולה / ותכאבו
מחד / וסימניה החוס והענות הנשר / ואם ידע זאת
הרופא / יוכל לעסוק בסממני רפואה . ואם נחמה מכובד
הדם לא תענה כל כך את הנשר ולא תרבה מכאוב . ואם
נחמה ממרה חמה / תלדין את פני החולה / ולא נקל
הדבר לרפאות אותו . ע"פ הרוב תחיל המחלה הזאת
בחלקי הגוף הדקים / מנשרת את השער / מחלפת מאר
הפנים / ואף שמקורה בחלקי הגוף הפנימיים / ע"פ הרוב
תא על החלקים החיצוניים / להוותם חלקים מחלקי פנים
הגוף . לפעמים ימות החולה טרם ירגיש את רוע המחלה
בחלקים החיצוניים . כללו של דבר / אם החולה ההוא בעל
מונ משת אין לו תקומה ואין לו תרופה . ואם ידעת כי
החולי הידוע ונקרא בשם קרענב והוא רק מחלת אבר אחד
בגוף ואין לרופא כח לרפאותו / אף כי מחלה כזאת / אשר
כוללת ומתפשטת בכל הגוף .

מסימני המחלה הזאת ובאר איזה כתבי המקרא
באחד ממחברות הנאות .

הפסוק מנחמה
והוא נחמה וזהו
והוא נחמה וזהו

מנחמה

והוא נחמה וזהו
והוא נחמה וזהו

מנחמה

והוא נחמה וזהו
והוא נחמה וזהו

לוח המכתבים

באור ספרי הקודש

צד

קנת דוד על שאל ויהונתן ר' יואל ברי"ל ג
תשובה על השאלה במאסף
ע"ר הפסוקים יהושע י"ז י"ג ר' דוד הנובר ט

שירים

על יום הולדת החכם ר' דוד פ"ל ר' אהרן וואלפסואהן יד

משלי מוסר

השוכל והענובים י — ל
העון והעונש ר' אהרן וואלפסואהן כל

מכתבים שונים

אגרות חכמה ל — פ — ה, זמ — ס ככ
מכתב על דבר פסוק בפראג הרב ר"ש לנדא לו
שיחה בארץ החיים בין מב"ס ובין מב"מ ובין פלוני נג

תולדות הזמן

ער דבר חנוך ווילהלם שולע בכרעסלויא

ר' יוזל ראכנאווע סח

עח

מות שני רבני זמניו

בקורת ספרים חדשים

בקורת על ספר עמק הבכא מ — ר עט

בשורת מאמרי אבן סינא ר' איצק אייכל נכ